

СТЕПАН ОЛІЙНИК

СТЕПАН
ОЛІЙНИК

ТВОРИ
В ЧОТИРЬОХ
ТОМАХ

СТЕПАН ОЛІЙНИК

Т В О Р И
В Ч О Т И Р Ь О Х
Т О М А Х

СТЕПАН ОЛІЙНИК

❖
ТОМ
ПЕРШИЙ
❖

Київ
Видавництво художньої літератури
«Дніпро»
1978

У2
О-54

О $\frac{70403-041}{M205(04)-78}$ *передплатне*

© *Видавництво
«Дніпро», 1978*

ЛЮБОВ'Ю
ОКРИЛЕНИЙ
СМІХ

Степан Олійник — відомий український радянський поет, обдарування якого на повну силу виявилось в гуморі й сатири. Широкою популярністю користуються його зігріті теплою, доброю усмішкою вірші про наше славне сьогодні, про героїчну працю радянських людей — будівників комунізму. Не менш відомі й ті твори поета, в яких він гострим словом сатири бореться проти всього, що заважає нашому нестримному рухові до світлого майбутнього, — розвінчує хапуг, ледарів, бюрократів, пристосуванців, таврує паліїв війни, українських буржуазних націоналістів. З цього розмаїття тем прийшло до сина потомственного хлібороба і визначення своєї громадянської позиції:

Сатирик рівен хліборобу:
-- Встає до дня, одягне робу
І знов береться за перо.
Усе лихе руба на ниві,
Щоб люди всі були щасливі,
Щоб захистить від зла добро!

Степан Іванович Олійник народився 3 квітня 1908 року в селі Пасисели на Одещині. Закінчив семирічну трудову школу імені Лесі Українки в Одесі, кооперативний технікум, літературний факультет Одеського педагогічного інституту.

З юнацьких літ у пам'ять майбутнього письменника вкарбовуються епізоди тих відрадних змін, що їх принесла в життя народу Велика Жовтнева соціалістична революція. Було покладено край імперіалістичній війні. Червона Армія успішно розгромила контрреволюцію. Земляки Степана Олійника стали сіяти й косити «не панове і не для пана, а своє й для себе». Про трудове завзяття односельчан дуже хотілося розповісти. Так склався перший його допис, який

надрукувала згодом окружна газета «Червоний степ». Підбадьорений успіхом, Степан Олійник спробував писати вірші. Якось за цим заняттям і застав його батько. «Він не сварився,— згадує письменник в оповіданні «Мої перші дописи»,— чогось протяжно зітхнув, погладив ніжно мою голову і сказав: «Ну що ж, коли вже в тебе така невидержка, то пиши, сину. Але пиши правду. Боже тебе сохрани щось неправдиве написати». Оце, власне, й було батькове благословення на творчу працю.

1925 року та ж окружна газета друкує перший вірш Степана Олійника. Під час навчання в технікумі, педінституті молодий автор продовжує писати поезії (переважно ліричні), активно тягнеться до літературного життя. Здобувши освіту, цілком віддається журналістиці. Працює в редакції одеської обласної газети «Чорноморська комуна», потім (з 1939 року) в редакціях газет «Вісті», «Радянська освіта».

Журналістські шляхи стають великою громадсько-політичною й творчою школою для поета: поглиблюється знання життя, ширшають горизонти бачення світу, відбувається процес невпинного розвитку митця, він шукає й знаходить нові форми й засоби художнього відтворення дійсності.

У роки Великої Вітчизняної війни Степан Олійник працює в газеті «Сталинградская правда», що висвітлювала героїчні подвиги наших воїнів у тяжкій битві на берегах Волги. (Підшивку цієї газети за всі дні боїв поет зберіг як дорогу реліквію і передав Київському філіалу Центрального музею В. І. Леніна). Твори Степана Олійника цього періоду (цикл віршів «Стихи о Сталинграде», поеми «Іван Семенюк», «Іван Коляда») — це хвала воїнові-переможцю, уславлення його величної звитяги, дружби радянських людей.

На цьому ранньому етапі життєвого й творчого шляху остаточно складається естетичний ідеал поета. Улюбленим для Степана Олійника

стає образ людини праці, героїчної й скромної, з гарячим серцем, щедро наділеної почуттям гумору, що так своєрідно, «по-олійниківськи» увиразнює її духовне багатство. Вбачаючи найвищий смисл свого життя в творчій праці на благо народу, поет у вірші «Добрий день вам, добрі люди» висловлює щире прагнення:

І моє хай
Стане слово
Поруч з вами у строю.
Те, що взяв од вас з любов'ю,
Вам з любов'ю віддаю!

Серед поетів, що прийшли в літературу з фронтів Великої Вітчизняної війни, Степан Олійник уже мав багатий життєвий досвід. Зростає його майстерність, мужніє поетичний талант, розширюються тематичні рамки творчості. З перших збірок поета-гумориста («Мої земляки», 1947; «Наші знайомі», 1948) постає насамперед змальований з непідробною любов'ю і симпатією образ людини-трудівника.

Його повоєнні віршовані усмішки — це здебільшого розповіді про зустрічі з цікавими людьми — людьми багатої душі й високої думки, гідними представниками соціалістичного суспільства. Таким є, наприклад, Микола Калюжний з однойменного вірша.

Колгоспні збори наближаються до кінця. Виступає голова. Раптом відчиняються двері й перед присутніми з'являється Микола Калюжний, розпашілий, захеканий, мокрий. У залі лунає дружний сміх, голова відразу ж використовує цей факт, як наочний приклад недисциплінованості. Коли ж Микола розповідає, чому своєчасно не прийшов на збори (рятував колгоспне добро під час грози), то йому під грім оплесків записують подяку. І, здавалося б, нейтральні, заключні рядки вірша набирають тепер теплого, ліричного звучання:

Розгублений, мокрий, у дверях стояв
Колгоспник
Микола Калюжний.

Із розповіді тракториста Олексі Біди про те, як він здобув собі ім'я «імператора», теж складається враження про людину працелюбну, скромну, сповнену високих почуттів власної гідності й певності свого становища, які виховала в радянських громадян Соціалістична Батьківщина. Коли Олекся Біда довідався про те, що сидить у колишній імператорській ложі, він, улад загальному настрою, робить висновок:

Якщо ж у цій ложі сидів імператор,
То більше не сяде, бо я тут сиджу!

Ці слова в жартівливій манері передають глибоко усвідомлене героєм вірша почуття хазяїна «всієї, що видно довкола, землі».

Та чи не найяскравіше риси людей передового світогляду, сповнених високого почуття гідності, радянського патріотизму, втілює поет у віршах «Леді» Мельник Настя та «Дипломат». У першому з них розповідається про приїзд у колгоспну артіль двох американців. Вони кисло дивляться на відбудову села, хоч і мовлять частенько: «Ошень інтересно». Невигідною для гостей виявляється й зустріч із знатною ланковою. Обізнана з брехливістю буржуазної преси (про повновиду й молоду ланкову там писалося, що вона «стара, аж чорна» від праці) «леді» Мельник повела таку атаку на посланців «чужини», що їм довелося заховати блокноти й фотоапарати та мерщій їхати геть з поля.

Дає бій недругам Радянської країни і бригадир Дібровенко Гнат. У його «асамблеї» з вашінгтонським дипломатом, проведеній за селянським столом, не стільки лунав голос господаря, як «Голос Америки» із включеного на догоду гостеві приймача. Бригадирова тактика мала подвійний ефект. Дипломат, поставлений перед фактами радянської дійсності, що спростовували брехні заокеанських радіостанцій, змушений був залишити хату колгоспника. І Гнатовою дружина, яка була свідком чоловікової передбачливості, із здивуванням і приємністю відзначила:

— Двадцять років живу з вами, сер,
А що ви дипломат — і не знала!

Зосередивши увагу на відтворенні образу сучасника, Степан Олійник, як справжній художник-реаліст, не міг пройти й мимо тих явищ, які потребували сатиричного викриття. Зрештою, цьому сприяли зв'язки з дійсністю, ділове спілкування з читачами, викликане умовами роботи в періодичній пресі. Секрет успіху Степана Олійника полягає в тому, що нерідко, відгукуючись на злобу дня, публікуючи конкретнодокументальні фейлетони в «Радянській Україні», «Київській правді», «Перці», він у той же час створює художньо-узагальнені образи негативних типів. Так з'являється, зокрема, й самокритичний голова, що нагадує Галушку з комедії Олександра Корнійчука «В степах України», і п'яничка Лиходід, і командировочний гастролер-керівник.

З цього погляду цікавим є й вірш «Вказівок немає», де життєво-конкретний факт (зволікання із ремонтом містка) перетворюється в художньо-умовну деталь, яка, рухаючи сюжет твору, сприяє викриттю безініціативності, як соціально-психологічного явища.

Поступово виходячи за межі сільської тематики, сатирик спрямовує свої удари проти утриманців, ледарів, хапуг, кар'єристів, хабарників, бюрократів, міщан у побуті й громадських взаєминах. Одна за одною з'являються його збірки «З щирим серцем, а про декого з перцем» (1953), «Який Сава, така й слава» (1953), «Дорога дама» (1954), «Шахтарям донецьким — хлопцям молодецьким» (1957).

Наскільки багатшою стала за ці роки палітра Степана Олійника, свідчить хоча б остання з названих збірок, у якій поет звернувся до теми з робітничого життя. Прославляючи шахтарів Донбасу, він у ряді гумористичних віршів створює привабливий образ молодої людини, що знаходить своє трудове щастя в шахтарській професії. Та водночас не обминув

поет і недоліків у практиці господарювання на шахтах. Вдаючись до карикатурно-шаржових картин, він влучно висміює керівників, які працюють за графіком «сплячка — розкачка — гарячка» («Гей, ухнем!») та турбуються про комплектування холостяцьких бригад, щоб не мати мороки з тими, хто жениться і потребує квартири («Шахта «Нежоната»).

Однією з найсуттєвіших рис Степана Олійника як письменника є зв'язок з народом. У творах поета цю його нерозривність з масами втілює особа оповідача. Це — хлібороб серед хліборобів, робітник серед робітників, поет серед поетів. Саме звідси бере початок і задушевність гумору, й благородний гнів сатири, що сильні простотою, виразністю, багатством образних засобів, близьких до народної поезії.

Майстерність сатирика відчувається у створенні комічних ситуацій, в умінні помітити смішне в дійсності, вдало використати його для заперечення старого, віджилого. Багато нових мотивів з'являються в збірках Степана Олійника, але в той же час і традиційно-буденна, «вічна» тема батьків і дітей, до якої він звертається (збірка «Батьки і діти»), під пером поета набуває не менш важливого й актуального звучання. Суспільна значимість цієї проблеми сьогодні цілком очевидна, бо не секрет, що поруч із славними молодими будівниками нового життя вештаються ще дармоїди, патлані-п'янички, утриманці, пройняті «споживацькою» любов'ю до батьків і зневагою до праці.

Прикладом громадянської непримиренності письменника до недоліків у вихованні молоді є сатиричний портрет такої «дитини», створений у вірші під пародійною назвою «Мальчик». «В свої двадцять шість» цей хлопець ніде не працює, хоча має й диплом, і здоров'я таке, «що гнув би підкови». Завівши модну борідку, він безцільно блукає з транзистором по місту, «тре тротуар» «з пивної — в підвальчик, з буфету — у бар». Однак «мамаша» не може на милуватися своїм сином, бо, даючи йому «ца

бокальчик», глибоко переконана: «воно ж іще мальчик, нехай погуля».

Куряча любов до дітей, утриманське виховання нерідко відбивається на самих вихователях: діти втрачають благородне почуття обов'язку піклуватися про своїх батьків. Так, уже перші рядки вірша «Пухова хустка» сповнені щиро-ліричного співчуття до жінки, яка й на старості літ живе лише відданістю своїм дорогим донечкам. Хоч у них є вже і шафи, «взяті на замочки», і сержки, а в кімнатах килими, однак стара мати приїздить до кожної в гості не з порожніми руками: «тії везе індика, тії дебелу гуску». Давня ж її мрія (купити собі пухову хустку) ніяк не здійсниться. «Турботливі» доні, правда, якось пішли було шукати і навіть знайшли хустку для матері, та вона для дочок виявилася дорогою: не відмовлятися ж Ольці від двох халатів, які саме шие в модистки, а Парасі — від гітари, яку зібралася купити синові... І вони замість пухової хустки, про яку мати так мріяла, дарують їй дві потерті спідниці й куплену вскладчину блузку. Гірко-іронічного характеру набуває картина проводів матері. Дочки напучують, запрошують, обіцяють:

— Бережіть здоров'я!
Приїжджайте, мамо!
Як до вас прибудем
Літом у відпустку,
То тоді вже, може, привезем
і хустку!

Авторська іронія тут набирає сатиричного тембру. Інша ситуація у вірші-фейлетоні «Модернізована Фроська». Поважна дама, що турбується тільки про фігуру й моду, з обіймами й поцілунками зустрічає свою матір. Та ця теплота наскрізь фальшива. Як тільки материні гостинці були запхані в холодильник, Фроська по-справжньому занепокоїлась: незабаром прийдуть гості, в яких «вбрання, манери — шик і цвіт», а тут мати — селянка «у синім очіпку-сачку». І дочка повела мову про не-

обхідність відпочити з дороги, про тихе місце, де при бажанні можна й поспати. І ось мати вже слухняно сидить «на рванім пуфику в кладовці», а привезені нею «рум'яний півень і ковбаси» красуються на столі. Цілком логічно вірш закінчується гнівно публіцистичною мораллю-ляпасом:

Мускат-вином іскряться склянки,
Дочка гостей своїх прийма!..
Є все у модної міщанки
І тільки совісті нема!

Для критики тих, хто ще не звільнився від пережитків минулого, у Степана Олійника широка палітра сатирико-гумористичних прийомів і засобів. Поряд із ситуативно-гумористичним віршем «Про пережитки», який ніби підсумовує цикл творів про батьків і дітей, бачимо сатиричні портрети «дорогої дами» й «номенклатурного Мацепури». Відомі фейлетони про Мацепуру й Шпоньку привертають увагу громадськості до недоліків у доборі й керівництві кадрами. Грицькові, з першого твору, при відсутності в нього будь-яких ділових якостей, пропонують все нові й нові керівні посади лише тому, що «один голова одного виконкому» зачислив колись його в номенклатуру, Шпоньку ж, з другого вірша, з «ура-характеристикою» висувають із «Райриби» у «Райраки», аби тільки позбутися сутяжника й наклепника.

Не менш шкідливими в практиці хазяйнування й роботи з людьми є безпредметність керівництва, ставка на показний ефект. Бойова традиція радянської сатири у викритті цих порочних явищ бере свій початок із широко відомих сатиричних творів В. Маяковського. Активна наступальність, міцний зв'язок із життям дозволили поетові-сатирику наших днів виявити нові маски тих самих старих типів, яких, за виразом В. І. Леніна, довго ще треба «мити, чистити, скубти й бити, щоб який-небудь толк вийшов»¹.

---

¹ В. І. Ленін. Повне зібрання творів, т. 45, с. 13.

Гостро викриваючи негативні явища, Степан Олійник майстерно використовує засоби контрасту. У вірші «А ми засідаєм», наприклад, автор так висміює пустодзвонство різних нарад у гарячий час посівної:

— Хто ліпше посіє, той ліпше пожне,
Не згаймо ж весну золотую!—
Сусід-голова агітує мене.
Затим — я його агітую.

А у вірші «Дозасідався» поет виводить трагікомічний образ такого собі Василя, який, прийшовши додому, не говорить, а тільки голосує у відповідь на кожну запропоновану жінкою страву та плеще в долоні за «Столичну» на лямоні.

У залежності від зображуваного комедійної ситуації у віршах Степана Олійника сприймаються по-різному. Якщо сміх над Василем в основі своїй гумористичний (за ним криється співчуття), то відсутність співчуття в сміхові над персонажем із вірша «Омелько Свистун на лоні природи» робить його нищівно-сатиричним. Керівник, який на роботі «культури навчає свій штат», виїхавши відпочивати, кожне своє слово супроводжує грубою лайкою. Перед читачем проходять все нові й нові карикатурні пригоди його компанії, і зрештою весь ідейно-художній зміст твору письменник, немов у фокусі, сконцентровує в такій суспільно важливій формулі:

Хто може понівечить рідну природу,
Той здатний понівечить душу людську!

Бойовою, публіцистичною спрямованістю відзначаються вірші-памфлети Степана Олійника на міжнародні теми, в яких викривається капіталістичний спосіб життя, агресивна політика імперіалізму тощо. У його сатирико-публіцистичних творах поєдналися їдка іронія, гротеск, пристрасна й гнівна інвектива, вбивчий сарказм. Так, у вірші «Послання за океан» поет — палкий патріот Соціалістичної Вітчизни — розвінчує «вовчі» помисли тих горе-радянологів, фальси-

фікаторів літератури соціалістичного реалізму, які твердять, ніби «нема зараз на Україні сатири й гумору, що піднімали б корінні соціальні теми». Такі звинувачення йдуть від того, що їхні автори, вороги соціалістичної дійсності, шукають у радянській сатирі, за влучним визначенням поета, «піни і жовчі, щоб кожен рядочок був змій», від давньої провокаційної «сверблячки», «щоб ми,— говорить від імені радянських сатириків Степан Олійник,— замість нищити гусінь, рубали і нищили сад!». Твір завершується рішучим підсумком-відсіччю:

Не діждетесь! В кодло поганське
Сатира не йшла і не йде!
Дзвенить її сміх над полями,
В цехах, мов ті іскри, сія...
То з нею сміється над вами
В труді Україна моя!

Дошкульно б'є сатирик по українських буржуазних націоналістах у віршах циклу «На Бродвей».

У творах цього циклу радянський поет-сатирик вдало використовує традиції народної гумористики, класичної української сатири — творчі здобутки Івана Котляревського, Степана Руданського — і особливо традиції основоположника української радянської сатири Остапа Вишні. Як і його безпосередній доброзичливець-наставник, Степан Олійник гнівно висміює силкування українських буржуазних націоналістів видавати себе за представників народу, грати роль якоїсь політичної сили. Глумливі характеристики поета визначають їх як зрадників рідного народу, жалюгідних найманців у таборі ворогів миру й прогресу.

В арсеналі художніх засобів поета-сатирика виразно своєрідне місце займають мовні характеристики персонажів. Чутливий до живого слова, Степан Олійник уміє вихопити той єдиний вираз, який, злившись із композиційними елементами твору, істотно увиразнює художній образ. Так, жаргонна фраза «Ша-а! Я же твой

папаша!», кинута ультрамодним батьком своєму синкові (вірш «Розлука баби і внука»), влучно сконцентрувала в собі риси сучасного обивателя, що постає як прямий нащадок непманшідеситки 20-х років із його ж оповідання «Деревенские мальчики». Адже цей батько з матір'ю збираються своєму синові, який років п'ять грівся «в баби біля серця», дати «краще», а насправді обчухране виховання.

У віршах «Це не стосується мене» і «Відповідати я не хочу» винесені в заголовок фрази характеризують черствих у ставленні до людей бюрократів: у першому — відверто цинічного Павла Кодолу, в другому — тнх різного рангу чинуш, що вміють «служити і... не відповідати». Бюрократ з вірша «Заява бабулі Федоту Зозулі» підкреслено чемний у поводженні, чулий до відвідувачів. Отож і його мовна візитка інша: «Чого прийшли? Про що клопочете, бабуля?..» Однак результат той самий. Відвідувачці треба довго чекати обіцяного, а потім ще раз почути знайому фразу, щоб зрозуміти, що й «ласкаве» «бабуля», і «чуйне» «про що клопочете?» тільки його, Федота Зозулі, прийом маскування бюрократичної тяганини.

Віддзеркалення оцих живих зв'язків із сучасною народною мовою являє собою далеко не другорядну причину широкої популярності творів Степана Олійника серед читачів.

Грайлива комедійна імпровізація, фабульна зібраність, приказкова афористичність органічно поєднались у віршах поета-сатирика з бойовитою цілеспрямованістю публіцистики. Майстер вірша-фейлетона, вірша-памфлета, він звертається й до жанру поеми, і до віршованої гуморески, і до мініатюри жартівливого, епіграмного характеру. Письменник постає перед нами і як зворушливий лірик, і як умудрений життєвим досвідом оповідач-прозаїк. Його перу належать і цикл гумористичних творів для дітей «Чудо в черевнику», і переклади поетичних усмішок із братніх літератур, і твори на теми з літературного життя.

Особливе місце в творчій біографії Степана Олійника займає його співробітництво в газеті «Правда», на сторінках якої побачили світ понад 100 віршованих фейлетонів поета. В редакцію газети на ім'я Степана Олійника надходять десятки й сотні листів: читачі нашої неосяжної Батьківщини вважають його спеціальним кореспондентом центрального органу партійної преси. Високий ідейний порив, пристрасна партійність, яскрава художня своєрідність, писаних для «Правди» творів принесли Степану Олійнику всеогузне визнання, стали красномовним свідченням громадської дійовості творчого набутку українського поета. Ці вірші, виконуючи свою злободенну сатирико-публіцистичну функцію, зі шпальт газети переходили в книги, на естраду, в кіно, здобували повноцінне мистецьке життя. У 1976 році в Москві вийшла книга фейлетонів Степана Олійника «Такие, стало быть, дела!». Це своєрідне видання склали твори, написані поетом протягом багатьох років спеціально для газети «Правда».

Творчість Степана Олійника — помітний здобуток української радянської поезії. Без позитивних персонажів та негативних типів, створених поетом, не можна уявити сьогодні українську сатиру й гумор. Його вірші звучать на професійній сцені, їх декламують і в місті, і в селі учасники художньої самодіяльності. Вони являють собою багату скарбницю досвіду для молодшого покоління радянських поетів-сміхотворців. Активна творча й громадська діяльність письменника гідно відзначені Партією й Урядом — він кавалер двох орденів Леніна, лауреат Державної премії СРСР. Глибоку повагу заслужив Степан Іванович Олійник у радянського народу своєю наполегливою працею журналіста й літератора. Він обирався депутатом Верховної Ради Союзу РСР шостого й сьомого скликань. Своєю творчістю письменник і сьогодні вірно служить великій справі — справі комуністичного будівництва.

Віктор КОСЯЧЕНКО

ДОБРИЙ ДЕНЬ ВАМ,
ДОБРІ ЛЮДИ!

Добрий день вам,
Добрі люди!
Дуже радісно мені
Зустрічати вас повсюди
В нашій рідній стороні:

На заводі і на полі
Чути ваші голоси,
Жарти ваші
В дружнім колі,
Сміх здоров'я і краси!

І моє хай
Стане слово
Поруч з вами у строю.
Те, що взяв од вас з любов'ю,
Вам з любов'ю віддаю!

1965

З ТОБОЮ МИ,
ПАРТІЄ!

З ТОБОЮ МИ, ПАРТІЄ,
ЗАВЖДИ З ТОБОЮ!

З цехів Запоріжжя, з донецьких забоїв,
Від тисяч прославлених в праці героїв,
З колгоспних ланів від майстрів урожаю,
Від кожної хати — від краю до краю —
Лунає, мов пісня (хай слухає світ!):
— Привіт тобі, Партіє рідна! Привіт!

Ми стали тому найсильнішими в світі,
Що завжди тобою натхнені й зігріті,
Що ти нас, як мати, любовно зростила,
Що в кожному з нас — твоя, Партіє, сила,
Що йдем за тобою — на труд і до бою!
З тобою ми, Партіє! Завжди з тобою!

В тобі ж бо і мудрість, і сила народу,
І велич його трудового походу,
І мужність, і доблесть мільйонів людей,
Що сили беруть з твоїх світлих ідей!

Це ти привела нас крізь бурі й негоди
До світлого щастя, до сонця свободи,
Де в братстві народів, як вірнії друзі,
Живем ми щасливо в Радянськiм Союзі.

В цiм братнiм союзi цвiте Україна,
В нiм серце твоє, твоя сила орлина!
Ми тi, що, сягнувши вершини прогресу,
В степах засвiтили вогнi Днiпрогесу,

Що вміють підводить заводи гігантські,
Ми ті українці, що звемось — радянські,
Що учить нас Партія — жить боротьбою!
З тобою ми, Партіє! Завжди з тобою!

Великій меті свої сили віддавши,
Йдемо ми, згуртовані, сильні, як завше,
Готові нові перемоги вершити, —
У вік комунізму, що в ньому нам жити!
Йдемо тим шляхом — героїчним походом,
Що Партія наша вказала народам!
Йдемо!..
І лунає, як хвилі прибою:
— З тобою ми, Партіє! Завжди з тобою!

ДЕНЬ ПЕРЕМОГИ

Той день незабутній почавсь уночі,
І рівно о третій годині!
Гриміли гучніше гармат приймачі
На радість усій Батьківщині:

— Прийшла Перемога! Фашизму кінець!—
Котилося знову і знову...
І рівно о третій народ наш увесь
Збудивсь, як по трубному зову;

Заповнював площі
І всі вулиці,
Вітавсь, обіймавсь без розбору,
Хто мав автомат чи наган у руці —
Від щастя бабахкав угору!

Нехай на пшоняних пайках ми жили,
Солдати в труді і дозорі,
Ми тим були й сильні, що рівні були
У спільному щасті і в горі.

Єднала, братала нас, чесних людей,
Зоря всенародного свята:
Кого б хто не стрів — пригортав до грудей,
Як рідну сестру і як брата.

Обійми і плач... Бо найближчих імен
Уже ми не стрінем з дороги.
(Не вернеться більше і брат мій Семен,
Що впав на зорі перемоги!).

А радіо радує:
— Струшено з пліч
Задимлену землю окопа!
З повагою воїнам нашим навстріч
Зніма свої шляпи Європа!..

Підводилось сонце. На мітинг у сквер
Спішили ми, світлі і мужні...
Брати мої! Друзі! Давайте й тепер.
Такі ж будем щирі і дружні!

Щоб знов не вривались в літа молоді
Зловісні сирени тривоги,
Щоб кожен наш день в життєдайнім труді
Був сяючим Днем Перемогі!

1945

ІВАН КОЛЯДА

(П о е м а)

1. У БЕРЛІНІ

Ніщо не спинило розплати —
Ні дзоти, ні тисячі мін.
Безстрашні радянські солдати
Ввійшли у фашистський Берлін!

Солдати одної родини,
Солдати Вітчизни труда:
Калужці, вірмени, грузини,
А з ними — Іван Коляда.

Іде, огляда обгорілі
Будинки з грабіжним добром
Іван Коляда — із артілі,
Що знów розцвіта над Дніпром.

Він гордий, що помсту й відвагу
Доніс до кінця, до мети...
І здумав Іван до рейхстагу
Із хлопцями разом зайти.

Та в кого спитати дорогу,
Щоб марно не йти манівцем?
Аж бачить Іван: біля рогу
Дівчина стоїть з прапорцем.

Смаглява, підтягнута, бистра,
Снитали її не дарма.

Ведем, — кажуть хлопці, — міністра,
Ог тільки портфеля нема!

І там, де над муром високим
Палає на сонці наш стяг,
Повільним, упевненим кроком
Зайшов Коляда у рейхстаг.

В пилюці столи і паркети,
Ні духу живого ніде.
И гукає Іван в кабінети:
— Та де ж ви, правителі? Де?

Гуляє, висвистує вітер,
Писульки якісь розкида.
На трон, де сидів колись Гітлер,
Виходить Іван Коляда!

Дроти телефонів обвислі,
Чорнильне приладдя з орлом...
Розкинувсь Іван там у кріслі
І вдарив об стіл кулаком.

— Дивіться,— гукає,— хлоп'ята,
До чого доживсь Коляда:
Сама канцелярія ката
Для нього тепер — ерунда!

Дістав він орла того з трону,
Відбив йому дзьоба, жбурнув...
І трубку схопив з телефону,
І хлопцям лукаво моргнув:

— Алло! Це говорить барлога!
Що, що? Із рейхстагу... Да, да!

Я прошу колгосп «Перемога»,—
Жартує Іван Коляда.

Та й чом же йому сумувати,
Коли переміг-таки він,
Примусивши руки підняти
Проклятий розбійний Берлін.

Та й чом же йому, молодому,
Не пити цю радість весни,
Коли він до рідного дому
Верта переможцем з війни!

2. ДО РІДНОГО ДОМУ

Біжать, пролітають вагони,
За вікнами — наша земля! —
Колгоспні поорані гони,
Посівами вкриті поля.

На стінах вагонів — плакати:
«Ми брали Варшаву, Берлін!..»
То їдуть гвардійці-солдати.
В медалях усі, як один.

Крізь битви і гуркоти грому
Пройшли вони роки війни.
Додому, до рідного дому
Вертаються славні сини!

Стрічає народ Батьківщини
І квітами їх закида.
То їдуть — вірмени, грузини,
А з ними — Іван Коляда.

Ось-ось вже його полустанок.
— Дивіться, село он! Мое...—
Над степом підводиться ранок,
І поїзд військовий стає...

— Прощайте, брати мої, друзі!
Пишіть. Бо скучатиму, звик...—
І ті, що на вогняній смузі
Здружилися в битвах навік. .

Потиснули руки по-братськи,
Міцні і широкі в плечах...
Це ж з ними він роки солдатські
Прожив у тривожних ночах!..

Гудок... Покотили вагони...
І поїзд набрав уже хід...
Стоїть Коляда на пероні,
Махає пілоткою вслід!

... До берега стежка знайома,
Он хата... і млин... і пором...
Іван Коляда уже дома,
Ти чуєш, село над Дніпром!

Почуло... Біжать звідусюди —
З артільного двору, із хат.
Свої, дорогі йому люди,
І кожен стрічає, мов брат.

Обніме: — Здоров, мій земляче!
— Іване! Та скільки ж це літ! —
І дехто від радості плаче.
А ген — поспішає з воріт,

Ціпка свого взявши у руки,
Дідусь... Ой, не та вже хода...
Радійте! Солдата-онука
Стрічає старий Коляда!

Ось жінка спішить із роботи...
Кінець вам, розлуки літа!
Іван вибігає навпроти,
До серця її пригорта.

— Марино! — Ту зустріч навіки
В серцях берегтимуть вони.
Радійте! Бійця-чоловіка
Стріча Колядиха з війни!

А люди все йдуть привітати,
Іх повно в дворі і в дому,
Про труд свій нелégкий багато
Вони повідають йому:

— Вже маємо коней в артілі...
— До сотні будуємо хат...
— Почнемо вкривати з неділі,
Щоб люди вселились до свят...

І клуб почали прибирати...
Село оживає щодня!..
Стемніло. Зійшлися до хати
Сусіди, правління, рідня.

Гуляли за пізню годину
Звитяжці війни і труда...
На всю придніпровську долину
Виводив пісні Коляда!..

3. ЗА МНОЮ!

Щодня до зорі — ще і ніч не розтане —
Він будить сусіда: — Пішли!..
— Хоч трохи спочив би. Ти чуєш, Іване!
— Не можу, не маю коли.

Стоїть не одна недовершена хата,
А скоро дощі, холода..
— Рушайте за мною, діди і дівчата! —
Гукає Іван Коляда.—

За мною, до праці... Забудемо втому,
Бійці Сталінграда, Орла.
Усі, хто з походів вернувся додому,
Виходь на онову села.

Підводиться день з-за вишневого саду.
А він уже хату вкрива.
Недаром його будівельну бригаду
«Гвардійською» всяк назива.

Снопи очерету слухняно, як весла,
Лягають у рівні ряди.
І швидко ідуть під круті перевесла
У дужих руках Коляди.

— Нема матер'ялу? Не вкриті будови?
Дівчата! Нажніть рогози!
Не стій, Васильок, запрягай-но корови
І в берег, і швидше вези! —

Скомандує. Жарт якийсь кине на втіху.
І скрізь беручкий, як колись.

Підріже, підіб'є лопатою стріху —
То стань і милуйся, дивись!

Як вив'яже «кіску» міцну і зубчату —
Не пройде ні краплі води.

- Заходьте, щасливі господарі, в хату.
Живіть і не знайте біди.

На хаті новій, не тримаючись, стане
І зверху село огляда.

- Гляди, бо впадеш! Стережися, Іване!
- З рейхстагу ж не впав. Єрунда!..

До вечора ще одну треба накрити —
Така у бригади мета.

- Приємно, Іване, з тобою робити —
Не чуєш, як день проліта!

4. ЕЛЕКТРОСТАНЦІЯ

...Вона прикрашала Дніпро і степи,
Від неї в село пробігали стовпи,
Що струнко стояли при кожному дворі
Її високо тримали вгорі ліхтарі.

Видніла та станція з краю села.
Утоптана стежка до неї вела.
І в час, коли люди з піснями бригад
Верталися з поля до білених хат,

На ній уже чулись гудки голосні,
В дворах і в світлицях займались вогні.

І станеш, бувало, на другій горі,
І видно, як сяйвом одбилось в Дніпрі,
Неначе веселки грайливе крило,—
Колгоспне, нове придніпровське село.

Проїжджі, що вперше були в цих краях,
Частенько питали в нічних поїздах:
— А що то за місто в огнях розцвіло?..—
І в відповідь чули:
— Петрівка-село!..

А потім — війна... і орда чужаків
Вп'ялася у землю шипами підків.
Нависла над хатами горя імла,
І стежка на горб споришем заросла.

Механік до неї не йшов, як колись,
За вітром у ніч плач і стогін неслись.
Прострелена в бік, без дверей і вікна,
Стояла сліпа і похмура вона.

І от, через поле зі сходу, з-за гір,
Піднявши знамена червоні до зір,
Ішло наше військо крізь бій до Дніпра.
Вставала близька перемоги пора!

І хтось у ту пору, в світанковій млі,
Над нею ліхтар підійняв на шпилі,
І світло його заяснило в поля,
Туди, де верталось щастя здаля.

Мов кликало: «Рідні! Скоріше до нас!
Петрівка чекає з обіймами вас!»
...Цю повість про світло старі й молоді
Вже кілька разів повіли Коляді.

...В осінній порі, як пшениця зійшла,
До станції вийшли бригади села.

— Так доки ж дивитись! — сказав Коляда.—
Візьмемось? — питає.

І гримнуло:

— Да!!!

І люди взялись. О ранковій порі
Застукали там ковалі, теслярі.
По плану й команді бійця Коляди
Стовпи піднімали, тягли проводи.

По плану й команді — на нові бруси
Кріпили динамо, зшивали паси.
Машину зібрали, зробили поміст.
— Що далі, Іване? Ти ж наш машиніст!

...Приїхав механік і скрізь обійшов.
Оглянув роботу, сказав: — Хорошо,—
В деталі, у прилади оком проник,

Всміхнувся до Івана: —
Пускай паровик! —
І люди почули знайомі гудки!..
І впала веселка
на води ріки!

І знову проїжджі в цих самих краях
Частенько питають в нічних поїздах:
— А що то за місто в огнях розцвіло? —
І в відповідь чують:
— Петрівка-село!..

5. ІВАН КОЛЯДА
КОВАЛЮЄ

Закінчилися роботи,
Тихо стало на полях.
Вишив іній позолоти
На деревах, на шибках...

П'ять годин — і надвечір'я...
Скоро випадуть сніги...
Запрудили все подвір'я
Культиватори, плуги.

Кілька місяців пролине —
Знов покличе їх земля.
Ходить, журиться правління:
Де ж узяти коваля?

— Ні одного... Обминули,—
Голова доповіда.
— А про мене що? Забули? —
Обізвався Коляда.—

Скличу: Федьку-інваліда,
Кілька хлопців молодих
Та до них Євмена-діда,—
Щоб весь день «качав» нам міх.

Та й почнем ковалювати.
Буде кузня до ладу.—
...І сьогодні не впізнати
Нам Івана Коляду.

Руки чорні, весь у сажі,
Груди потом залило.
Як пристукне, як прикаже —
І готове чересло.

Як візьме леміш у кліщі,
Як ударить молотком —
Біле віяло іскристе
Розлітається кругом!

І приварить, і приплющить
(Бо кував з давніх-давен).
— Дужче, Федька. Ще раз, дужче!
Більше духу, дід Євмен!

Він хазяїн своєму слову.
Ти на нього не тисні...
Підіб'є коню підкову —
Не спаде і до весни.

Бризнуть іскри на фуфайку,
А йому — аби удар.
Ще й прикурює від гайки
Від червоної, мов жар.

Хай надворі вже сповито
В білу паморозь сади,
В нашій кузні — справжнє літо.
Є робота в Коляди!

Там до колеса дай шину,
Там зубця до борони,
Там ресору, там — пружину
Поладнай і піджени.

Тож Іван недаром каже:
— Отаке воно бува!
Скоро сніг на землю ляже,
А у мене — йдуть жнива...

...В нього людно, в нього жарко,
Там ви станете в куток
І запалите цигарку,
Щоб постояти часок.

І тому так неприродно
Не одвідать Коляду,
А тому і я сьогодні
Теж у кузню ту піду.

— Добрий день, Іване, друже!
Йдуть діла як слід, мабуть!..—
Посміхнувся: — Та байдуже!
Як захочу, так і йдуть!

...Ген Марина через вигін
Вже несе йому обід.
Подивилась: — Ти ж як циган!
— Не розлюбиш,— кинув дід.

Гордість жінки нам відома,
Як в пошану муж ввійде.
— Інші,— каже,— взимку дома
Мій же... завжди щось знайде

Пообіда, пожартує,
І за молот, і — гайда!
Невтомимо ковалює
Наш гвардієць Коляда.

6. ВЕЧІР

Йде сьогодні в клуб на свято
На гуляння — все село.
Буде там людей багато,
Як давно вже не було.

На фронтоні на зубчатім —
І портрети, і вінки.
...В ці хвилини в кожній хаті
Прибираються жінки.

Щоб зачіска і хустина,
Щоб усе їм — до лица...
Прибирається й Марина,
Жінка знатного бійця.

Одягла те плаття біле,
Шите шовком і сріблом,
Що з Іваном на весіллі
В нім сиділа за столом.

Заплела у коси стрічки,
Знов у люстро загляда...
— В тебе ті ж дівочі звички,—
Посміхнувся Коляда.

А як вийшли на дорогу,
Він підкинув жартома:
— Не навчилася йти в ногу!..
— Знать, ходила я сама!

Розсміялись, жартівливі,
Підбавляючи ходи...
— Добрий вечір, вам, щасливі! —
Хтось гукнув до Коляди.

То озвався Федір Галка,
Їх порадник і сусід.
То дніпровський дід-рибалка,
Що прославив весь свій рід.

Що вночі, два роки тому,
Поміж тихий верболіз
На човні під гуркіт грому
Сто гвардійців перевіз.

Ось і клуб їх. Цей куточок
Прикрашали і вони.
На синів своїх і дочок
Зорить Ленін зі стіни.

Тут відомі й невідомі,
Тут матроси всіх морів,
Садоводи, агрономи,
А найбільш — плугатарів.

— Ну та й скиб ви наорали ж!
Їх удовж як розклади —
За Берлін аж перевалиш! —
Чути голос Коляди.

Славить пісня Жовтень, волю
(То виводить ланкова).
— Прошу, люди, всіх до столу! —
Промовляє голова.

І народ сюди підходить,
А на щедрому столі —
Все, що квітне, все, що родить
На колгоспівській землі.

Хто не вийде, хто не встане —
Той про силу повіда.
— Чом замислився, Іване?
Розкажи нам, Коляда,

Як ти бився, як ішов ти,
Як скидав із нас ярмо,
Де стрічав военний Жовтень,—
Ми онукам повімо.

— Я зустрівся з першим святом
В незабутньому бою —
Рядовим бійцем-солдатом
В Приазовському краю.

У вогні та канонаді,
На світанковій зорі
Стрів я друге — в Сталінграді,
Ще й на «Краснім Октябрі».

З третім — вражу чорну масу
Я на штик гвардійський брав
І вклонивсь тоді Тарасу
Із дніпровських переправ.

Я з четвертим Жовтня святом
Мчав на бмтву в літаку...
Ну й лупили ж ми проклятих,
Мовби ціпом на току.

Я добра і щастя зичу,
Вам, з ким радісно живу,
І в труді до слави кличу
На арену світову!..

Розгубився, мабуть, трошки...
Хліб узяв... а в миску — глядь,
І почав, по звичці, ложку
За халявою шукать.

Гомін Співу. І з-за столу
Він встає на повний зріст:
— Більше місця, ширше коло!
Граї чечітку, баяніст!

Як розсипав, як настроїв
Музикант свої лади,
Вся артіль — сім'я героїв —
Зір не зводить з Коляди.

Він то плесне, то притопче,
То прикаже пісні влад...
Вже минуло й за півночі,
А ніхто не йде до хат.

...Хороше в сім'ї артільній
У щасливі, творчі дні.
Хороше у нашій вільній
У радянській стороні!

ДРУЖБА

...Ви питаєте, як це було?
Де взяли ми здоров'я і сили,
Що так швидко велике село
Підняли з попелищ, оновили?

Розкажу... Де їх брали, звідкіль,
Як зникала жахлива руїна...
Тільки розповідь цю про артіль
Я почну з-під самого Берліна.

Є над річкою там висота,
Що скорилась моїй батареї.
От на ній я одержав листа
Від людей із Петрівки моєї.

Розгорнув, притуливсь до ствола,
Мов до теплої рідної хати,
І ту вістку жадану з села
Із тривоگوю став я читати.

Ще і ще раз. Рядок за рядком...
І коли дочитав половину —
Зупинивсь і змахнув рукавом
Мимоволі сльозу-горошину.

Уявився страшнючий розор,
Дим од ферми, скалічені хати.
...Оглядаюсь. А тут і майор
Підійшов до моєї гармати.

Усміхнувсь: — Чом сумуєш, солдат!..
Не годиться... Гвардійцю — тим паче...
— Та нічого, товариш комбат...
Ви прийшли — і полегшало наче.

— В чому справа? — Ступає на крок
І сіда на лафеті навпроти.
— Та не сходять,— кажу я,— з думок
Ті хазяйські, колгоспні турботи.

— А, хазяйські... Цікаво! Давай...—
...І тоді розказав я майору,
Як боровся колгосп за врожай
В довоєнну щасливу пору.

Літаком як у гості летів
Восени, коли був головою,
До раменців, російських братів,
Що живуть під самою Москвою.

— А тепер,— кажу,— пишуть в листі,
Що немає ні клубу, ні школи...—
Тут і сталось на тій висоті
Те, чого не забуду ніколи.

Як зрадіє майор! Як гукне:
— До раменців? Тож бачились двічі!..—
І схопили в обійми мене
Дужі руки його трудівничі.

На самому шпилі висоти,
Що взяли уночі перед Маєм,
Стоїмо ми, обнявшись, брати,
Один одного з рук не пускаєм.

— Значить, згадуєш ти мій район?
Я ж ходив вас тоді зустрічати...—
Та в цю мить загудів телефон
Поблизу бойової гармати.

Хоч хвилює та правда жива,
Та біжу я... і трубку до вуха:
— Вартовий батареї сто два
Рядовий Опанасенко слуха!..

А з мембрани зривається бас!
Пізнаю старика генерала:
— Що це там за обійми у вас? —
Розгубивсь я, ледь трубка не впала.

В сяйві теплого, ясного дня
Все в бінокль він, напевно, помітив.
— То зустрілась у мене рідня! —
Генералу я чітко одвітив.

...Як то добре для кожного з нас —
Мати друга, ділитися словом.
З того дня я стрічався не раз
Із майором моїм Кудіновим.

Чи мені, чи йому із села
Прийде лист... Так і знай, поговорим
Про хазяйські, колгоспні діла
Від душі з хліборобом-майором.

А коли одгриміли бої
І добили ми кодро те враже,
В день повернення в рідні краї
На пероні майор мені каже:

— До артильної справи любов
Ми несли крізь звияжні походи
Тож давай, Опанасенко, знов,
Як колись, позмагаємось! Згода?

— Згода! — мовлю.— Ще буде цвісти
На землі нашій всяка пашнина!
Тільки як те змагання вести,
Коли там лиш одна конячина?..

— Не журися,— говорить,— браток.
Повоюем ми ще й без погонів!..—
Пролунав паровоза гудок,
І неслоь навкруги: — До ва-го-онів!!!

Закінчили ми путь бойову.
Обнялись, побажали здоров'я.
І роз'їхались... Він під Москву,
Я — у рідне своє Придніпров'я.

...Вийшло так, як казав Кудінов:
Прямо з бою — до нового бою!
Через тиждень якийсь мене знов
Величала артіль головою.

І пишу я до нього листа,
Рапортую своєму майору:
«Попереду — нова висота,
Та візьму я цих труднощів гору!

Буде тяжко. Немає тягла.
Все ж дотримаю згоди тієї!»
Дні минали. Зима вже прийшла.
Не писав командир батареї.

Думав: де він і час той знайде,
Коли в нього турбота — ця ж сама.
...А в грудневий у пам'ятний день
Прибуває мені телеграма.

«Йде худоба! — звістила вона.—
Приготуйтеся вагони приймати!..»
І пішла, мов ярами луна,
Новина ця від хати до хати...

Припинився ще звечора сніг.
Небо в зорях сія полум'яно.
Опівночі прийшов я і ліг,
Щоб спочить — і на станцію рано.

Прислухаюся... стукає, чуть.
— Хто такий? — Та з городньої ланки!
Чи то справді нам коней везуть? —
Чую збуджений голос Маланки,—

Бо кого б воно де не зустрів,
То про це лиш балакають люди...
— Правда! — мовлю.— Везуть ще й корів!
Завтра рано і поїзд прибуде.

І пішла... Скільки добрих думок
Просіяло, мабуть, у Маланки!
Раптом знову у шибку «цок-цок»...
Видно тінь на узорах фіранки...

Піднімаюсь. Іду до вікна,
А під ним — дід Микола гукає:
— Опанасенко! Є новина!
Інтересна у нас новина є!

Од раменців підмога в путі!
Чув я радість таку поміж людом,
Не забули своїх у біді!
— Не забули! І ми не забудем! —

Одвічаю...
Світанок в полях
Засинів і поплив небозводом...
Рано-вранці до станції шлях
Зашумів, запрудився народом.

Добра вдача у наших селян:
Де зійшлись — там і пісні звучати,
Десь узявсь на пероні баян,
Заспівали про Галю дівчата.

В черговій задзвонив телефон —
Нагадав генерала й ту пору;
Але ось він — летить ешелон
Із тунелю соснового бору!

Мимо хат, де ще видно рови,
Де під садом героїв могили,—
Ешелон від братів з-під Москви,
Щоб скоріш ми набралися сили!.

Зашипів паровоз. Підійшов.
Відчинилися двері вагона.
І крокує майор Кудінов
Із своїми людьми по перону!

Я назустріч... Рука до руки!..
Розгубився чомусь, схвилювався.
Чую ззаду: — Не плачте, тітки! —
До жінок бригадир обізвався.

Знов, як там, на шпилі висоти,
Що взяли уночі перед Маєм,
Стоїмо ми, обнявшись, брати,
Один одного з рук не пускаєм.

Піднесли їм в подяку хліб-сіль,
Запросили до рідного двору...
От відтоді-то наша артіль
І зростає — все вгору та вгору!

Шану руському брату-творцю
Віддає наша кожна людина!
...От чому я і розповідь цю
Починав з-під самого Берліна.

1946

В ЖІНКИ ШАНА І ЗАСЛУГА

В жінки шана і заслуга,
А мені не повезло.
Знає жінку вся округа.
А мене — одне село.

За буряк і за пшеницю
Просять жінку аж в столицю,
І так жаль, що не обох.
Отаке-то!

Ох-ох-ох!

Як в газеті на портреті
Подали передових —
Стала жінка на прикметі
І в старих, і в молодих.

Пишуть хлопці і дівчата,
Просять досвід передати,
Хвалять жінку без кінця.
А про мене —

ні слівця!

Став я в ролі секретарки
(Треба жінці ж допомогти!).
На конверти клею марки
Та одписую листи.

Всіх, виходить, навчаю,
Як добитись урожаю.

Зву до праці багатьох,
Ну, а сам я —
ох-ох-ох!

Так пройнявсь я тим уроком,
Що аж сам собі сказав:
«Та щоб я отут, під боком,
Досвід цей не перейняв!»

В полі так віддався роботі,
Що і я стаю в почоті,
Що обом тепер хвала!

. . . . .

Отакі у нас діла!

1947

ЯК МИ СКАЖЕМ — ТАК І БУДЕ

Ми прості радянські люди,
Є в нас правило своє.
Як ми скажем — так і буде,
Як захочем — так і є!

Пролунало наше слово:
— Дать вугілля — тонни тонн! —
І летить за ешелоном
Вдвое важчий ешелон!

На заводи, новобуди
(Лиш колеса: цок та цок!..).
І говорять наші люди
Про донецький вугольок:

— Якби з цього антрациту
Та багаття розпалить —
Паліїв усього світу
Можна в нім пересмалить.

Захотіли — й сталевари
На змагання піднялись!..
І над домнами стожари
Ще сильніше зайнялись!

І поливсь метал усюди,
Мов ріка, за валом вал...
І говорять наші люди
Про кипучий той метал:

— Хай до нашої земельки
Лиш поткнеться дядя Сем —
Вогняним металом пельки
Ворогам усім заллем!

Ми прості радянські люди,
Є в нас правило своє:
Як ми скажем — так і буде,
Як захочем — так і є!

В нашій силі — правди слава!
Тож за нами в світлу путь
Йдуть Софія і Варшава,
Бухарест і Прага йдуть...

Наша гордість ще і в тому,
Що із Польщі та до нас
Вчитись жити по-новому
Йдуть сини народних мас.

У широкім світі, всюди
Сяє людям правди час!
І говорять чесні люди,
Серцем линучи до нас:

— Нам як світоч їх Вітчизна!
Бо круг сонця і Кремля
В світлий вік, до Комунізму,
Нині крутиться земля!

Правду цю, що кажуть люди,—
Не вмщають береги...
Буде так! Напевне буде!
Хай це знають вороги!

ОЗНАКИ ВЕСНИ

Колись селянин пізнавав її так:
Якщо засвистів на акації шпак,
Якщо цвіріньчать горобці-стрибуни —
Це значить — наявні ознаки весни!
Колись це було.
А сьогодні — не так!
Весна набула в нас новітніх ознак!

Якщо від світанку до ночі в селі
У кузні завзято кують ковалі,
Якщо від зорі до нічної пори
В колгоспних коморах шумлять трієри,
Якщо лаборанткам завдання дано
Звіряти на схожість артільне зерно
І вже бригадир оглядає лани —
Для нас це — найперша ознака весни!

Якщо із райцентру (щаслива їх путь!)
Дівчата з мічурінських курсів ідуть,
Якщо на подвір'ї, у всіх на виду,
Плуги і сівалки стоять у ряду,
Якщо ланкові, що достойні хвали,
З комори міндобрива в степ одвезли
І вже одміряють ділянки вони —
Для нас це — найкраща ознака весни!

Якщо із колгоспного двору за міст
Потужну машину повів тракторист,
Якщо пролунала команда «грузи!»

Ї насіння в мішках вже кладуть на вози,
Якщо від села покотилось за гай:
«Не гайся і коней мерщій запрягай!»,
І клекіт моторів над степом луна —
У кожного в серці — колгоспна весна!

...Народжена в праці краса цих ознак.
Отак ми весну зустрічаєм!

Отак!

1950

НА ДЕМОНСТРАЦІЇ

Оркестри... пісні... І знамена червоні...
Крокує народна можуть!
У першій ряді у жовтневій колоні
Два друга веселих ідуть.

Іван і Петро... Скільки сонця, простору!..
Ідуть вони гордо вперед.
Петро, підіймаючи високо вгору,
Проносить Іванів портрет.

Над стяги здимає його пурпурові,
Хай бачать, з ким дружбу веде!
Охоче Іван допоміг би Петрові —
Нести ж себе... якось не те...

Ішли вони поруч годину і другу,
І кожен завзято співав.
Пройшли... І на розі Петро своєму другу,
Сердечно всміхнувшись, сказав:

— Проніс тебе гордо з любові й пошани!
Та хочу сказати одне:
На той рік у цій же колоні, Іване,
Нестимеш на святі мене!

1951

ДНІПРО

Чуден Днепр при тихой погоді...

Н. Гоголь

Змінилось багато
В житті і в природі
Відтоді, як Гоголь слова ці прорік.
Чудовий Дніпро наш
При всякій погоді,
Хоч старшим він став на цілісінький вік!

Збудились кипучі
Нові його сили,
І стала яснішою горда краса:
Колись небеса
В його водах світились,
А нині він сам осіяв небеса.

Колишеться море
Поверх Ненаситця
В степах у південних, де місто й село
Вночі осяває
Дніпрова жар-птиця,
Якої і в казці колись не було!

Миколо Васильович!
Глянули б нині,
Яких тут нема тільки змін і подій!
Гойдає на хвилях,
Несе по Україні
Важкі пароплави Дніпро-чародій!

Він зрошує ниви,
Шумує в турбіні,
Сади поливає в колгоспних степах.
Приводить у рух
Ті заводи, що нині
Велично встають на його берегах!

За нашими планами
Ранком чудовим
Веде він у полі нові трактори,
А ввечері світить
Нащадкам Паньковим,
Що любо їм ваші читать «Вечори».

Могутній на силу,
Красивий на вроду,
У всяку погоду чудовий Дніпро,
Бо нині він сам уже
Робить погоду
Своєму народу на щастя й добро!

А скоро на півдні
Над морем пшениці,
Над сріблом потоків дніпрових і плес
Підніметься сяйво
Нової жар-птиці,
Нової будови — Каховської ГЕС!

Миколо Васильович,
Гляньте! Повсюди —
Сади й новобуди квітчають Дніпро.
О, як би красі тій,
Що створюють люди,
Служило тепер ваше славне перо!

Чудовий Дніпро! —
Скаже всякий, хто гляне.—
Наповнює серце краса його вод...—
Та завтра Дніпро
Ще величнішим стане!
Так хоче, так зробить радянський народ.

1952

ЛИСТ ДІВЧИНИ

«...Вже третій день
Удалину
Мчить поїзд рейками дзвінками.
В нім їду я на цілину
З моїми друзями сільськими.
Нехай зима сніги несе,
Хай свище вітер, хай морози —
Здолає молодість усе!
Вези нас швидше,
Паровозе!
Вези туди, де ждуть діла,
Завзятих нас і юних віком.
Гудок...
І знову пропливла
Одна із станцій мимо вікон.
Заснув вагон... Лиш я не сплю
Одна до пізньої години:
Пишу листа цього
І шлю
До вас, земляче з України!
Пишу про те, що пройде час,
Прийде тепло, весна настане —
Тоді хай слухають про нас
Хорошу вість односельчани!
Ми повні сил і зробим так,
Що на цілинному роздоллі
Ростимуть згодом і буряк,
І хліб, і вишні, і тополі,

На те і їдемо в поля
Того неораного світу!
А там, де ми, цвіте земля,
Бо і самі ж ми повні цвіту.
Пшениця ростом з очерет
Прикрасить наше новосілля.
Це я пишу вам — не поет,
А проста дівчина з Поділля.
Коли рушала я у путь,
Казали мати на прощання:
— Весела будь,
Щаслива будь!..—
Я здійснию матері бажання!
На схід, на схід вагони мчать...
Над паровозом — диму тучки...
Нехай по затишках сидять
Двадцятилітні білоручки.
Хай цокотять «ха-ха, хи-хи!»
Та ждуть, щоб вийти «в модні дами».
За нами їдуть женихи!
І не в таксі, а поїздами!
Оце і все.
Листа свого
Я посилаю вам, поету.
Як прочитаєте його,
То передайте у газету!»
...Не знаю, де й які краї
Вже гріє серце те дівоче.
Та все одно — листа її
Несу в редакцію охоче!

КОЛИ ВРУЧАЮТЬ НАГОРОДУ

Коли вручають нагороду
Тобі чи області твоїй —
Подумай, що ти для народу
В майбутнім зробиш, друже мій!

Коли сьогодні як герою
Тобі всі плещуть,— пам'ятай:
Ти не милуйся сам собою,
Як кажуть, ніс не задирай!

Помисли, що тобі в роботі
Зробити слід,
Щоб через рік
Були в такім, як ти, почоті
Твоя жона, твій чоловік,

Твоя артіль, сусідні села —
Уся колгоспна сторона.
Не думай так, що всі джерела
Уже ти вичерпав до дна!

Не поспішай — собі на шкоду —
Скоріш підбити свій баланс.
Не забувай, що нагороду
Дають ще ніби як аванс!

Як будеш ордена носити,
Не жди нагадувань про те,
Що «слід аванса погасити»,—
Для всіх це правило святе!

1958

У селах, містах
У цей радісний час
У всіх на вустах:
— З Новим роком!
— І вас! —
За Волгу,
За Буг —
Привітань голоси...
Поглянеш навкруг —
Край наш повен краси!
Ось в домі новім
Гнуться повні столи.
Идуть гості у дім:
— Здоровенькі були! --
Весіль,
Новосіль —
Що нема їм числа...
Чутки звідусіль
Про хороші діла

Є з чого радіть:
Збагатіли, зросли!
Тож гордо й звучить:
— Здоровенькі були!

Веселощі, сміх...
Ось дванадцята б'є!
— За щастя усіх,
За твоє і моє!

Донбас і Урал
Дружби тост підняли:
— За мир! За метал!
Здоровенькі були!

— За те,— обізвавсь
Хлібороб дід Павло,—
Щоб діток у вас
По півкласу було!
За славний наш труд,
За служіння добру!..

І слово отут
Я, сатирик, беру:
— За те, щоб в житті,
Як на гонах ланів,
У нас на путі
Не було бур'янів;

Щоб в день наш новий
У ясний комунізм
Чинуша, крадій,
Бюрократ — не проліз;

Щоб зброю палій
В морі мусив топить!
Обов'язок мій:
Бити в ціль кожну мить!

Проподем поля
Життьові аж до меж —
Охоче і я
Піду в лірики теж!

А поки що — ні,
Бо роботи — гай-гай...
Де труд, там пісні.
Гармоніст!
Починай!

І вдаль через луг
Полились голоси...
Лунає навкруг
Пісня сили, краси.

В тій пісні хвала
Всім достойним хвали!..
Такі в нас діла.
Здоровенькі були!

1960

А ВИ?

Де шторми,
Вітри,
Де тороси
Скрегочуть об крицю бортів —
Смагляві одеські матроси
Гарпунять гігантів китів!

Робота їх точна
І чиста:
Удар — і мішень на гаку.
І «тюлька», центнерів на триста,
Іх «Славі»... підбавить жирку!

Хоч море аж піниться грізне —
Не хилить ніхто голови.
Наказ і програму Вітчизни
Виконують точно!..

А ви?

— А я, може, чули про мене,
З природою вік свій дружу:
Гляджу мое царство зелене,
Сади яблуневі гляджу!

Хай відає всяк, хто зустрине
Рум'яних дівчат з-під Карпат:
То яблук моїх вітаміни
Палають на лицях дівчат!..

Вагони звідтіль, мимо Збручу,
Біжать до Уралу, Москви...—
Він матінку землю родючу
Квітчає садами!

А ви?

І лине в одвіт через поле:
— А я,
Коли сонце встає,
Селом поспішаю до школи.
Бо клас мій — то щастя мое!

Не раз вони, дітки веселі,
Щебечуть у класі мені:
«Це змалку ми... носим портфелі,
А вже коли виростем — ні!»

Той мріє про чудо-машину
Та поле малює, диви...—
Любовно ростить нашу зміну
Учителька сива.

А ви?

— А я...— хтось озвався.
Та одначе
Замовк, прикусивши язик
(За брамою власної дачі,
Мов тхір переляканий, зник).

Погляньте! За тином у нього —
Два пси і котедж на горбі...
Добра не зробив ніякого,
Гребе лиш — собі та собі!

Червивий девіз паразита
Відомий: «Де можеш — урви!»
Отак «приспособився» жити
Верткий комбінатор!..

А ви?

— А я,— вчувся голос Кокоші,—
Люблю ресторани і джаз...—
Це з тих, що «на папині гроші»
Ростуть, як бур'ян, поміж нас:

Не вмie держать і лопати...
Умie сидіти в «Метро»,
Вузенькі штани натягати
Та їсти народне добро!

Я вірю: вже скоро не буде
Подібної погань-трави!..
Погляньте, як трудяться люди
На фермах, заводах!..

А ви?

— А ми,— пролунало з Кузбасу,—
— А ми,— долітає з Литви,—
В роботі не гаємо часу!
Будуем, зростаем...

А ви?

...А ви, мій хороший читачу,
Радієте з цього, як всі,
Бо маєте ту ж таки вдачу —
Служити добру і красі!

Щодня ви йдете працювати,
Як вся наша дружна сім'я,
І можете гордо сказати:
— В труді з вами, друзі,

І я!

1961

У «ПРАВДИ» НЕМА ВИХІДНОГО

Багато газет на землі є,
Та «Правда» на світі одна.
Все дужче зі шпальт її віє
Двадцятого віку весна.

Слова в ній,— усі до одного,—
То правда народу сама.
У «Правди» нема вихідного,
Спочину і втоми нема!

На всі неосяжні широти,
Ще тільки світа надворі,
Везуть її в небі пілоти.
В квартири несуть поштарі

Піввіку, як вчив її Ленін,
Веде нас на труд, на бої.
Бійці, хлібороби, учені —
Робкори й сількори її.

Погляньте! В полях, на будові —
Півсвіту її розгорта.
Щодня в її ленінській мові
Звучить наша правда свята.

Читають солдати Алжіру,
Трудящі Анголи, Малі...
Глашатаєм дружби і миру
Крокує вона по землі.

Де треба — там батьківським тоном
Навчає, поради дає...
Де треба — перчить фейлетоном,
По кривді без промаху б'є!

У всьому з трудящими згодна,
А з кривдою в неї — війна...
Така наша «Правда» народна!
Та Правда, що в світі одна!

1962

ПРИВІТ БЕЛАРУСІ

Закохавсь я давно, признаюсь!
До душі мені все, до вподоби —
І заводи твої, Беларусь,
І твої трударі-хлібороби.

І роздолля, і велич весни,
І між сестрами ніжний твій голос,
І співці твої, славні сини,
Що батьки їх — Купала і Колас!

Тисячі Василів і Катрусь
Пестять льон, вигартовують крицю...
Полюбив я тебе, Беларусь,
Як невтомну палку трудівницю!

Знає світ, як у грізні часи
Ти вручала синам автомати,
Як водила полки у ліси
Для розплати! Святої розплати!

Закликала: «За сльози матусь
Доб'ємо ворогів до останку!..»
Полюбив я тебе, Беларусь,
Як геройську війни партизанку!

Тож тепер і радіти мені,
Коли бачу красу твою повну!
Я люблю твої щирі пісні
І поезії мову чудовну!

Кожне слово її бережу,
Від людей твоїх добрих почуте.
Я і «здрастуй» отим не скажу,
Хто посміє цю мову забути!

Як і всі, по-братерськи горджусь
Розквітанням землі твого краю.
Полюбив я тебе, Беларусь!
І свій щирий привіт посилаю!

1964

У СУСІДА «ВОЛГА» БІЛА...

(Оповідання голови колгоспу)

У сусіда «Волга» біла,
А у мене ще нема:
Возить досі кінська сила —
Чи то літо, чи зима.

Полям, отже, я не скачу,
Не газую... Та зате
Всі ділянки з брички бачу:
Що росте... І як росте...

В нього шини
І пружини,
Вища швидкість на умі.
Вже розтрахкав дві машини,
В мене ж коні — ті самі.

Хоч «тюп-тюп» мої булані,
Та не гірш його «коня»,
Бо поки що у змаганні —
Він колгосп наш доганя!

Щодо суті, щодо діла —
Заднім більше він бува..
У сусіда «Волга» біла,
А у мене «МАЗів» два!

У негоду при морозі —
Спробуй в ожеледь поїдь!
Він буксує на дорозі,
Ну, а я собі — кить-кіть...

Це ж мої булані дужі
У сльоту, в осінній час
Білу «Волгу» ту з калюжі
Витягали вже не раз.

А бензин? У місяць тонну
Видає заправник-дід:
Через день же до району
Для «накачок» жме сусід!

Там товчуть його і смичуть:
«...Йде зима! А де корма?»
А мене туди не кличуть,
Бо претензії нема.

Щонеділі рейс у нього —
До райцентру у кіно.
Ну, а нам те — ні до чого:
Є своє уже давно!

Не подумайте, мій друже,
Що машин я не люблю.
Мати «Волгу» хочу дуже.
І, мабуть, колись куплю.

Та покіль придбать не можу:
Треба школу крить нову,
В парку ставить огорожу,
Дно поглибить у ставу...

Будувать дорогу треба
(Хоч вона і дорога),
Щоб за «Волгами» до неба
Не здіймалась пилюга...

Треба цегли, черепиці
(Все ж то гроші, й немалі!),
Щоб хати всі, як світлиці
Красувались у селі!

Так що «Волга» в мене, видно,
Буде років через п'ять.
А поки що наче й соромно
В лімузин мені сідять...

1967

ІШЛИ КОМСОМОЛЬЦІ-ТУРИСТИ

Діброви. Жита колосисті.
Роздолля — на захід і схід..
Ішли комсомольці-туристи
По рідному краю в похід.

Ось — Умань... Софіївки зона...
Побачиш це де і коли?
Ішли... Але все ж до Херсона
На два дні пізніше прийшли!

Ні, ні, не підбились на ноги,
Затримка не в тому була.
В полях вони, десь край дороги,
Зустріли дідуся Павла.

Черешень приніс до обіду...
Між іншим, спитав його хтось:
— А ви не на пенсії, діду? —
Отут воно все й почалось.

Під тінню дерев, мов у хаті,
Обідали хлопці в саду,
А дід проклинав бюрократів,
Свою повідав їм біду:

— Прийду. Дочекаюсь прийому
(Бомажок зібралось тьма!).
«Вертайсь,— кажуть,— діду, додому —
Дай справку, що баби нема!»

Оформив про бабу все чисто —
Питають, чи маю город!..—
Розводять руками туристи:
— Та що ж воно там за народ!

Вже сонце минуло півнеба...
Покинути діда й піти?
І хлопці рішили, що треба
Старому будь-що допомогти.

Удосвіта, росяним слідом,
Замість прямувать на Херсон —
Разом із ображеним дідом
Взяли вони курс — на район.

Спочатку в райком комсомолу,
А потім пішли в соцзабез.
Підковою стали круг столу
(Щоб зав не шмигнув і не шез!).

— Чому розвели тяганину? —
Спитав комсомолец Петрусь.
Той буркнув: — Заждіть-но хвилину!
Помовчте, а я розберусь!..

Проглянув зо тридцять бомажок
(Одну — що старий не помер!),
Нахмурились і дідові каже:
— Приходьте з неділі, в четвер!

— Ви що?! — наче буря злетіло
А Петя: — Та я не змовчу,
Та я доповім про це діло
Самому Кузьмі Хомичу!

Не знавши посади і чину,
Що має Кузьма той Хомич,
Закліпав начальник очима
І штатові кидає клич:

— Випишіть дідові книжку,
Поставте печатку й число...—
Сидить в кабінетнім затишку,
Погладжує вус дід Павло!

Коли вже оформили справу,
І зникла тривога з облич —
Зав усмішку скорчив ласкаву:
— А хто він, Кузьма той Хомич?..

Петрусь зашарівсь од нестями
(Не лайсь, мовляв, заве, пробач!):
— Та ось він, стоїть перед вами,
Кузьма! Комсомольський діяч!..

Хоч жарт заву був і в обиду,
Хай зна, які хлопці оті!
Добилися пенсії діду,
І легше їм буде в путі!

Пішли, а хвала їм і досі
Пливе од села до села...
Учіться в них навіть в дорозі
Робити хороші діла!

З РАНИХ ВІРШІВ

ВЕЧІРНЄ

Намішаю коням, та й піду гуляти...
Одпливають хмари — неба кораблі...
Вже в сільбуд зійшлися парубки й дівчата,
І повсюдисущі хлопчики малі,

Будем слухать знову Петю-гармоніста
І за ним виводить пісню до висот:
Про того «братішку», про кавалериста,
Що співав з Будьонним: «С нами весь
народ!»

Ось ми йдем додому...
Світова зірниця...
Заховався місяць, вічний колядник,
Диха ранній вітер запахом пшениці,
І спішить на вигін босий чередник.

Може, у майбутнім і театр в нас буде,
А поки що, знаю, де ти не ходи —
Веселіш немає, як у нас в сільбуді!
Завтра теж охоче побіжу туди!

1926

МИНУЛОЇ НОЧІ ПРОЙШЛИ СНІГОПАДИ

Минулої ночі
Пройшли снігопади.
А зараз ні вітру, ні шуму в саду.
Перлинами сонця
Іскряться левади
І віти дерев у казковім ряду.

Чудова пора!
Тихий день над степами.
І видно, як з хат над простором ясним
Здіймається в небо
Стрункими стовпами
Легкий і прозорий солом'яний дим.

На кожне подвір'я,
До кожного столу
Плоди свої щедрі земля принесла...
Жартують хлоп'ята,
Прямуючи в школу...
У білих шапках — всі будівлі села...

Лиш часом літак
Промайне, наче птиця,
Стрясе в небесах свою синю тропу...
На сто кілометрів
Од нас залізниця:
Не чути й гудків... Живемо у степу!

ОТАК І ЖИВУ

(З віршованих листів батькам)

Добрий день, добрі мамо і тату мій!
Щось давно од вас вістки не чуть...
Сів за стіл і листа вам писатиму,
Що за три дні і дійде, мабуть.

Як і всі тут, живу по-звичайному:
Часом гарно, а часом і ні.
Часто лину в село привітаннями,
Де сільбуд, парубки і пісні.

Коли справа до крайності гіршає
І нестатки туманять красу,
Забираю тоді свої вірші я —
До «Червоного степу» несу...

Надрукують — і діло покращає.
Забракують — не хникають орлу!
В гуртожитку дружки — роботящі,
Маєм «спільні» колун і пилу.

Підем дружно завулками ближчими,
Попитаєм, потрібні ми де!
І, дивись, у якомусь дворіщі ми —
Колем дрова, аж камінь гуде!

Не спиняючись колемо, з темпами,
Хай нелегко, і чуб хай намок...
Крізь вікно ткнуть нам зарібок непмани,
Й біжимо ми звідтіль на урок.

Учать нас різним дослідам, пошукам,
В рахівництві найбільш, зокрема:
Щоб уміли лічити ми грошики
Ті, що в нас не було і нема!

Вчора здав на «п'ятірку» історію.
Взяв ось книгу читати нову...
Не жаліюсь на силу, не хворію,
Маю друзів... Отак і живу!

*1929 р.
Одеса*

ВІТРЯКИ

Стоять старенькі і похилі,
Чорніють латані боки.
Мені вони з дитинства милі,
Ті трудолюби-вітряки.

Бувало, глянеш в даль на полі,
А він край шляху за селом
На степовому видноколі
Уже маха тобі крилом.

Немовби кличе до блакиті
У той казковий небосхил.
Чим дужче вітер в білім світі,
Тим більше в нього дужих сил!

1930

ЛАНАМИ ЙДУ

На синім неба парашуті
Сідає сонце на гряді.
По серцем даному маршруту
Ланами йду.

До ніг — колосся хвильно лине...
Шумує дзвониками птиць —
І шерсть ячменю соболина,
І шовк пшениць.

Туди, де мрій моїх джерела
Квітчались веснами в саду,
Де вздовж ріки біліють села
І спіють яблуні в меду,—
Ланами йду.

А там мої з дитинства друзі.
Я з ними ріс і коні пас,
Ганяв зайчат у кукурудзі...
Я славлю час,
Добу
І час,

Коли пішов звідціль, по праву,
Учитись, першим у роду!..
В село крізь ниву золотаву
Ланами йду!

1931

РИБАЛЬСЬКЕ

Уночі одплили ми...
В темно-синім морі
Срібну шаль над хвилями
Гаптували зорі.

Води рясно бризками
На смугляві груди.
Скумбрію іскристу ми
Полонити будем.

Подолати в силі ми
Шторми,
Вітровії,
Бо йдемо артілями
І на вир стихії.

— Розгортайсь!
Подужаем! —
Отаман гука нам...
Потонув медузою
Місяць за лиманом.

Розгорнули сіті ми —
Ловкі
І надійні —
І на берег витягли
Косяки скумбрійні.

Й завтра з вісім тонн ще ми
Візьмем, річ відома.
Моряки Херсонщини
В морі, як удома!

1932

ЩО СКАЖУ ЇМ?

(Ж а р т)

Як в Одесу везли мене
В школу батьки,
Вслід лунали земляцькі поради:
— Придивляйся, научайся,—
Наставляли дядьки,—
Оберем головою сільради!..

Що скажу їм!
Можливо, порадите ви?
Бо в становищі я у такому,
Що й тепер не доріс іще
До голови —
Ні сільради, ані місцевкому.

1933

ДУМА ПРО ПАРТИЗАНА

За селом, на перехресті
Степових доріг,
На проса золотошерсті
Партизан поліг.

Він ішов чотири ночі
Крізь бої і дим.
Мав, як небо, сині очі,
Звався Никодим.

У смертельнім поединку
Помирав без сліз
Там, де пахне материнка,
Де синіє ліс.

Несли квіти ближні села
(Юнки, юнаки...),
І дівчина Василина
З них плела вінки.

Пам'ятаю, хоронили,
Як було півдня.
Менший братик до могили
Вів за ним коня.

Несли друзі карабінки,
Я патрони ніс...

Там, де пахне материнка,
Де синіє ліс.

Як сипнули дві лопати
На труну землі —
Поклялись вогнем розплати
І старі й малі:

— Не складемо твою ми зброю,
Не здамося. Ні!
Ми добудемо боротьбою
Ті щасливі дні!

...Никодиме синьоокий,
Підведися, глянь!
Одгриміли грізні роки
Бойових повстань,

Навкруги лунає дзвінко
Спів машин і кіс,
Там, де пахне материнка,
Де синіє ліс.

Там земля шумить хлібами
Аж до білих хат,
Там керує тракторами
Твій молодший брат.

Де гриміли канонади
Десять літ назад —
Спіють наші виногради,
Розцвітає сад.

...Хто не йде — кашкета зніме
І притишить крок.
На могилі Никодима
З колосків вінок.

Там пісні, жнива, обжинки,
З ними вірш мій ріс —
Там, де пахне материнка,
Де синіє ліс.

1935

СТИХИ О СТАЛИНГРАДЕ

СТАЛИНГРАД

Над Волгой-рекою
Есть город-утес,
Сто дней не выдавший покою.
Он в огненном ливне
Бушующих гроз
Стоит — великан — над рекою.

Сто дней над ним грохот.
И небо горит...
А город — железного сплава! —
Живет, побеждает,
И мир говорит:
— Века озарит его слава!

Ни ярость врага,
Ни огонь канонад
Сломить не смогли его твердость.
Над Волгой-рекою
Стоит Сталинград,
Стоит — всенародная гордость!

Ему посвятил
Свои силы народ.
В борьбе его — наша отрада.
Спроси у любого ты,
Чем он живет,
Он скажет:
— Борьбой Сталинграда!

Спроси у того,
Кто за мать Белорусь
Мстит пулей, ударом приклада —
Он скажет: — Живу
И над Волгой борюсь
За край мой, за честь Сталинграда

Спроси у того,
По ком плачут сыны
В избе у днепровского сада.
Он скажет: — За долю
Родной стороны
Дерусь у ворот Сталинграда!

У домны уральской
Встает сталевар:
— Утроим энергию, братцы!
Усилим трудом
Сталинградский удар —
Отныне и мы — сталинградцы!

В лесах Украины,
Взметнув тишину,
Взрывается танков армада!
Ведут партизаны
Святую войну
За Волгу, за жизнь Сталинграда!

...Вы слышите, шахты
И села вдали,
Все силы — в стальную громаду!
Прямые дороги
Родимой земли
Сегодня ведут к Сталинграду.

Там храбрые воины
Встали горой
К расплате, к победному бою.
Дрожите, убийцы!
Наш город-герой
Взмахнул богатырской рукою!

Вперед наша поступь,
На битву, вперед!
Падет черной силы преграда...
Над матушкой Волгой,
Как солнце, встает
Победа борца Сталинграда!

*20 ноября 1942 г.
Сталинград*

ДЕД ЕФИМ

...Седина — что инея пороша.
Год тому сказали: отдыхай!
Без труда был день ему, как ноша,
А друзья шутили: привыкай!

Привыкал... Чинил, было, с заботой
Печи, стулья да проводок нить.
Лишь бы солнце встретить за работой.
Лишь бы руки где-то приложить.

Дни боев удвоили волнение,
— Не смогу,— сказал он,— перенести!
Не впервой бросаться мне в сражение,
Родины отстаивая честь!

Вспомнил дед: за Волгой белых шайки,
А в депо на рельсах броневик.
Он спешит, обстукивает гайки,
Он выводит слово: «Большевик».

Вспомнил дед: кругом бои, разруха.
Он летит... Навстречу — ливни гроз...
— Приготовь спецовку мне, старуха,
Завтра я иду на паровоз!

А на утро в комнату парткома
Он вошел, бодрящийся в шаг.
— Не могу, товарищи, быть дома,
Очень это трудно. Не могу.

К паровозу, к теплым механизмам
Посылайте! Стреляный же дрозд!
Я тех верст наездил в своей жизни,
Что сложи — доедешь и до звезд.

Неспроста поныне машинисты,
Встретив где — снимают картузы...
Дед Ефим! Как слышат зов горниста —
Он услышал Родины призыв!

С той поры шипящий маневровый
Водит он — толкая, тормозя.
Будто он такой, как был, здоровый,
Будто и стареть ему нельзя.

На него пикируют из тучи,
По нему стреляют без конца.
А герой Царицына живучий,
Как живуче мужество бойца.

Слышите, как вражьи бомбовозы
Над Царицей поднимают вой!..
Это снова он на паровозе,
Дед Ефим — летит к передовой!

*Сентябрь 1942 г.
Сталинград*

ИВАН СЕМЕНЮК

(Поэма)

Чтоб слава о нем,
Не смолкая, звучала —
Вернемся, товарищ, к березам села,
Откуда берет
Та дорога начало,
Что к матушке Волге его привела.

Березы... Березы.
Криница. И хата...
Я знаю: погас в ней родной огонек.
До белых рассветов
Там пели девчата,
Там рос украинский простой паренек.

Цвели абрикосы
Весенней порою,
Белели акации...
Памятный год!
Тогда над великою
Русской рекою
В прославленном городе вырос завод!

По хлебным просторам,
По селам — в народе,
Лучиста, как солнце, и правдой жива,
Волною сказанья
О чудо-заводе
От хаты до хаты катилась молва.

Над ним и над Волгой,
Привольно широкой,
В мечтах Семенюк видел море огней.
И вот — присылает
Тот город далекий
В степное село богатырских коней.

И кличет сынов своих
Мать Украина:
— Сидляйте їх, хлопці, беріте до рук! —
Зеленым ковром
Расстилалась долина,
Когда выезжал тем конем Семенюк.

Тот день был — как праздник:
Из каждой хатенки
Спешили гурьбой мы за ним на поля,
С тех пор в нашей мирной
Вишневой сторонке
Совсем по-иному запела земля.

Посмотришь, бывало:
Внизу и на взгорье —
В меду и в соку золотые сады.
Пшеничным раздольем
Шумит Черноморье,
Качая под солнцем земные плоды.

Гордился Иван
По законному праву
Своей стороной и почетным трудом.
Стальная машина
Везла его в славу,
И вскоре округа запела о нем.

Одесса! Одесса!
Жемчужина юга!
Кого ты встречала осенней порой,
Кого по бульвару,
Как брата и друга,
К театру в машине везла легкой!?

Театр... Делегаты...
И всех он моложе.
Оркестры... Знамена... Огни расцвели. .
И вот он сидит
В красно-бархатной ложе —
Сидит, как хозяин советской земли!

Мы помним, как, став
У переднего ряда,
От самого сердца он громко сказал:
— Спасибо
Рабочим рукам Сталинграда
За труд их!..
— Спасибо! — откликнулся зал.

Березы... Березы...
Сады у криницы!
Шумите о том, как его из села
Звала к себе в гости
Родная столица,
Москва дорогая, как сына, звала.
Так жил Семенюк,
Своим счастьем богатый,
Готов был добру весь свой век прослужить.
И грянуло горе...
И стали над хатой
Фашистские коршуны выть и кружить.

Все ближе пожары
И грохоты грома,
Над нивами дым застилает луну.
О ночь расставанья!
Из каждого дома
К рядам примыкают, идут на войну,

Идут полеводы,
Идут гречкоси и,
В расшитых рубашках, в цветных рушниках,
Идут по шляхам
Украины, России,
Неся на прощанье детей на руках.

Идут, чтоб свой край,
Его мирное счастье
Отстаивать жизнью, штыками вернуть.
— Прощай! — обняла
И, как вишня в ненастье,
Склонилась Ивану на теплую грудь.

— Не сможешь уехать —
Иди в партизаны!
Вернусь я, Оксано! Таким же — вернусь!
Клянусь, что какую
Тебя ни застану,
Любить буду так же. Ты чуешь, клянусь

Застану ль седой
Иль израненной в поле —
Вдохну в тебя силы, красу обновлю,
Застану ль от горя
Ослепшей в неволе,
И тоже скажу, что навеки люблю.

За все отомщу я:
За раны и боли,
За то, что тебя отрывал от груди.
Придет этот час —
Словно вечером с поля,
Вернусь я, Оксано. Прощай же и жди!

Тревожные песни.
Все дальше подводы...
А вскоре — на танк, и в атаку, в огонь...
Я знаю, пройдут
Эти грозные годы.
Кудрявые парни споют под гармонь

О битвах танкиста,
Героя и друга,
О том, как врагов он и ночью, и днем
Крушил под Одессой,
Давил возле Буга,
Сметал у Ростова смертельным огнем.

Споют наши юные
Гордые внуки,
На вечере в школе и в светлом дому,
Что танк для Ивана
Ковали те руки,
Которые трактор ковали ему.

О город на Волге!
Своими руками
Растил ты друзей себе в каждом селе.
Сегодня они,
Ощетинясь штыками,
Стоят за тебя, как за жизнь на земле.

Взрываются бомбы,
Гремит канонада,
Рска в отраженьях — как огненный лук...
Сквозь пыль суховея
За жизнь Сталинграда
Сегодня в атаку летит Семенюк.

Туда, где врага
Орудийные точки.
— Смести, подавить их! — приказ ему дан.
В колонне танкистов
По трупам и кочкам
Летит Семенюк на Мамаев курган.

Летит... И ни сталь,
Ни свинцовые ветры
Не в силе пробить сталинградской брони.

И вот —
Остается лишь полкилометра,
Над башней разрывы, осколки, огни...
Крутой поворот.
У разбитой избушки...
И танк, разогнав свою силу и гнев,
Врезается грудью
В палящие пушки
И лапами гусениц давит, как лев.

Колеса и дула —
Трещат, как солома,
Бросок на последнюю точку... И вдруг —
Удар... И разрыв
Необычного грома,
И валится мертвый стрелок — его друг.

...Пусть башня разбита,
Пусть голову кружит —
Секунды разгона — и гадам капут.

И видит Иван,
Как, бросая оружие,
Фашистские орды с кургана бегут.
За ними! Давить их
Всей местью солдатской.
За боль Украины, за город-герой.
Летит Семенюк
По степи сталинградской,
Летит на врага, на решительный бой!

Хватает под лопасти,
Бьет с поворота,
Сшибает крылом в опаленный бурьян.
Он видит сквозь щель,
Как от Волги пехота
Рванулась,

пошла

на Мамаев курган.

Пошла — как лавина,
Пошла — в наступленье,
Пошла — разливаясь, как воды реки.
Сто дней закалявшая
Стойкость, терпенье,
Взметнула пехота на запад штыки!

...Будь вечно светла
Наступленья дорога.
Отсюда, от политых кровью камней,
Был первый наш шаг

До родного порога,
До новых, овеянных славою дней.

Над Волгой-рекой,
Где бойцы, умирая,
В огне, целовали ее берега —
Как радуга счастья
Родимого края,
Вставала победа, ломая врага.

Отсюда Иван
Гонит степью машину
С лихими донцами, с тобой, Сталинград,
Вперед и вперед,
Чтоб спасти Украину,
Чтоб видеть Оксану, и дом свой, и сад.

Чтоб стала могилой
Врагу та дорога,
Чтоб гаду не быть у него на пути,
Чтоб мимо Ростова,
Руин Таганрога,
Скорей — за днепровские воды пройти.

Чтоб снова цвели
Абрикосы по склонам.
Он знает и верит, что будет лишь так.
Он вихрем промчится
В степи под Херсоном,
Где спит под курганом матрос Железняк!

...Клокочет, гудит
Смертоносная вьюга.
Танкист налетает и косит свинцом.

Ударит, промолвит:
— Сдыхай же, катюга! —
И в битву, и дальше — на запад лицом.

И хочет он крикнуть:
— Ты чуешь, Оксано,
Весны нашей встречи раскатистый гром!
С полей, что пахал их,
С родного куряна
Я скоро увижу село наше, дом...

Там каждая ветка
Близка и знакома,
Там небо и звезды любимы до слез...

. . . . .
Там тяжкое горе.
Там нет уже дома
И ветры развеяли пепел берез.

Там светом надежд
Сквозь леса и туманы —
Кочует молва от села до села
О славных делах
Партизанки Оксаны,
Что с нами в соседях когда-то росла.

С девичьей косой
На матросском бушлате,
Два года под небом родной стороны —
Несет она счастье свое
В автомате
Тяжелой тропой партизанской войны.

Несет среди сосен
В ночном карауле,
Несет по земле, где Иван ее рос,

Чтоб кату не жить,
Чтоб погиб он от пули,
Чтоб с грохотом шли поезда под откос.

Лесною дорогой,
С той самой поляны,
Где вместе подснежники рвали весной,
Идет партизанка
Навстречу Ивану,
Идет на Восток, озаренный войной.

...Ту скорую встречу,
Тот день незабвенный,
Овеет знамен красноезвездная сень...
И я, что ходил
По земле той священной,
Пою эту встречу, пою этот день!

*Ноябрь—декабрь 1942 г.
Сталинград*

БАЛЛАДА О БАЯНИСТЕ

(Сталинградская быль)

Была вся его жизнь в баяне.
Кто не помнит его игры!
Словно вижу я — утром ранним
Он спускается с Дар-горы.

Длинной палкой чеканит стуки,
Ищет тропы родной земли.
Тайны музыки, улиц звуки
К шумным паркам его вели.

В нежном сердце, ему лишь даном,
Было море забав, затей...
Сколько раз он своим баяном
Веселил хоровод детей.

Не гнушался нигде он местом.
Помнит песни любой квартал.
Сколько свадеб сыграл невестам!
Сколько танцев лихих сыграл!

Как раскинет баян мятежный,
То, бывало, хоть сам ты пой!..
Молодой был, веселый, нежный,
Весь — душа... Только жаль — слепой.

Счастьем жизни сверкали звуки
Там, где людно и кленов тень...
Он впервые слепого муки
Испытал в августовский день.

...Взвыли бомбы. В их гуле рьяном
Бушевала гроза руин.

Первый раз со своим баяном
Среди кленов он был один.

Он метался, но стуки палки
Заглушал дикий свист и гром,
Как ни шел — налезал на свалки,
На разбитый, горящий дом.

Кто-то громко трубил тревогу,
Где-то встало волной: «Ура!»
Дар-гора! Он искал дорогу...
Но не слышала Дар-гора.

Пахло гарью, в ушах звенело,
И зывали гудки: «На бой!»
Он со всеми пошел бы смело
В пламя битвы... Но он — слепой.

Он разил бы штыком, прикладом,
Пробираясь любой тропой.
Он за горло давил бы гадов
В жаркой схватке... Но он — слепой.

Он летел бы в огонь, в атаки...
Сжалось сердце... И в первый раз
Баянист тяжело заплакал —
Почему он без ясных глаз.

Вдруг от Волги — шаги колонны:
Шли лавиной — за рядом ряд —
Истребительные батальоны
СТЗ, «Баррикад».

Шли сквозь дым — напряженно, быстро
С разных улиц, со всех сторон...
Славься мужество баяниста!
Рвутся бомбы вокруг... А он

Встал средь парка
И младших, старших,
Что идут, как грозы прибой,
Провожает военным маршем,
Провожает на смертный бой...

Пел баян и звенел крылато,
Грозной музыкой к мести звал.
А потом — подошли ребята,
Баяниста свели в подвал.

А потом — плыли дни, недели
(Чашей горя их скорбь измерь)...
Молча дети в углах сидели.
И однажды... Упала дверь

От ударов... Фашисты шайкой
Ворвались. О, проклятье им!
Первый люто взмахнул нагайкой,
Полоснул по глазам слепым.

Острой финкою, с гиком пьяным
Был подавлен там детский крик...
И швырнул офицер баяном:
— А теперь нам дафай музик.

Нам веселье кароший нужен...—
Гордо встал баянист-певец,
Взял баян, как берут оружие,
Как берет пулемет боец.

И пошли золотые руки
Высекать из густых ладов
Звуки гнева, проклятья звуки,
Так, что ужас объял врагов.

Вот взметнул он сильней баяном
И воскликнул аккордам в лад:
— Не удастся вам, окаянным,
Взять великий мой Сталинград!

Чует сердце — победа встанет! —
Он кричал, уже сбитый с ног.
И растянутый мех баяна
С дикой злобой топгал сапог.

...Отбиваясь, разя руками,
Встал он снова во весь свой рост.
...А потом — исколов штыками,
Гады жертву вели на мост.

Помнит ночь, как они, злодеи,
Баяниста толкнули вниз.
И повис он с петлей на шее,
На железном мосту повис.

...И, как память о друге стойком,
В славном городе — навсегда
Встала песня великой стройки —
Побеждающий гимн труда,

Встала с новой кипучей силой,
Строя зданья, стуча киркой.
И гремит над его могилой,
Над привольной, родной рекой.

Слышу песню я утром ранним,
Слышу в дреме ночной поры...
И мне кажется, — он с баяном
К нам песет ее с Дар-горы!

*Сентябрь 1943 г.
Сталинград*

СТАЛИНГРАДСКОЕ УТРО

Израненный в битве кровавой,
Встаешь ты над пеплом руин,
Овеян солдатскою славой,
Как витязь народных былин.

Измучен, изрыт блиндажами,
Но трижды любим и такой —
Ты будешь расти этажами
Над русской привольной рекой.

Где нынче воронки и камень,
Воздвигнем заводы опять,
Ты будешь, как прежде, гудками
Рассветы над Волгой встречать.

Я вижу, как, силы утроив,
Душой свою землю любя,
Семья сталинградцев-героев
Навек возрождает тебя.

Где вихрились грозы метелей,—
С зарей на воинственный труд,
Как в бой из землянок и щелей
Строители в цехи идут.

Идут из задымленных дзотов
На волжском крутом берегу,
Откуда огнем пулеметов
Строчили они по врагу.

Где жизнью клялись: не сдадимся! —
Дыша до кончины тобой,
Откуда водил их Родимцев
В последний, решительный бой.

Идут те, что смерть побеждали,
На битвы, что ждут впереди,
На солнечной светлой медали
Храня твою честь на груди...

Под ритм их труда и похода
Рождается песня и стих...
Что день — то все больше народа
На улицах страшных твоих!

Приезжий, чтоб сразу увидеть,
Каков ты, герой-великан,
Дорогой гвардейских дивизий
Идет на Мамаев курган.

Прошли к «Баррикадам» девчата.
Роднее на свете им тут...
Вот дворник с метлой и лопатой
С рассветом наводит уют.

Спешат ребяташки с задором
В свой класс — что в четыре шага...
И где-то взрывают минеры
Предсмертную злобу врага.

Навстречу от барж, пароходов
Идут — за отрядом отряд —
Посланцы республик, народов
Тебя возродить, Сталинград.

Полны они жизни и силы —
Наследники славы отцов.
...Идут мимо свежей могилы
На площади Павших борцов

Идут, не роняя ни слова,
По скверу, по улице той,
Где шла сталевар Ковалева
В атаку за город родной...

Дают они клятву Отчизне —
Века твою честь охранять,
Труду, возрождению жизни,
Тебе свои силы отдать.

Чтоб город — красавец и мститель,
Чтоб город — народный герой,
Чтоб город — борец, победитель
Садами расцвел над рекой.
Чтоб снова огней перламутры
Увидел над ним человек.

. . . . .

Таким, сталинградское утро,
Запомню тебя я навек!

*Май 1943 г.
Сталинград*

МОЇ ЗЕМЛЯКИ

ВСЕ ВІД ЖОВТНЯ ПОЧАЛОСЬ!

Є на світі свят багато
(Календар не обмине!),
Та Жовтневе наше свято
В білім світі лиш одне.

Все, що зветься рідним краєм,
Що під сонцем розцвілось,
Що будуєм і що маєм —
Все від Жовтня почалось!

Міст огні,
Сади,
Заводи,
У полях моря колось,
Дніпрогеси, луноходи —
Все від Жовтня почалось!

Те, що в братньому Союзі
Нам звершити удалось,
Що в сім'ї одній ми, друзі,—
Все від Жовтня почалось!

Те, що трудимось у мирі,
Села квітнуть понад Рось
І що ви в новій квартирі —
Все від Жовтня почалось!

Те, що шириться величний
(Хоч коробить це когось!)
Устрій соціалістичний,
Все від Жовтня почалось!

Прапори його крилато
В світ пливуть,
Мов кораблі...
Стало рідним наше свято
Всім трудящим на землі!

1972

В ЛІТНІЙ ВЕЧІР ІДУ Я НА ПОЛЕ

В літній вечір іду я на поле,
Трактористам газети несучи,
Полюбив я тепер, як ніколи,
Українського степу красу.

Рівномірно туркочуть мотори
У безмежній нічній далині,
І плывуть, освітивши простори,
Скільки глянеш, вогні і вогні!..

Йду на них між густими хлібами.
А на груди колосся звиса.
І мене окриляє думками
Українського степу краса:

Хоч не можна ті зорі знімати,
Що горять у небесній імлі,—
Ми навчилися так працювати,
Що знімаєм Зірки на землі!

Ті Зірки — золоті, п'ятикутні —
Світять нам у прийдешні віки!..
З перемогою вас, всемогутні
Хлібороби, мої земляки!

1947

«ІМПЕРАТОР»

За те, що найбільше мій виробив трактор,
Придбав восени я звання — «імператор»,
А звать мене зроду — Олекса Біда.

— І став імператором?

— Да!

Случилось це так. На любиму машину
Відразу я сів, як вернувся з війни.
Від квітня до жовтня в полях без упину
Відважував скиби.

І от восени

Покликали нас із ланів Чорномор'я
Вітчизні складать найпочесніший звіт.

Спинив ще заведений в квітні мотор я
І вирушив, друзі,

В Одесу

На зліт.

Побачили б ви, на яким лімузині

Від станції мчався я, степу орач!

Бульвар... І готель ось... У тій же хвилині

Відкрив мені двері швейцар-бородач.

Ввійшов: у плащі, модна шляпа крислата.

І геть спантеличив старого портъе:

Прийняв він, мабуть, мене за дипломата:

«З якої,— питає,— країни, мусьє?» —

Ну що йому скажеш? Морока, та й годі!

«Мусьє» у Біди і в роду не було.

«З тієї країни,— кажу,— що в народі

По-простому зветься — колгоспне село».

...При чім же тут, скажете ви, імператор?
При тім, що увечері, в пам'ятний час,
Пішов я на зліт у відомий театр,
Де музика грала, стрічаючи нас.
Пригладив волосся, поважно заходжу,
Та місце припало мені не в партер —
В найкращу з усіх, в позолочену ложу
Провів, поклонившись, старик білетер.
Розмови... Привіти... Минають хвилинки...
Куди не погляну — все друзі мої.
І так захотілось, щоб глянула жінка,
В якій то пошані Олекса її.
Початок!
Сердечно говорить оратор
Про партію нашу, про силу труда.
«Дивіться! В цій ложі сидів імператор,
А зараз сидить в ній Олекса Біда»,—
Сказав він.
І зал — як заплеще в запалі,
Вклонитися б, може, та я ж не артист —
Такий, як і всі в цьому світлому залі,
Степів чорноморських простий тракторист.
Я вмю глядіти мотор, радіатор,
Від снігу до снігу машину воджу.
Якщо ж у цій ложі сидів імператор,
То більше не сяде, бо я тут сиджу!
Розказують, він появлявсь тут «негласно»,—
Боявсь, щоб не бути у всіх на виду,—
А я розмістився тут вільно й прекрасно.
І всім тепер видно Олексу Біду.
Вночі, як скінчилась класична вистава,
Як вийшли співці аж до рампи, на край,—
Вклонилась мені, усміхнувшись лукаво,
Тендітна і ніжна мадам Баттерфляй.

Відтоді й пішло!
Хто не стріне в театрі,
Той руку потисне, той жарт підкида:
«Здорово, Олексю!»
«Привіт, «імператор»!»
«Сидить в такій ложі Біди не біда!»
«Да, да!»
Й покотилось по краю по всьому
Нове моє, сповнене жарту, ім'я.
...Прибув із Одеси до рідного дому,
І слухайте, як мене стріла сім'я:
Одкрив лише двері, заходжу до хати,
А жінка назустріч синочка несе.
«Приїхав наш милий татусь — «імператор»:
По радіо, — каже, — ми слухали все!»
На ранок я був уже знову на полі.
Мотора завів — і до праці, в похід.
Бо тим, що зробив, милуватись доволі,
Інакше — обгонить колега-сусід.
Хай мокро на ниві, хай тяжко орати,
Та я ж переверну ще гори ріллі!
Бо я тут хазяїн!
Бо я «імператор»
Всієї, що видно довкола, землі!
Робить так робить!
Втрое сили помножу,
Щоб вище здіймалася слава труда,
Щоб завжди сидів в позолоченій ложі
Землі імператор —
Олекса Біда!

ОПОВІДАННЯ ГАЛИЧАНКИ

— Вся сім'я у нас при ділі:
Я, дочка і чоловік,
Бо пішли ми до артілі
Ще весною, ще торік.

Перед всім колгоспним миром
В дні гарячі, трудові
Став Петро мій бригадиром,
Ми з дочкою — ланкові.

Працю видно. Совість чиста,
Бо ніхто з нас не сидів.
Заробили ми по триста
Повноцінних трудовнів.

Як прийшло врожаю свято,
Як дали на трудовні —
Ой і клопоту багато
Та було ж тоді мені!

Біля самої хатини
Рано-вранці під вікном
Зупинились дві машини,
Навантажені зерном.

Вибігаю я в хустині
Зустрічать моє добро.
А на першій на машині
Посміхається Петро.

Що робити? Де зсипати?
На якому ж то рядні?
Чи носити нам до хати
Ті колгоспні трудодні!

Хоч бери та на підмогу
Закликай усе село...
Єй-ей, клопоту такого
В мене зроду не було!

Схвилювалася від щастя
Я над повинню добра
І до того розійшлася,
Що напалась на Петра:

Чом стоїть він серед двору
Та всміхається звідтіль,
Чом не думав про комору,
Поступаючи в артіль!

...Трудодням своїм багатим,
Звісно, раду ми дали.
Та відтоді в мене в хаті
Інші клопоти пішли.

От хоч би дочка. нівроку,
Стала іншою зовсім.
Була тиха... Цього року
Замалий для неї дім!

То спішить на поле вранці,
То до клубу чи то в сад,
То готує різні танці
Для отих олімпіад.

Одягли її на тиші,
Бо вона ж у нас одна,
Бо хватає на горищі
Того золота-зерна.

Бо в артілі в нас до того
Трудодень — по шість кіло.
Єй-ей, клопоту такого
В мене зроду не було!

Ті колгоспні новини
Не опишеш і пером.
...А до цього стались зміни
І з моїм-таки ж Петром.

Двадцять літ носив кожуха
Та старенькі постолои.
Все мовчав лише та слухав
(Бо пани за нас жили).

А тепер він щонеділі —
До кравця та до шевця.
Бригадирові артілі
Постоли ж не до лиця!

Я рівняюся на нього.
Отаке воно пішло...
Єй-ей, клопоту такого
В мене зроду не було!

Того тижня із району
(Перший раз за сорок літ)
Нас обох по телефону
Та й покликали на зліт.

Ось у залі кругом мене
Сила люду з різних сіл.
Мій Петро іде на сцену,
У президію за стіл.

Швидко час отак минає.
Загубивсь хвилинам лік.
Раптом чую: «Слово має...» —
Та невже мій чоловік?!

По мені аж піт окропом,
І очей не підведу.
Отакий мені ще клопіт!
Зашарілася. І жду.

Що то він казати буде
(Рідна матінко моя!),
Він же звик мовчати всюди,
Говорила більше я!

Вийшов, став, підбив волосся
(Плещуть люди з сотень лав).
...Червоніти не прийшлося —
Кашлянув він і почав.

Про бригаду і про трактор,
Та до ладу... Та ще як!..
Що Петро такий оратор,
Не гадала я ніяк!

Як зійшов з підмостку того,
Аж від серця одлягло...
Єй-ей, клопоту такого
В мене зроду не було!

Як приїхали ми з міста,
Сповістили весь народ:
Будем мати не по триста
Цього року... По п'ятсот!

Бо в колгоспах наших рідних
Жити нам новим життям.
Отже, клопотів подібних
Побажаю я і вам!

1946

ДІВЧИНА

Вона з відрами йшла від криниці.
— Чи не можна, — питаю, — води?.. —
Заіскрились у неї зіниці.
Усміхнулась: — Ви звідки й куди?

Я сказав, що іду з Березівки
В те село, де над ставом вітряк,
Що іду з навчання до домівки
І що їй, безперечно, земляк!

А навколо — поглянути любо:
Дише травами літня пора!
Загорнув під кашкет свого чуба
І, всміхнувшись, припав до відра!

Не хвалько я, здається, нітрішки,
А сказав їй чомусь, що тепер
Годі з мене ходити вже пішки,
Бо віднині — колгоспний шофер!

Ще й подав своє «право» дівчині,
Що дістав його з сумки внизу.
— Може, й вас, — кажу, — якось в кабіні
До райцентру в кіно підвезу.

І з запалом шоферського духу
Навіть став їй оцінки читать:
— І мотори, і правила руху —
Все в порядку, чорнява... На «п'ять»!

...Ніжні руки і сукня в узорі.
Все по моді... Навіщо цей шик!
Зразу видно — працює в конторі.
— Ви, напевно,— кажу,— рахівник!

Не сподобались їй ці «деталі».
Усмінулась: — Нехай буде так!..—
І пішов я шляхом своїм далі,
В те село, де над ставом вітряк.

А в якій проживає хатині?!
Як ім'я?.. Лиш догадки одні...
...Скільки раз тим селом на машині
Довелось потім їздить мені!

Мимохіть задивлявся на лиця
(Якось ледве не скочив у рів),
Зупинявсь біля тої криниці,
Та ні разу її не зустрів.

А в осінню і пам'ятну пору,
Як найбільше в шоферів труда,
Іхав я під селом тим на гору,
І стряслася зо мною біда.

Змовк мотор. І разів, мабуть, триста
Все крутив і крутив... Не бере!
І пішов я просить тракториста,
Що ліворуч на полі оре.

Щоб поміг. Бо гаряча ж робота!
Хлібоздача!.. На обліку дні!
...Тракторист — в окулярах пілота —
Усмінувся... і ні слова мені.

Повернув. Підрулив до машини.
Руки в боки — і став поблизу:
— Може, я вас,— говорить,— в кабіні
До райцентру в кіно підвезу?

Ці слова — як раптова атака.
Окуляри зняла... Я завмер.
А вона: — Щоб не був задирака!
Щоб не хваставсь, товариш шофер!

Присоромила вкрай... Отаке-то!

. . . . .

І тепер, коли мимо я мчусь,—
Помахаю здаля їй кашкетом.
Підійти ж... не наслідуюсь чомусь!

МИСЛИВЦІ

Наготовивши рушниці,
Йдуть на поле два стрільці.
Йдуть туди, де є лисиці,
Де вигулюють зайці.

При боках — мисливські речі...
Мов брати, вони на зріст,
Молоді, широкоплечі —
Комбайнер і тракторист!

Мимо ферми і криниці
У шинелях, як бійці,
Понесли свої рушниці
В сніжне поле два стрільці.

За стогами під горою
Запалили цигарки.
Наготовились до «бою»
І позводили курки.

І спинились для поради:
Як іти їм? А чи в ліс,
Чи туди, де виногради,
Чи посадкою навскіс?

І тоді один говорить:
— Краще підем на масив,
Аж туди за ліс, на гору,
Де комбайном я косив.

Другий каже: — Та куди ти?
Де там бути звірині?
Ти ж умієш так косити,
Що не лишиш і стерні!

Стільки йти і, звісно, даром —
Що за вигода була б?
Краще підем понад яром,
Де я виорав на зяб!..

Перший проти: — Тільки втома!
Ясно людям і мені —
Там ні ямки, ні залама,
Де там бути звірині?

Оглядаю наші ниви
Й маю думку я одну:
Підем, друже, на посіви,
На густу озимину!

...Повернули до пшениці
Два мисливці-молодці,
Там сховалися лисиці,
Причаїлися зайці.

РОЗПОВІДЬ СЕРЖАНТА БІЛИКА

Вертався я з орденом «Слава»
Додому, в свій край над Дніпром.
І першою дівчина Клава
Зустріла мене за селом.

Ще ж разом училися в школі!
Чорнява, коса золота...
Зустріла у рідному полі,
Неначе царівна ота.

Змахнув я солдатський оклунок
Так, ніби скінчив свою путь.
Той перший її поцілунок
І досі не можу забуть.

Та діло тут, друзі, не в цьому,
Хоч все почалося з тих пір.
...Як тільки прибув я додому,—
Зійшлося людей повен двір!

Звичайно, хильнули по праву.
Й, мабуть, перебрав я «хильків».
— Покличте Петренкову Клаву! —
Почав умовляти батьків.

Метнулась за Клавою мати
(І, звісно, розмови кругом).
Хоч тут мені б серце тримати!
А я тоді встав за столом:

— Так от,— кажу,— друзі та братця,
Не знав я в боях перепон.
І ось аж сьогодні, признатися,
Потрапив одразу в «полон»...

Хтось думку подав на похмілля:
— А може, й поженимо їх?! —
...Відтоді й понині в артілі
Зовуть мене люди «жених».

Бо й досі ходжу нежонатий
Та жду все ту радісну мить,
А хто тут із нас винуватий —
І сам генерал не рішить.

Обрала за «тактику» Клава
Той хитрий дівочий підхід:
Сьогодні — хороша, ласкава,
А завтра — холодна, як лід.

— Скажи, ми поженимось, Клаво?
Бо ця невідомість — біда.—
Подивиться в очі лукаво
І лагідно вимовить: — Да!

Вертаюся радісний знову.
Аж легше на серці мені.
А завтра почну цю розмову —
Вона: — А можливо, і ні...

Таке-то... І доки це буде?
Чи скоро цей зміниться стан?
А тут ще й попитують люди:
— Коли ж те весілля, Іван?!

Хватає до праці таланту,
І сила, як кажуть, в цвіту...
Невже ж то не взяти сержанту
Кохання свого «висоту»?

1946

ПОВАЖНА ПРИЧИНА

Всі ролі було розподілено,
Вдоволені з клубу йдемо.
— За сім вечорів і неділю ми
Виставу на славу дамо.

Федот, що живе аж за балкою,
Віднині — коханий Петро.
Завфермою — вийде Наталкою,
Співатиме, взявши відро.

Увесь реквізит уже зібрано:
Коромисла, глеки, тини...
Скидальник Іван буде виборним
(Цю роль він ще грав до війни).

Грицька молодого, серйозного,
Що кращий в селі тракторист,
Гуртом охрестили на возного,
Бо має до слова він хист.

Одними поривами здружені,
За північ ми з клубу йдемо.
Хай всі з нас іще не заслужені,
А все ж ми виставу дамо.

Сказали. Взялись молодечо ми —
І п'еса готова була.
— Сьогодні вистава увечері! —
Котилось по хатах села.

І раптом — неждано-негадано —
На білих полотнах об'яв
Вражаюче слово «відкладено»
Данило-завклуб написав.

Щоб все було ясно для кожного,
Зробив він приписку нову:
«...по случаю виїзду Возного
На зліт трактористів в Москву».

1947

«ЛЕДІ» МЕЛЬНИК НАСТЯ

(Гості)

Почалося все це так. Подзвонили вранці,
Що приїдуть у село два американці.
Два якихось діячі у поважній ролі —
Подивитись на артіль, побувати в полі.
Що ж, гостинний ми народ! Вже такої вдачі!
Хоч, звичайно, в них і в нас не одні

задачі:

Ім кататись, нам своє — сіять повним
ходом!

Тож прийдеться голові бути екскурсоводом.
Поголивсь він нашвидку, причесав волосся,
Більш нічого «прикрашать» нам не довелося!
Десь опівдні через міст мимо осокура
Мчить авто і підліта під саму контору.
І виходять у плащах — чужини посланці —
Два якихось діячі, два американці.
Перший важно одягнув жовті окуляри
І крізь скельця позирнув, мов крізь
два долари.

Другий миттю заходивсь старанно чіпляти
І спереду, й на боках фотоапарати.
Голова з рахівником й посильна Параска
Ім назустріч із дверей: — Просимо,
будь ласка!

Усміхнулися пани солодко, облесно
І промовили разом: — Ошень інтєресно! —
Провели їх в кабінет. Почалась розмова.
— Що цікавило б панів?.. Люди? Відбудова?
Чи хотіли б, може, знать план

посіву ярих?..—

І звернувся до голови той, що в окулярах:
— Ми хотіли б, містер Гук, згідно правил
честі,
Леді Мельник — ланковій — свій візит
нанести!

Нам діла її з газет дещо вже відомі.
Тож чи можем бути ми в леді на прийомі?
Дуже просим! Якщо так — це було б
чудесно!..—

Другий також поклонивсь: — Ошень
інтересно!

Одвічає голова: — А чого ж!

Будь ласка!..—

...І пішла по ланкову посильна Параска,
Щоб негайно розшукать аж на полі в ланці,
Бо чекають на прийом два американці!
А тим часом голова вів гостей до двору:
— Ось ми,— каже,— підняли із руїн комору.
Ось вам вулиця нова. Далі — клуб і школа.
За селом — сади, поля. Йде сівба

довкола...—

Мовчки дивиться один на будівлі, хати.

Не націлює другий фотоапарати...

Незабаром на шляху голова угледів,

Що вертає посильна... Та чомусь —

без «леді»!

Довелось тут панам потерпіть фіаско.

Здивувався й містер Гук: — Що таке,

Параско? —

А Параска як рубне: — Стрітися

не вдасться!

Дуже сильно зайняті леді Мельник Настя.

Зможуть ввечері прийнять а чи тут,

чи в домі,

Бо якраз тепер весна в Насті

на прийомі!..—

Підморгнув їй голова.

— Ой весна ти, весно!..—

Переглянулись пани: — Ошень інтересно!—

...Голова наш — дипломат, не губивсь

ніколи!

Пропонує він панам їхати на поле.

— Леді Мельник прийме там! На своїй

ділянці!..—

Мчать на степ, аж за село, два американці.

Підлітають і стають коло поля Насті.

І виходить їм навстріч дівчина в запасці,

У хустині голубій, взявши руки в боки.

Повновида, молода, аж палають щоки,

Ніби зроду руки ті й не тримали сапи...

І «Америка» зняла перед нею шляпи!

Після милих привітань — Настя... до атаки:

— Це ж про мене там, у вас, шкрябають

писаки,

Що хоч Мельник та, мовляв, і швидка,

й проворна,

Та вже звалиться ось-ось, бо «стара,

аж чорна»!..

Як здається вам, пани? Є ще в мене сила?—

Гордо глянула... І знов мов рядном

накрила:—

Хто з нас чорний, говоріть? Я чи ті

писаки?..—

Мабуть, зразу це панам геть забило бакн:

Перший швидко закурив, став блокнот

ховати,

Другий пхає під полу фотоапарати.

Посміхнулась до гостей ланкова відома.

— З ким,— питає,— маю честь бути
я знайома?—

Уклонився їй один: — Ми республіканці!..—

І прямують до авто два американці.

А жінки їм комплімент: — Ми про вас

чували!

Розказали б нам, за що... негра лінчували?—

Та панам нема коли! Розмовлять доволі!

Мчить авто назад в село, по колгоспнім полі.

Щоб пом'якшить інтерв'ю, голова наш знову

Помаленьку зав'язав лагідну розмову:

— Прошу,— каже,— не гнівить. Вже такі

в нас люди!

Все на світі хочуть знать: те, що є,

що буде!

А тим більше стріти вас. Як не є —

почесно!.. —

Переглянулись пани.— Ошень інтересно!—

...Закінчилось все це так...

Будучи уважним,

Голова наш дав обід двом гостям поважним,

Ми їм чарки піднесли, а вони — по склянці...

Напилися, як чопи, два американці.

Хто піддержував за бік, хто тримав за спину,

Словом, якось помогли сісти їм в машину!

На ходу вже з них один усміхнувсь облесно.

А Параска їм услід: — Ошень інтересно!..

ВАСИЛЬ ХОМИЧ

Досі був я просто Вася.
А тепер — Василь Хомич!
— Як ця зміна відбулася? —
Хтось питає.— В чому річ?

Річ у тому, друзі милі,
Що зерном залито тік,
Що шофер я... І в артілі
Я — великий чоловік.

Що виконую задачу
Ту, якою дорожу,
Що з колгоспу хлібоздачу
Я на станцію вожу.

Що тісні для мене плани,
Бо працюю день і ніч.
От тому така пошана,
От тому й... Василь Хомич!

...Чи півдня, чи надвечір'я,
Чи за північ перейшло —
Тільки в'їду на подвір'я,
А круг мене — все село:

Ті, що емки-молотарки
Не спиняють тижнів три,
Ті, що сиплють у безтарки,
Ті, що крутять трієри.

Ті Олекси і Тараси,
Що вантажить їм з руки,
Ті бабусі (три кумасі),
Що латають нам мішки!..

І одне питають люди,
Хто б не трапився навстріч:
— Це ж яка вже ходка буде,
Дорогий Василь Хомич?

Одвічаю: — Ходка п'ята!
— Значить, діло в нас пішло! —
...Оглядаюсь, а дівчата
Вже в кабіні миють скло.

Ось несе щось у корзині
Комірник Омелько Сич:
— Вам кавунчика чи диню,
Дорогий Василь Хомич?..

Обдивлюсь свою машину
(А ресори — і не раз),
Каблуком ударю шину —
Все в порядку, все гаразд!

Потрудилися хлопці жарко,
Відвантаженню кінець...
І Федосія, вагарка,
Поплює на олівець,

Впише цифру. Точно, строго...
Дітвора шугає пріч...
І...
— Щасливої дороги,
Дорогий Василь Хомич!

За високими стогами
На четверту підключу
І колгоспними степами
Знов на станцію лечу!

Всі дають мені дорогу,
Всі звертають, як один:
І районні брички-дроги,
І з обкому лімузин.

Бо в цю пору у гарячу
Всім відома моя роль,
Бо везу я хлібоздачу,
Бо на трасі — я король!

Ось містечко... Тут, звичайно,
Іду тихше, не лечу...
Та навмисне там, де чайна,
Знов четверту підключу!

Одвернусь і мов не бачу
(Та й нащо вона мені?).
Взагалі у хлібоздачу
Я б закрити усі чайні!

Не моргай з вікна, директор,
Не заманюй — все це зря.
Он мені автоінспектор,
Ставши струнко, козиря.

Хоч спинити, може, вправі,
Та лиш честь він оддає,
Бо везу я хліб державі,
Це й для нього радість є!

Ледь парує радіатор...
Вже й сигналити пора.
Знову — здрастуй, елеватор,
Кріпость нашого добра!

Вартовий, що біля брами,
Не зійме рушницю з пліч,
Тільки знак подасть руками:
— Заїжджай, Василь Хомич!..

Так шанують мене люди.
Тож робота по плечу!
..У селі в нас — свято буде,
Як возити я скінчу!

На добу звільню баранку...
Став, правління, могорич!
І... гуляй, артіль, до ранку!
Веселись, Василь Хомич!

1948

ДИПЛОМАТ

Лиш зібрався вечеряти Гнат —
Як приносять записку до хати:
«Зараз буде у вас дипломат»,
Приготуйтеся, мовляв, зустрічати!

Це ж за чим він? Яким вітерцем
Занесло аж сюди з-за кордону?..
Ще й приписка внизу олівцем:
«Дипломат з самого Вашингтону».

— Чуеш, жінко! Прийшла до нас вість,—
Мовив Гнат до своєї Олені,—
Із самої Америки гість
Добивається зараз до мене!

Зустрічать і приймати людей
Вже Олені, мабуть, не звикати,
Хоч таких чужедальніх гостей
Не просила ні разу до хати.

Одягла свою сукню в цвіту
І до люстра: чи славно їй буде?
З скрині Зірку бере Золоту
І чіпля чоловіку на груди...

— І чого він до нас, дипломат?! —
(Ця загадка була й перед нею).
— Та, мабуть,— одвічає їй Гнат,—
Почнемо з ним якусь «асамблею»!

— Асамблею?! Оце новина!..
Та чого ж ти,— й змахнула руками,—
Треба ж спішно колоть кабана,
Треба діжку розкрить з огірками.

Йди в артіль, хай пришле голова
Зо дві жінки на поміч до хати —
Сам же знаєш: по місяців два
В асамблеях сидять дипломати!..

— Подожди! — усміхнувсь чоловік.—
Ми про це поговорим окремо,
Може, ще «асамблею» на рік
Чи одразу на два відкладемо.

Дивлячись обстановка яка! —
Жартував...
Потім взяв він вірьовку,
Прив'язав коло груші Сірка
Та на цьому й кінчив підготовку.

...Незабаром прибув дипломат.
Сухорлявий і рівний, як свічка.
— Ви,— питає,— Дібровенко Гнат,
Бригадир... із артіль... «П'ятирічка»?

— Я,— одвітив господар кивком...—
Прошу, пане! Проходьте, сідайте!
Що прийму не за «круглим столом»,
То за те вже мені вибачайте!..

(Був, як бачите, Гнат із таких,
Що не лізуть в кишеню за словом).
...Й почалась «асамблея» у них
За селянським столом квадративим

Дипломат напочатку сказав,
Що гостює у нашій столиці,
Що про Гната, звичайно, читав,
Знає, скільки зібрав він пшениці.

Що тепер, мовляв, робить турне,
Й стріти Гната — для нього похвально!
— Прошу, сер... познайомте мене
З вашим досвідом. Повно й детально.

Гнат, зберігши гостинності такт,
Підбирає слова милозвучні.
— Нам приємно, — говорить, — це факт,
Що Америка проситься в учні!

Та на просьбу скажу я вам так:
Не прийметься мій досвід артільний
На землі ваших ферм, де батрак
Гне ще спину на вас підневільний.

Дипломат окуляри протер.
Дипломат вигнув брови на лоба:
— Ви мене агітуєте, сер!
Я, здається, в гостях в хлібороба!

...Бив годинник в ту мить на стіні,
Й бригадир, щоб підкреслити чемність,
Каже гостю: — Дозвольте мені
Саме зараз зробить вам приємність.

Ви ось в хаті моїй, та душа —
Там, в Америці, скажемо чесно.
Тож послухать тепер «Голос США»
Вам приємно буде й інтересно...

Зашипів в репродукторі змії...
Жінка просить за стіл дипломата...
І почався невиданий «бій»
Між Нью-Йорком і хатою Гната.

Диктор каже: «...Тепер сіячі
На Україні Радянській без хліба. ..»
Жінка ставить на стіл калачі!
Дипломат тихо цідить: — Шпасіба!

Диктор каже: «...пустіють степи,
У ставках уже видохла риба...»
Жінка ставить на стіл коропи!..
Дипломат тільки мимрить: — Шпасіба!..

Диктор жовчно шипить з приймача:
«...каганці — їх світила типічні...»
Жінка люстру святкову включа...
Гостя сліплять вогні електричні...

Диктор каже: «...ні вдень, ні вночі
Там у селах пісень не чувати...»
А під вікнами — в клуб ідучи:
«Ой ти хмелю!..» — співають дівчата.

Жінка просить: — Ви їжте калач,
Ви ж з дороги, пора закусити!..—
Дипломат вставив очі в приймач
И починає чомусь зеленіти...

Усміхнувся і запитує Гнат:
— Що це значить? Скажіть, дипломате?! —
Той схопився, хотів щось сказати,
Та скоріше за шляпу, та з хати!..

Поспішав мовчазний до воріт,
Бо ж невдачі були очевидні.
Гнат, проводячи, мовив услід:
— Погостили б ще в мене зо три дні.

Подивилися б завтра село,
Проголялися б в сад чи до лісу,—
Хоч на думці у Гната було:
«Їдь скоріше, і ну тебе к бісу!..»

...Лиш від'їхав з тим гостем шофер,
Жінка так чоловіку сказала:
— Двадцять років живу з вами, сер,
А що ви дипломат — і не знала!

1948

МИКОЛА КАЛЮЖНИЙ

Збори кінчались. Останні слова
Строчив секретар на папері.
Стояв край стола й «заключав» голова...
І враз —
Одчинилися двері!
Усі здивувались: з'явився, мовляв,
(І сміх як розкотиться дружний).
Задиханий, мокрий, у дверях стояв
Колгоспник
Микола Калюжний.
Тримав у руках він ціпок чи батіг,
Пашіло обличчя бадьоре.
Вражіння таке, що не йшов він, а біг,
Згадавши — хоч пізно —
Про збори.
— Чого ти спішив? Чи не виспавсь, бува?—
Хтось кинув з кутка через спину.
А строгий, вимогливий наш голова
Торкнувся якраз
Дисципліни:
— Будь ласка! Ось приклад іще вам один.
Хоча би Калюжний Микола!
Чого він прийшов в одинадцять годин? —
З кутка:
— Підписать протокола!!!—
Від жарту цього секретар як скипить:
— Провчити за звичку погану!
Калюжному треба вліпити цю ж мить,

Для першого разу,
Догану!..—
Сказав і присів. І схопив олівець,
Націлився вже й записати.
Та тут у Миколи урвався терпець:
— Дозвольте сказати!..—
Всміхнувся до зборів, до голови
І каже: — Така тут причина:
Спішив я на збори тоді, як і ви.
Була, мабуть, восьма година.
Темніло. І вітер зривався. Отож
Захмарилось, блискало збоку...
Іду і міркую: от-от піде дощ!
А йшов я тоді мимо току,
Якраз біля клуні, де склали комиш,
Дивлюся, а крайню стодолу
Закочує вітер... Сильніш і сильніш,
Снопи вже скидає додолу!
Ну що тут робити?.. Гукнув сторожів,
Драбину приніс од комори
І гайда наверх... Умостив, завершив...
І знову біжу я
На збори!
А дощ аж періщить! А грім уже б'є.
Забув і година вже котра.
Спішу мимо ферми... «Ой лихо мое!» —
Голосить Калениха
Мотря.
Злякалися грому телята малі,
Зняли метушню в обірчині,
Полізли на хвіртку, зірвали з петлі —
І врозтіч пішли
По долині.
Ну що тут робити? Ну як тут іти?
Пустився і я завертати.

Й виходить — телята не можуть втекти,
А я їх
Не можу догнати.
Нарешті загнали: намоклих, в росі...
Поклав я під хвіртку підпори,
Обтерли рядном їх, злічили, чи всі,
І знову біжу я на збори.
Дивлюсь — на подвір'ї залишений віз:
Не ждали ж такої стихії!
Запрігся я в воза, затяг під навіс,
А дощ не спиняється, сіє!
І знов — мимо тину, де наші сади,
По греблі, де два осокори,
Обходячи свіжі озера води,
Спішу я на ці ж таки збори.
Та от і прибув... Біганини було,
Аж липне сорочка до спини.
Прийти своєчасно ніяк не везло,
Хоч я й поспішав три години! —
...І знову встає голова край стола
І мовить: — Як шани ознаку
За чесні і добрі хазяйські діла
Запишем Миколі —
Подяку! —
Зам'явсь секретар і тихенько писав...
А в залі — грім оплесків дружний...
Розгублений, мокрий, у дверях стояв
Колгоспник
Микола Калюжний.

«ДЕСАНТ»

— Тепер покажу вам колгоспний десант,—
Моргнув голова хитрувато.
...І от ми вже їдем.
Минаємо сад,
Що віти розкинув крислато.
Підводиться сонце. Парує земля.
На небі — одна тільки хмарка...
На вмиті росою зелені поля
Везе нас колгоспна бідарка.
Жартун голова (ще недавній сержант)
Інтриги уміюче в'яже:
Завзято і гаряче хвалить десант,
А що за десант — він не каже.
— Воздушний! — говорить.
Тож хай буде так!
...Аж бачу: ген-ген здоровецький
Стоїть край дороги підбитий літак!
Під'їхали... точно! Німецький!
Обсмикані крила... в пилюці... в росі...
Чудна і смішна його поза:
Піддержують «хейнкеля» замість шасі
Передні колеса од воза.
На рванім охвісті висить батіжок,
Під черевом — сіна дві купи.
...Назустріч виходить сивенький дідок —
«Начальник десантної групи»!
Виходить, почувши привіту слова,
І «штурман», по імені Фрося.

— Ну як тут десант наш? — пита голова, —
В порядку? Без жертв обійшлося?..
— Без жертв! — рапортує «начальник»-
дідок.—

Всі триста живі і здорові!..—
Всмінулась і Фрося, ступивши на крок.
— До «штурму» хоч зараз готові!..—
Сказала... І тут же, без всяких команд,
Під дверці вместила драбину...—
Готуйтеся, діду! Пускаю десант!..—
І рвучко відкрила кабину.
...І хлинули з «хейнкеля» вниз

стрімголов

«Десантники» всякої масті:
Рябі... семенасті...
чубатенькі знов!

За ними —
руді,
зозулясті!

Одна приземлилася з криком «ко-ко-ок!»
В бідарку... Красивенька курка!
На шийці у неї такий обідок,
Що прямо тобі — чорнобурка...
Кишить і рябіє довкола земля,
А кури все валять без ліку!..
На радощах півень забравсь на руля
І тричі протяг «ку-ку-рі-ку!!!».
І, нібито «хейнкелю» цьому на зло,
Якого пилюка покрила,
Стрибає той півень з руля на крило,
Й широко випростує крила!..
— Такого-то фіюерер придумав хліва,
Коли воювати збирався! —
Сказав многозначно сержант-голова.

В розмову й дідок умішався:
— Звиняйте, товаришу представник,
Якщо я спитаю неліпость:
Чи може купити артіль... під курник
В Нью-Йорку «літаючу кріпость»?..—
Чудний він! Ну, що йому скажеш на те?
Та нам і казать не прийшлося.
— Ви чуєте, діду? Чого стоїте? —
Притупнувши, гримнула Фрося.
Метнувся дідок завертати «десант».
Спішить і вигукує, чути:
— Держись, довгоносик! Держись, окупант!
На полі тобі в нас не бути!..—
...Від проса до гречки розширився
«фронт»

І рухавсь масивами пару
Туди, де буряк... на самий горизонт,
У бік... «головного удару»!

...Надвечір під самий «десант» підійшли
(Не брати ж його тракторами!)
З ярмом і війям круторогі воли
І вперлись в охвістя хвостами.
І Фрося, і дід, і погонич-юнак
Взялися за звичну роботу:
Чіпляли війя — готували літак
Кудись... до «нічного польоту».
— Контакт! — крикнув хлопець.
— Готово контакт! —
Спіднизу дідок обізвався.—
Давайте,— говорить,— цабе...
і на тракт!..—

А сам на літак вже забрався.
Вмостився зручніше.— Даю,— каже,— газ!—
І вигукнув: — Гей! — над полями.

...На інші ділянки (як тягся не раз)
Тягнувся літак за волами.
І Приємно сиділося зверху дідку...
Йшла збоку, всміхаючись, Фрося...
Такий-то пташиний «десант» в літаку
Побачить мені довелося!

1948

ЙШОВ УВЕЧЕРІ ВАСИЛЬ

Мимо саду, за артіль,
В хату на помості
Йшов увечері Василь
До Оксани в гості.

До Оксани Василя
Мов сама несе земля.

До вікна він підійшов.
Далі йти несила.
Чує: в хаті про любов
З кимсь говорить мила!

Під ногами Василя
Мов хитнулася земля...

«Я люблю тебе, Петрусь,
Я твоя кохана,
Як не віриш, то клянусь!» —
Мовила Оксана.

Під ногами Василя
Затрусилася земля.

Ой, ти молодість-вино!
Треба точно взнати!
— Піду в гості, все одно! —
І Василь — до хати!

Розгубивсь, ковтає злість:
— Де ж Петро той! Де той гість? —

Він питає.— Де Петро? —
А Оксані смішки.
— Це ж я,— каже,— вчила роль
З оцієї книжки!

Аж до стелі Василя
Підняла тоді земля!

...Мимо саду, за артіль,
В хату на помості
Йшов увечері Василь
До Оксани в гості.

До Оксани Василя —
Мов сама несе земля!

МІЙ ДРУГ

Чи спека, чи ліпить метелиця-хуга —
Спішить все одно він робити своє...
Та, власне, ви мусите знати мого друга,
Бо навіть в найдальшій районі він є.

Якщо ви учитель, то бачились в школі,
Якщо тракторист — зустрічались не раз!
Хоч будьте за третіми гонами в полі —
Він знайде і там за роботою вас.

Всміхнеться привітно, розмову зав'яже
І все, чим багаті, запише в блокнот.
А завтра про це вже народу розкаже,
Та так, щоб і знав, і любив вас народ!

Прославить на всі наоколиці села,
Щоб стали відомі у кожному домі.
Як орден дадуть вам, — він ходить веселий,
Немовби той орден вручили йому.

Чи в полі саджають нову лісосмугу,
Чи першою вийшла артіль на жнива —
Ніщо і ніде не мине мого друга!
Він скрізь мусить бути. І завжди бува!

На ферми і в ланки він знає доріжки,
Усе до дрібниці знайоме навкруг.

На бочках з пальним,
На підводі
І пішки
Спішить із блокнотом по селах мій друг.

Якщо в вас новини відрадні, хороші —
Дзвоніть!.. Нехай дощ, нехай снігом несе —
Підв'яже мій друг ремінцями калоші
І піде! І людям розкаже про все.

Де виріс новатор, де кращий сівальник,
Туди поспішає він — що б не було!
Нехай не підвозить районний начальник,
Що мчить на машині в те ж саме село,—

Мій друг все одно там до вечора буде!
Посидить з героями, все розпита.
А завтра про них уже знатимуть люди,
І, може, довіку, на довгі літа!

Меткий в нього зір і ясний, мов прожектор.
Він дасть вам пораду, закличе вперед.
Де треба — він якості строгий інспектор,
Де треба — він критик, де треба — поет.

Боїться з ним стрітись чинуша й хапуга
(Морга секретарці: «Скажіть, що нема!»),
Бо знає: є зброя така в мого друга,
Що цілить дошкульно й до кістки пройма.

Як треба — то треба! При всякій погоді
Іде, як солдат, він і робить своє.
Тому його люблять, шанують в народі —
У кожному районі! Бо всюди він є.

Його не побачите ви на портреті,
Хоч ваших портретів він перший знавець.
Працює мій друг у районній газеті,
Він вашої слави невтомний співець!

В Донбасі, і в полі поблизу Одеси
Він ширить ваш досвід, оспівує зріст,
Боець рядовий полум'яної преси,
Натхненний в роботі — мій друг, журналіст.

Веселий, як завжди,
Меткий, роботящий,
Щодня він ваш труд до висот підійма.
Він знайде в газеті вам місце найкраще,
Хоч місця для нього — ніколи нема.

І я, що з блокнотом від краю до краю
Сходив та об'їздив колгоспні лани,
Про нього сьогодні ці вірші складаю.
Хай доблесний труд його славлять вони!

1950

ОСОБЛИВИЙ ПАСАЖИР

У нестримному розгоні
Поїзд мчать в безкраю шир!..
Поруч мене у вагоні
Особливий пасажир!

Може, їде й до столиці...
Та погляньте на багаж!
За плечима — сніп пшениці,
А при боці (дивно аж!)

Обвиса пучками гречка,
Й виглядають з-під руки,
З невеликого мішечка
Два цукрових буряки.

— Це ж куди ви? — хтось звернувся
Й на поклажу кинув зір.
— А вгадайте! — посміхнувся
Особливий пасажир.

З тих, що їхали, до нього
Ще підсіло душ із п'ять.
І про шлях сусіда мого
Стали думать і гадать.

В колі дружнім і веселім
Міркував по-свому всяк.
А один (з важким портфелем)
Підхопивсь і каже так:

— Тут нема чого й гадати.
Діло ясне і просте:
В міністерство експонати
Для колекцій везете!..—

І всміхається сердечно.—
Відгадав? Рішили спір?..
— Не вгадали, безперечно! —
Одмовляє пасажир.—

Цільтесь,— каже,— трохи вище! —
Вус погладив... І в момент —
Озирнувсь, підсунувсь ближче: —
Викликає президент!..

Переглянулись сусіди
(Потяг далі біг та й біг).
А куди колгоспник їде —
Відгадять ніхто не міг.

...Показав він нам пшеницю,
Качани подав до рук.
— Іду,— каже,— я в столицю,
В Академію наук!

Прочитаю кілька лекцій
Академікам-дідам,
Здам усе це для колекцій,
Вченим досвід передам.

Розкажу їм, що знаменно
В хліборобстві в даний час:
Ми їх слухаєм щоденно,
Хай послухають і нас!

Запалився, підвівсь... Відтоді —
Почалося і пішло:
У купе при всім народі
Встала повість про село!

Встали люди із артилі,
Чесні люди трудові,
Що спиняли заметілі
В довгі ночі зимові,

Що долали перешкоди
Як новатори-творці,
Що не ждуть дарів природи,
А беруть їх, як бійці.

Що пишатись їм по праву
(Все багатство — плід їх рук!),
Що везе він їхню славу
В Академію наук!

Мчався потяг у розгоні
Мимо лісу, понад яр,
А мічурінець в вагоні
Вів колгоспний семінар...

Збоку тітка — плесь руками!
— Ой, це що? Дніпровський міст?
От морока мені з вами!
Я ж проїхала роз'їзд!

...Хто послухав — не забуде.
Не артиль то — а краса!
В ній працюють наші люди,
Ті, що творять чудеса.

Що веде їх мужнім кроком
Край радянський до висот!
...Ось і Київ!
І потоком
В рідне місто йде народ.

Хто в трамвай з вузлом на спині,
Хто йде пішки через брук,
А колгоспник — на машині
В Академію наук!

1950

ГАРЯЧИЙ МОМЕНТ

Саме скінчили ми сіять буряк —
Тут і прийшла нам газета.
Глянула — дивиться Таня Лісняк
Прямо на мене з портрета.

Ніби і та вона, ніби й не та,
Вроді молодшою стала.
Зірка на грудях сія Золота!..
З радості й я просіяла.

Ще раз погляну та й знов усміхнусь.
Що ж! Молодець вона, видно...
Довго дивилась. А потім чомусь
Стало на себе обидно.

Бачу, от нижче — про Таню Лісняк
Пише поет уже вірша!
Що ж це виходить? А я хіба як —
Слабша од неї чи гірша?

Чом же відстала од неї торік?
Чом воно так? Через кого?
Першим на очі попавсь чоловік,
Тут я й напала на нього.

— Ти,— кажу,— винен! Бо завжди бурчав:
«Дбаймо про власні ресурси».
Ти все збивав мене. Ти не пускав
В клуб на мічурінські курси!

Знай же,— кажу,— я доб'юся свого:
Будуть і з мене портрети,
Будуть,— кажу,— ще й до мене — ого!—
Натовпом їздить поети!

Слухайте тільки, що дали було!
Другого дня на світанні
Йшла я полями в Петрівку-село,
Йшла по науку до Тані.

От і Петрівка... Й сади вже, гаї...
Скільки пташиного дзвону!
Ніби злетілись сюди солов'ї
Геть із усього району.

Тільки спішила я в поле дарма.
Таню застати не встигла!
Кажуть дівчата:— Була — і нема,
Щойно до кузні побігла

Взнать, чи для ланки готов реманент:
Сапки, мотики, лопати.
Ниньки в нас, тьотю, гарячий момент!
Треба усе врахувати!

Гайда я в кузню! І мовить коваль:
— Трудно спіймать її пішки.
Тут ось була вона. Тільки, на жаль,
Ви запізналися трішки.

Таня на базі,— відклав інструмент
Й кидає ту ж таки фразу:—
Зараз у неї гарячий момент!—
...Словом, біжу я на базу!

Там одвічають:— Ось тільки була!
Звідси... отак мимо школи...

Бачите, тьотю! Ген-ген повезла
Добриво в ланку на поле...

Вийшла з подвір'я і гайда на шлях!
Може ж, таки упіймаю.
Більше півдня вже спішу по слідах,
Досвід її переймаю!

В чому Танюша мене обганя,
Добре секрети ті видні:
Те, що зробила вона за півдня,
В мене робилося б три дні!

Стріла у полі мене ланкова,
Ніжна, проста і чарівна.
— Здрастуй,— кажу їй,— зоря польова,
Здрастуй, колгоспна царівна!

Хочу я бути такою, як ти.
Тож научи мене, Таня!..
— Перше, умій,— каже,— час берегти!
Друге — найбільше завдання:

Ось що, подружко, віднині зроби —
Міцно потиснула руку:—
Сильно, всім серцем своїм полюби
Рідну нам агронауку!

Млявість, повільність розвіяно вщент
В нашім житті трудовому,
Щоб не прогаять гарячий момент
В праці, в навчанні — в усьому!

...Як мене звати і родом звідкіль —
Скоро напишуть газети,
Будуть от-от і про нашу артіль
Вірші складати поети!

1950

БАРАБАНЩИК

Жнива! Навкруги, скільки видко
Лягають покоси на лан...
Ще в полі дзвенять самоскидки,
А я вже — даю в барабан!

Хорошу професію маю!
Люблю особливо її —
Снопи з усього урожаю
Ідуть через руки мої!

Хіба це, скажіть, не знаменно,
Що всі в степовому краю
І косять, і в'яжуть для мене,
Бо я в барабан подаю!

Від мене (та це й зрозуміло!)
Залежить і графік, і план,
Залежить від того, чи вміло
Даватиму я в барабан.

Якщо я в машину зубату
Колосся пущу, мов ріку,
То хлопці, жінки і дівчата
Ту ж мить заспішать на току.

Куди і подінеться втома,
І сонце немов не пече.
Покотить валами солома,
Як струмінь, зерно потече!

Якщо за добу в молотарку
Дадуть мої руки сто кіп,
То швидше машини й безтарки
Державі возитимуть хліб,

То вивершим ми хлібоздачу
І будемо перші в строю!..
Щоб швидше рішить цю задачу,
В роботі я тон задаю!

Як той, що в військовім убранні
Вистукує марш для колон,
Так я — на своїм барабані
Озвучую весь наш район!

Від рання до ночі в роботі,
У вітер і спеку стою...
Тому я тепер і в почоті,
Що я в барабан подаю!

...Як сядем обідать опівдні
В колгоспнім саду, у тіні,
Хоч всі ми, звичайно, тут рівні,
Та місце найкраще — мені!

А часом підносять і чарку.
І... «Ваше здоров'я, Іван!»
За те, що люблю молотарку,
За те, що даю в барабан!

Та діло не в цьому тут, хлопці,
А в тому, що здійснюю ціль:
В районній газеті у «зводці»
Йде першою наша артіль!

Хай хвалять, що ми роботящі,
Та мусим ще вище ми брать,
Бо в області є за нас кращі!
Тож є кого нам доганять!

Все дужчає гул над степами...
Кипить і вирує гарман...
Натхнений такими думками,
Даю і даю в барабан!

1950

СЛОВО МАТЕРІ

Я в пошані у людей,
Героїня-мати.
Спородила ж я дітей
Вже й не так багато —

Лиш Івана та Степана,
Лиш Явдошку та Грицька,
Лиш Настусю, та Марусю,
Та Олену, та Федька,
Та найменшого Панька!

Як зросли у добрий час —
Не забудь ніколи!
Виряджала... цілий клас
Я щодня до школи —

І Івана, і Степана,
І Явдошку, і Грицька,
І Настусю, і Марусю,
І Олену, і Федька,
І найменшого Панька!

Путь їх — доленько, щастя! --
Славна і хороша!
Кожен день мені листи
Носить листоноша —

Від Івана та Степана,
Від Явдошки і Грицька,

Від Настусі і Марусі,
Від Олени і Федька,
І найменшого Панька!..

А недавно так було —
Хоч тікай із дому:
Дев'ять пар чобіт прийшло
І мені, й старому —

Від Івана і Степана,
Від Явдошки і Грицька,
Від Настусі і Марусі,
Від Олени і Федька,
І найменшого Панька.

І щоб старості не знать,
Щоб пром'яти кості,
В рік я місяців по п'ять
Роз'їжджаю в гості —

Від Івана до Степана,
Від Явдошки до Грицька,
Від Настусі до Марусі,
Від Олени до Федька,
До найменшого Панька!

1951

РОВЕСНИКИ

Хоч про це вже є поеми,
І романи, і пісні,
Та схотілось на цю тему
Написати і мені.

...В загсі Шурі чорноокій
Я питання задаю:
— Хто родивсь одного року
З Жовтнем в вашому краю?

Йде до шафи спритна Шура.
Повернулась і чита:
— Чумаченко, Гайдебура
І Данило Калита.

Взяв адресу. Сів на хуру
Й ну шукати трійцю ту —
Чумаченка, Гайдебуру
І Данила Калиту.

Іздовий потер долоні,
Віжки взяв. І злегка — смик...
І побігли риссю коні
До колгоспу «Більшовик».

Йду в контору їх артільну,
Привітались, як бува.
— Є такі в нас! — і розсильну
Шле за ними голова.

І заходять, сили повні,
Ті, що ростом на підбір:
Два сівальники шановні
І шановний бригадир.

Три завзятих по натурі,
Три веселих у житті.
Тисну руку — Гайдебурі,
Чумаченку, Калиті...

Познайомились як треба.
Хлопці справді до пуття...
— Говоріть,— кажу,— про себе
Про роботу, про життя.

Чумаченко шевелюру
Гладить, ближче підсіда.
— Дайте я про Гайдебуру.
Це для мене без труда.

Чоловік він роботящий
І справляється кругом,
Та занадто вже гарячий,
Що не робить — все бігом:

Завжди першим біг до школи.
Біг додому, біг на лід,
Біг на збори комсомолу,
Ну, а я — за ним услід.

Біг зі зброєю солдата,
Брав з розгону річки вбрід,
На Берлін шлючи снаряди,
Біг,
а я — за ним услід.

І отак при всякім ділі!
Заморив мене зовсім.
Бо, признатися, з артілі
Ми змагаємось із ним...

— А про себе ж чом нічого? —
Голова його пита.
— Дайте я скажу про нього! —
Обіззався Калита.

— В тому,— каже,— Гайдебуру
Чумаченко обганя,
Що влюбивсь... в літературу
І чита її щодня.

— А про себе?.. Варто... Як же!
Ви ж бо є передовик!..
— Та про себе... яось,— каже,—
Заплітається язик.

Орем, сієм! У газету
Потрапляємо, бува.
Хай про мене, по секрету,
Вам розкаже голова...

Над селом білили хмарки,
Свіжим вітром потягло...
Голова застріг бідарку —
Іду з ним я за село!

Іду полем... А пшениця —
Аж зелено-ворона!
Край масиву на таблиці
Хліборобів імена.

Не таблиця, а брошура!
Хто не їде — той чита:
«...Чумаченко, Гайдебура
І Данило Калита».

...Повертались ми додому
У краю тім степовім.
Непохитно певні в тому,
Що прикрасять груди їм,

Трьом завзятим по натурі,
Ясні Зорі Золоті —
Чумаченку, Гайдебурі
І Данилу Калиті!

1951

КАПІТАН

Ні разу в житті я не плив океаном,
Здаля тільки бачив морські кораблі.
А люди назвали мене капітаном,
Хоч свій корабель
Я веду по землі.

Стою я на мостику!.. Вітер, і птиці,
І простір без краю, і рейс бойовий...
По строгому курсу, морями пшениці,
Все далі веду
Корабель степовий!

З морським капітаном ми схожі по силі:
Обидва долаєм негоди в путі.
Обом нам до ніг б'ються-плескають хвилі:
Йому голубі,
А мені — золоті.

Обидва на вахті! Пильнуєм повсюди,
Бо раптом — аварія, жде нас одно:
Він сяде на міль і вовтузитись буде,
Я в звіті районнім
Спускаюся «на дно».

В обох нас вітрами засмалені лица.
Ніщо нас із курсу в труді не зіб'є!..
Та є поміж нами, звичайно, різниця.
Хоча й невелика,
А все-таки є!

В мундирі, із «крабом» на білім кашкеті,
Стоїть він завжди на своїм кораблі.
А я на комбайні (жнива уже треті)
Стою капітаном
В крислатім брилі.

У нього — радист, кочегари, матроси,
Гудок, що по всіх заграницях гука.
А в мене команда — Оленка та Фрося!
И немає на мостику
Навіть свистка.

У нього і в мене — крізь труднощі тропи...
Та знову різниця тут є немала:
Він плава роками навколо Європи,
А я в основному —
Навколо села.

Щоправда (підкреслюю це не з фасоном!),
Прийшлося і мені мандрувати в далі:
Водив корабель свій і я за кордоном
Торік у жнива —
По румунській землі!

Водив, прикладаючи вміння і силу,
Щоб все неодмінно було в акурат.
Охоче навчав комбайнерському ділу
І літніх румунів,
І хлопців, дівчат.

Старались вони з особливим запалом
(Бо ж їхні тепер — і врожаї, і лан!).
Бувало, скажу: — Регулюйте штурвалом! —
І чую у відповідь:
— Єсть, капітан!

...Надходять жнива. І мені, капітану,
З причалу-подвір'я вже час на поля,
Щоб точно і швидко, по графіку й плану,
Морями-ланами
Вести корабля.

«Гляди! Щоб машина робила як треба!
Йди випробуй ще раз мотор, барабан! —
Звертаюся думкою сам я до себе,
І сам собі скорююсь: —
Єсть, капітан!»

1952

РЕПЕТИЦІЯ

Вечір був тихий...
Та справа не в тому!
Хочу сказати вам про інші діла...
З агронавчання ішов я додому
В пору гарячу для всього села:

Завтра артіль наша в Вінницю їде!
Будем показувати танці й пісні.
В клубі на сцені, у хатах сусідів —
Йдуть репетиції! Дружні й гучні!

Чую... Омелько дає он «концерти»
Там же, при конях,— на фермі у нас!
Ясла наповнив — і трубить уперто,
Грає і там, щоб не гаяти час!

Взявши звичайну з акації кольку,
Ноти на «Список кормів» приколов,
Дує в трубу! Репетирує польку!
Так витинає — що будь він здоров!

(Тонну пшениці одержав авансом,
Цукру мішок та картоплі з гарбу —
Можна розучувати танці й романси!
Можна подуть не в таку ще трубу!)

Трохи послухавши, йду і міркую:
«Все він уміє, народ-трудівник!..»
Метрів і сто не пройшов... коли чую —
В хаті Кіндратовій ухкання... крик!..

Став проти вікон, дивлюсь у світлицю.
Там же — танцює старе й молоде!
Сивий Кіндрат підхопив молодицю
Й півнем круг неї навприсядки йде.

Он ланкова з трактористом Іваном,
Настя Грицюк, рахівник у пенсне...
Так пропливають у згоді з баяном,
Так вибивають, що тягне й мене.

Вмить розступились дівчата веселі.
І серед хати у танець швидкий
Хтось увірвавсь... і стрибнув аж до стелі.
Ухнув — та й знову!.. Та хто ж це такий?

Як не дивлюсь — не впізнаю нізащо.
Стій! Та це ж «хворий» Панько Сулима!
Ач, як стриба, безпросвітне ледащо!
Ач, як пішов! А робити — нема!

Літом тинявся в садку біля хати,
Тут — аж до стелі хвица чобітьми!
Як же не соромно йому танцювати
В хаті Героя! З такими людьми!

...В дім свій зайшов я в помітній тривозі.
Жінка: — Що сталось? — питає мене.
— Цить! — кажу.— Виявив я по дорозі
Сильно неправильне діло одне.

Швидше,— кажу,— діставай-но із скрині
Білі штани, ті... найширші в ходу.
Я йому пиху зіб'ю, «балерині»!
Я йому правду таки доведу!

— Нащо? Для чого? — пустилась питати.
— Цить! — кажу.— Зараз побачиш сама.—
Вдяг... І давай я до стелі стрибати
Так, як стрибає Панько Сулима!

— Що це ти робиш? Сідай до вечері!
Легше,— гукає,— бо люстра впаде!
— Стань,— кажу,— далі, туди, аж під двері,
Бачиш — якраз репетиція йде!

Кидав угору то ліву, то праву...
Потім віддихався, сів до стола
І написав у сільраду заяву.
Змісту такого заява була:

«Хто Сулимі виступати дав право?
Як до гуртка він примазавсь? І чом?
Тим хай вигукує Вінниця «браво»,
Хто заслужив цього чесним трудом.

Наша артіль іменами відома.
Нащо ж везти напоказ нам Панька?..»
Так воно й вийшло! Зостався він дома
(Тещі своїй танцювать гопака).

...Не підкачали
Й на цій ми ділянці.
Першість тримали, як дружна сім'я.
Там же, за участь у масовім танці,
Грамоту, друзі, одержав і я.

НАРОДНИЙ АРТИСТ

До відома всіх! Із села Соколине,
Давно проявивши уміння і хист,
Сьогодні прибув до столиці України
Петро Чикаленко, народний артист!

Прибув на гастроль без афіші-реклами...
І я, що талантом його дорожу,
Відчую себе у боргу перед вами,
Якщо про Петра вам повніш не скажу.

У сірій шинелі, у шапці-вушанці
Полтавський солдат Чикаленко Петро
Нам часто співав у холодній землянці
Про матінку Волгу, про сивий Дніпро.

Так щиро співав, що за душу нас брало,
Плечистий наводчик середній на зріст!
Послухають друзі, всміхнуться, бувало:
Ну що, мовляв, скажеш? Народний артист!

А підемо в бій ми на ворога-ката —
Гвардієць Петро наш і тут не зіва:
Так точно, бувало, націлить гармату,
Що дрантя з фашиста летить, як трава,

Що к бісу летять його вовчі траншеї
Під наш невгамовний снарядовий свист!
І каже, було, командир батареї:
— Хвалю, Чикаленко! Даєш, як артист!

А сів він на трактор у рідному полі,
Такий же завзятий, як був на війні,
То встали за ним на колгоспнім роздоллі
Високі й густі пшениці, ячмені!

В труді неупомний і здатний до всього —
Ведучий в районі Петро-тракторист!
І люди з приємністю кажуть про нього:
— Як сяде за руль він — то справді артист!

Така його вдача, така його доля —
Піснями завжди прикрашати свій труд!
Частенько вночі людям чується з поля
Любима його «Вот солдаты идут...».

Співа не як дехто — «щоб чула гальорка»
(Масштаби такі для Петра замалі),
А так, щоби чула кохана Федорка
За ярмом широким, у третім селі!

Як вийде він в клубі співають перед нами,
Колгоспного хору відомий соліст,
То навіть діди — й ті розводять руками:
Ну що, мовляв, скажеш! Народний артист!

І от він приїхав у Київ-столицю,
У розквіті сил Чикаленко Петро,
Що вміє співати, і сіять пшеницю,
І славить, і множить народне добро.

В театрі столичному люстра палає
І п'ять мікрофонів розставив радист...
Включіть приймачі! Там сьогодні співає
Петро Чикаленко, народний артист!

ОПОВІДАННЯ КОЛИШНЬОЇ СЕКРЕТАРШІ

В конторі «Мінвод»
Я була секретарша.
Та ще й не проста секретарша,
А старша!
Були в моїм віданні папки, папери
Та дід і бабуся — конторські кур'єри.
Приходиш уранці — береш дірокола,
Ввіткнеш туди зведення чи протокола,
Прицілишся оком для точної мірки,
Удариш рукою —
І зробиш дві дірки!..
Підшиєш накази, покропиш вазона
Й сидиш за столом, ніби важна персона!
Розгорнеш з нудьги телефонну діяльність...
Та що там казати —
Складна спеціальність!
Бувало, складу папірці оті в папку
І кличу кур'єра — сварливеньку бабку:
— Несіть у контору «Сиропні екстракти»!..—
А бабушка бурчить, викладаючи факти:
— Все пишуть і пишуть, бодай їм морока,
А ти по конторах літай, як сорока!
В кіосках, аптеках — мінвод ні ковточка
Зате он... чорнила стоїть ціла бочка! —
Доручиш цю пошту слухняному діду,
А він:
— Я ж там був сім разів до обіду!
Не йтиму, я, дочко, в сиропну контору,
Бо сильно там високо лазить нагору!..—

І йду я сама в ту контору навпроти...

Вернусь у прийомну...

І сохну з нудоти:

Ходжу, або гріюся, ставши під грубку,

Чи людям брешу (як наказано) в трубку,

Що... «зараз начальник не в себе,

а в тресті»

(Хоч він в кабінеті, сказати по честі,

Розкажує друзям півдня про охоту,

Про те, як він зайця не вбив у суботу!).

Набрешеш, і совість роз'ятрює душу.

Та що, було, вдієш?

Наказано.

Мушу.

«Чому ж ото мушу? — не раз я питала.—

Чому в двадцять літ секретаршею стала?

Невже я і справді ледачого роду

Й не здатна щось краще робить для народу,

А тільки сидить при столі й діроколі?»

— Доволі,— рішила я,—

Годі!

Доволі! —

...Тут саме начальник в годину ранкову

Закликав мене в кабінет на розмову.

Почав говорить делікатно зі мною,

Що мушу я більш... «працювать над собою»!

— Ви дівчина,— каже,— хорошої вроди,

Та зачіска й брови... відстали від моди!

Чого б вам ото,— він подумав хвилинку,—

Із себе, скажім, не зробити... блондинку!

Нехай ви посаду займаєте скромну,

Та честь же яка — прикрашати прийомну!—

Кольнули слова ті у серце, мов голка.

— Ви, певне, забули, що я комсомолка!

Облиште розмову свою безсоромну,
Не хочу я більш прикрашати прийомну! —
І так я рішила,
Пішовши від нього:
Дівчатам в прийомних сидіть ні до чого!
Хай літні жінки впорядковують «справи»
В численних прийомних всієї держави!
А молодість піде — на труд, у походи!
Прощай, діроколе!
Прощайте, «Мінводи».
— А що ж твій начальник?
— Та сильно не в дусі,
Бо справи прийнять довелось бабусі!..

. . . . .

Недавно цю розповідь
Дівчини Тоні
Я слухав за Волгою в повнім вагоні,
У поїзді тому, що мчав до Алтаю,—
На землі цілині з дніпровського краю

КРАСОТА НА ВИСОТІ

(Слово будівельника
Якова Мельника)

До душі мені висоти
В раннім небі золотім,
Бо нема миліш роботи,
Як підводить новий дім!

Шість годин — і я на крані,
І рука на важелі!
Звідціля, мов на екрані,
Все я бачу на землі:

І потоки пішоходів,
І картини краси,
Бачу труби всіх заводів
З мого крана, з висоти;

Всіх будов нові фасади,
Задніпров'я даль і шир...
Бачу й те, що до міськради
Стала черга... Ждуть квартир!

Ждуть робочі, капітани
(Вже й заждалися, мабуть).
Здаємо цілі квартали!
Цих поселять — інші ждуть.

Поодинці і поточно
Голова наш їх прийма.
Що він каже — знаю точно:
Всім рубає: «Ще нема!»

Ще нема!.. Й ніякі сцени
Не допоможуть все одно.
Хто не вірить, тим на мене
Він показує в вікно.

Всі — до нього! Дай їм зразу!
А мене, будівника,
Не провідає ні разу
Хоч би дамочка яка!

Доки ходять, спорять доки,
Я мовчу й роблю своє:
Підніму чотири блоки —
Стіни є, і вікна є!

Під команду «майна, віра!»
Ванну білу вам подам.
Приберу — і є квартира!
І купайтесь, мадам!

І живіть собі у мирі,
Хай блаженствує сім'я.
Рад і я такій квартирі,
Хоч вона і не моя.

Чепуріть кімнат привілля,
Звіть гостей — є місце всім!
Й хоч мене на новосілля
Закликають не звикли в дім,—

Я почую в гуртожитку
Вашу радість у житті...
В шість надіну майку-сітку,
Буду знов на висоті!

Крануватиму в бригаді
Доти, поки зокрема
Сиві дяді у міськраді
Не казатимуть: «Нема!»

Маю фах, бажання щире,
Маю руки неслабі...
Побудую всім квартири,
А тоді вже — і собі!

На розкопанім майдані —
Кран під хмари золоті.
Правлю я на тому крані!
Красота на висоті!

1960

ТАКЕ МОЄ СЛОВО

Признатись, на зборах артілі
Ніхто мене досі не чув.
Я звук ото більше —
на ділі...

Та й прізвище в мене Мовчун.

Якщо ж і впливав я словами
На декого в дні молотьби,
То теж не з трибуни, а прямо —
Зі скирти, бува, чи з гарби!

...А в липні, цього ж таки літа,
Я справжню промову держав —
Коли до нас гості з візитом
Приїхали з інших держав.

Зустріли як слід ми їх, добре,
В розкішнім саду між дерев.
Поляки сказали: — Дзень добри!
Румуни в уклін: — Буна дзев!

І мовлять по-дружньому гості:
— Приїхали в школу! Учіть!
Ми хочемо теж у колгоспі
Заможно і весело жить!

— Розкажемо!.. Все по порядку!..
Для друзів ми знайдемо час!..
Й ведем їх у «перший» спочатку,
В давно нами пройдений клас.

На наші садиби, городи
При кожному колгоспнім дворі
Запрошують їх до господи
Кругом молоді і старі.

За цим веземо їх на поле,
Що котить пшеничні вали,—
До нашої... «вищої школи»,
В яку ми давно перейшли!

Показуєм степ злотохвильний,
Говорим про досвід і труд.
— Оце він і є — наш артільний
Нових врожаїв інститут!

Поляки прицмокують: — Добже! —
Румун на румуна кива.
— Експурсію нашу продовжим! —
Говорить Панько, голова.

Йдемо поміж стіни пшениці!
Йдемо кілометрів зо три —
В той край, де, ждучи косовиці,
Комбайни стоять, трактори...

І літній румун, що ніколи
І шкапи не мав для труда,
Вступивши до нашої школи,
З Іваном на трактор сіда!

Сіда, розглядає деталі
І ледве чита: — Хатезе.
— Тепер натискайте педалі!..—
Румун натискає... Везе!

Говорим про план п'ятирічний
І скільки машин буде тут.
— Оце вам і є... наш технічний
Колгоспних ланів інститут!

Показуем став... виногради...
Вчимо, наставляем на путь.
Записують гості поради
Та з класу до класу ідуть.

Оглянули ферм будівництво...
А потім — рушаем назад.
В село, в «інститут садівництва»!
Де вперше їх стріли,— у сад.

І тут — за столом за багатим
Підняв я бокала з вином
І встав своє слово сказати,
Хоч я і зовусь Мовчуном!

— Приемно,— кажу,— нам сьогодні
Вітати у цьому саду
Сусідні держави народні,
Що з нами в одному ряду.

Це добрі,— кажу їм,— ознаки —
Розорювать панську межу!..—
Всміхнулися схвально поляки.
А я їм таке ще кажу:

— Учіться й не гайтєся, друзі:
До вас же по досвід прийдуть
І німці, і, звісно, французи,
Прийдуть! Та ще й скоро, мабуть!

Це факти,— говорю,— знаменні!
За правильне діло взялись:
Ще будуть і турки, й туркені
Учитись в румунів колись!

Й мені, що колгоспне поле
Люблю і гляджу стільки літ,
Приємно, що з нашої школи
Пішла ця наука у світ! —

Сказав я. Заплескали люди...
Всміхнувся... І ще додаю: —
За те, що лиш так воно буде,
Сьогодні я з друзями п'ю!

Котилася пісня у лузі
«Ой видно колгоспне село!..»
...До наших сусідів і друзів
Таке мое слово було!

1960

СЛОВО ШВЕЙЦАРА ДЯДІ МАКАРА

Багато в нас професій є:
Той пише щось,
Той сталь дає,
Той водить Іл повище хмар...
А я — потомствений швейцар!

Люблю свій фах
І скромний чин.
І, звісна річ, не без причин.

Люблю за те, що мій готель —
Жива барвиста карусель.
Що в вестибюлі я, швейцар,—
І диригент, і бог, і цар!

Куди хто їде, що несе —
З мого поста я бачу все!
На зручність людям, на добро —
Я перше «справочне бюро»!

Того зустрів,
Тому приніс...
Вночі і вдень, уверх і вниз,
Жильців усяких ліфт везе.

З мого поста я бачу все!
Ось наші друзі, мов орли,
З демократичних прибули...

Ось наш майор карбує крок.
І я — беру під козирок!..
Заходить — вчений, депутат...
Таких гостей стрічать я рад!

Та є й такі, що коли б міг,
То не пустив би й на поріг!

Ось — тип! В кишені спотикач.
Взнаю відразу: це штовхач.
Ось інший фрукт: в'юнкий піжон
Клянеться жінці в телефон,
Що він «нічого і ніде»,
А тут же, збоку... фіфа жде!

Ось, бачу, пре табун стияг
(Хоч в ресторані вже аншлаг!)
Туди, де джаз, у двері круть.
Фігури — швайки.
Очі — муть...
Ведуть — земля їх не роди —
Так званих «девочек» сюди!

Один з них, бачу, он побіг
І вашінгтонцю впав до ніг.
Блага (лице скривив бридке!),
Щоб той хоч дрантя дав яке
(Труси чи бантика для кіс...).
Чи хоч би дулю дав під ніс!
Такий за «моднії» штани
Готов піти і в шпигуни!

Скипів я: — Ах ти ж бузувір! —
За комір блазня — і надвір!
Звідкіль ця погань? Хто вони,

Ці ресторанні свистуни?
Їх «стиль» добра нам не несе...

З мого поста я бачу все!

З усіх світів у літній час
Туристів тисячі у нас.
Одні радіють, що за мир
Стоїть народ наш богатир.
Других цікавить навпаки:
Які то є більшовики,
Що їх супутник-геркулес
Зробив посадку вже з небес!

Цікавить кожного своє.
Є добрі, чесні,
Й підлі є.
Один суб'єкт (усмішка — мед!)
Спитав мене:
— Скажіте, дед,
Чи можець спутнік з ваш Союз
Везті кудась і страшний груз?
(Куди він гне — я бачу все!)
— Як треба буде,— повезе!..—

Він круто вигнув дуги брів,
Схопив під руку і повів
Свою мамзель, як попадаю.
А я услід йому: — Адью!
У всьому світі — не секрет!
Зростає наш авторитет.
Бо множим сили ми свої!
Тому й лютують палії,
Тому і трясця їх трясе...

З мого поста я бачу все!

Та правду ширу вам скажу:
Найбільш я радісний ходжу,
Коли в готель на кілька днів
Із шахт, заводів і ланів
Заходять щастя ковалі —
Герої наші! Цвіт землі!
То їхній силі і красі
Я розкриваю двері всі:
— Прошу на ліфт!
— У люкс прошу!..—
Нікому так я не служу!

І дома шана їм, і тут.
Мільйони їх! Це їхній труд
Добро і славу нам несе...
З мого поста я бачу все!

1960

ВЕСІЛЛЯ НЕ ВІДБУЛОСЯ...

Залицявся з рік до Соні
Із артілі «Зорі»
Гриць, що служить у районі
У якійсь конторі.

Кожен вечір мимо саду
Мчав велосипедом.
(В сумці — пляшка лимонаду
І цукерки з медом!)

Говорили всі в артілі,
Натякала й мати:
— Мабуть, скоро на весіллі
Будемо гуляти!

Раптом Соня білолиця
При одній розмові
Рішуче «відшила» Гриця —
І кінець любові.

— В чому річ? Яка причина?
— Чом забракувала? —
Зарум'янилась дівчина
Й людям одвічала:

— Я дізналась ненароком
(Не спокусиш, чорте),
Що жених мій — в двадцять років! —
Іздить на курорти!

Хто це робить в час гарячий —
Не жених, а кара:
Він хоч хворий, хоч ледачий!
І мені не пара!

1960

КАСИРКА

Ось і Пушкінська в цвіту,
Каса залізнична.
У віконці на виду
Жінка симпатична.

Підійшов вусач стрункий,
Дивиться касирка:
«Ох і гарний же який!
Та і я ж не гірша...»

До Орла пита плацкарт,
Компліменти в'яже...
І касирка (жарт на жарт!):
— Дайте паспорт,— каже.

Той скипів, змінився враз:
— Тут нема порядку!
Хто вмовив у касу вас,
Справжню бюрократку!?

Стихла жіночка в вікні,
Похмурніли брови:
— Вже не треба! Й так мені
Видно добре, хто ви!

Задарма почав кричать
Телепень вусатий:
Йй хотілось просто знать,
А чи він жонатий.

1962

ОТАКІ В НАС ЗАПОРОЖЦІ

Хто цей хлопець український —
Знає весь великий світ:
Козарлюга Жаботинський,
Запорожець Леонід!

Дужу силу, міць гігантську
Надала йому сповна
Не японська, не британська,
Не якась американська —
Українська сторона!

Скреготав, мабуть, зубами,
Як углядів Уолл-стріт:
Він же досі зве рабами
Отаких, як Леонід.

Попадися в руки Льоні
Той заморський брехунець —
Підійняв би на долоні,
Замахнувся б — і кінець!

Двадцять шість йому годочків,
По заслuzі в козаках...
Отаких у нас синочків
Носять мами на руках!

1964

ФОТОКОРЕСПОНДЕНТ

Наготові апарат,
День і ніч робота.
Все життя він, як солдат,
Як ота піхота.

Попитай, куди лишень
Не водила доля:
Вчора в шахті цілий день,
Завтра — серед поля.

Треба встигнути кругом
Знати — все найкраще!..
Ви — помалу, він — бігом,
Хоч з літами й важче.

Щоб проміряти, як він,
Ті шляхи-дороги,
Треба серце мать, як дзвін,
І залізні ноги.

Де нарада, збори де
(Ложі, позолота...) —
Ви у кріслах сидите,
А йому — робота.

А йому і в пізній час
Натискай на п'яти,
Бо наказ:
  портрета з вас
Треба в номер дати.

Вам — і шану, і красу!..
А йому — куди там!
Тільки підпис унизу,
Та і той петитом.

Ви — герой. А він — ні, ні...
А спитайте, прошу,
Скільки років на війні
Ніс солдатську ношу.

На фуфайці апарат.
Той, що звався «лійка»,
В лівій — ненависть гранат,
В правій — трьохлінійка.

Стерши двадцять підошов,
Крізь ліси, окопи
З вами поруч він пройшов
Всі фронти Європи!

Вславить вас влучав момент
І в тяжкім поході...
Все життя кореспондент
У труді, в народі...

То в цеху стрічаєм ми,
То на сінокосі.
За хорошими людьми
Поспіша і досі...

1965

ЧЕРВОНІ ХУСТОЧКИ...

Через ланів пахучі гони
За тихий обрій, в дальню даль —
Лягла розгорнутим рулоном
Гінка асфальтна магістраль.

Летіли й ви по тій дорозі!
Та чи подумали хоч раз:
Хто в літню спеку й на морозі
Її вигладжував для вас?

Її вигладжують і нині.
Вручну і сівши на котки,
Жінки, що носять майки сині
І червоненькі хусточки!

Оті дівчата й молодиці
З пересувного куреня,
Що мимо них на «Волзі»-птиці
Ви пролітаєте щодня.

Дбайливо стелять вам доріжки,
Щоб не гойдало, не трясло.
І через гору ходять пішки
По свіжу воду у село.

Якщо ж і їдуть всім обозом,
Хліба минаючи, сади,—

То тільки трактором чи возом!
І по обочині завжди!

Бува і так: серед дороги,
В степу,
Одна із них стоїть
(А хтось газує, скільки змоги!),
Підніме руку: підвезить!

Чи сніг, чи вітер над полями —
Вони незмінно на посту:
Ведуть котки і знов граблями
Ямки рівняють на мосту.

По їх асфальту без упину
Шугають шини-вертуни.
А «преміальні за резину»
Одержить хтось, а не вони!

А на щитках обіч кюветів
І цифри, й факти до дрібниць.
Лише нема

імен,
портретів

Оцих дорожниць-трудівниць:

Чи ще малюють в міністерстві
По кабінетах по своїх,
Чи, може, хтось, бува, зачерствів,
Забувся виставити їх?

Вони й тепер в своїм загоні,
В труді, де, мовби маячки,
Горять на сонці їх червоні
На фоні степу хусточки.

Складаю їм хвалу і шану!..
— Не сердьтесь! — хлопців я прошу.—
Збудившись завтра спозаранку,
Про вас окремо напишу!

1965

МИКОЛА

Ще тільки день на видноколі
Здійма вітрила золоті,
А не лежитья вже Миколі
(Причини є! І не прості).

Весна свої несе порядки!
Отож пантруй, момент лови...
І він побудки-фіззарядки
Не жде по радіо, як ви.

Коли спросоння «добрий ранок!»
Гукає радіо в саду —
Він вже закінчує сніданок
І в степ
Прискорює ходу...

Довгасті, круглі, мов колоди,
Підводить труби і вклада,
Щоб завтра вранці на городи
Із них фонтанила вода!

Він — все: водій, меліоратор...
Погляньте! В сонячний деньок
Під ним аж грає... екскаватор —
Його силище і «коньок»!

Гукнуть сюди — зрівняв дорогу,
Гукнуть туди — рядочок ям...
Він, мов той Фігаро, їй-богу:
Микола — тут, Микола — там!..

Зведе стрілу
Й за три хвилини
(Нехай позаздрять силачі!)
Вкладе мішки на дві машини!
І їдьте в поле, сіячі!

Йому — як день — і сто «спасибі!»:
То щось везе, то насипа,
То вчепить ківш і на садибі
Комусь він погребка копа...

То візьме струг і стелить кладку,
То горне землю на кагат,
То біля клубу «танцплощадку»
Рівня для хлопців і дівчат!

Приємно, радісно Миколі
Артілі й людям послужить:
Де щось тяжке,
В дворі чи в полі,—
Туди і «кінь» його біжить!

— Ну, а зупинки, перебої,—
Питаю,— є у вас вони?
— Бувають,— каже,— і простої,
Та не з моєї то вини:

Учора ті, що у районі,
Тягнули з мене інтерв'ю,
Сьогодні — з вами на припоні
Годину цілу ось стою!..

І на ходу вже, без зупину,
Гукнув, прямуючи з воріт:
— Усім, хто дав оцю машину,
Передавайте мій привіт!..

ВЗИМКУ «ЛЕГШЕ» ГОЛОВІ

На деревах білі шати...
Степ під снігом спочива...
— Взимку легше, що й казати! —
Підморгнув нам голова.

В літню пору, зрозуміло:
Сто невправок на умі!
Ну, а взимку — інше діло,
Посудіть лишень самі.

Взимку що? Пройдися зранку,
В склад заглянь, заскоч у млин,
Завантаж на полустанку
Хімікатів п'ять машин.

Посварись у рембригаді,
Що движок не дав води,
Три години на нараді
У сільраді посиди.

Напиши, протерши очі,
Звіт конторі «Пух-перо»,
Після цього до півночі
Побалакай на бюро.

Звідти знов до ферм пройдися:
Чи завезено корма?
І вже вільний. І дивися —
Більше клопотів нема.

Можеш дома спочивати,
Книжечки читать нові.
Річ відома, що й казати,—
Взимку легше голові!

Ну, а завтра, у вівторок,—
Майже вільний будеш теж.
Люду приймеш душ із сорок,
Просьби, скарги розбереш:

Тим роз'яснюй про оплату
(Всім увагу приділи!),
Тому шифер дай на хату,
Іншим — воза і воли...

По прийомі — десь в годину —
Різко диркне телефон.
Сядеш мовчки у машину,
Прокатаєшся в район.

Там візьмуть тебе на мушку
За курчат, за поросят.
Одмолотять, «знімуть стружку»,
І — газуй собі назад.

Дома — сон в синка-хлоп'яти...
Тихо двері одчиняй
І заходь собі до хати.
І сиди. І спочивай.

Знов читай новинки преси!..
А настане середа —
Доберешся до Одеси
Без великого труда.

Будеш клянчить дві години
В «Сільгосптехніці» товар,
Щоб звітіль — по запчастини —
Двинуть з ходу на базар!

Поголяєш на повітрі,
Пошукаєш те і се.
Хоч здеруть бариги хитрі,
Та зате ж — дістав усе!

Будеш пізно повертати
Крізь завії снігові...
Так щодня... Та що й казати —
Взимку легше голові!

Підготовча ця турбота —
То лиш заспів, річ ясна...
Скоро справжня жде робота,
Бо от-от уже весна!

1965

ЙДУТЬ ЛИСТИ ПОНІНІ

Від знайомих і рідні
Йдуть листи понині,
Бо вручили і мені
Зірку Героїні!

Привітань до сотні е,
На гостей багата:
Тільки ранок настає —
Так і повна хата.

На столі — не без вина,
Пироги і сало
(Заколола кабана
І боюсь, що мало!).

Не приймали й ви, мабуть,
Стільки люду зразу:
Навіть ті, спасибі, йдуть,
Хто не був ні разу.

Жартував парторг,
Коли
Завітав до хати:
— От щоб так у поле йшли
Досвід переймати!

— Киньте! — мовлю.— Все одно
Тут ніхто не збоку...—
Подивилась у вікно —
Йдуть іще, нівроку!

Не вітає лиш Порфир,
У гостях не видно:
Сторониться бригадир,
Бо заходить — стидно.

А причина тут така:
Посварились двічі!
Раз його, як пияка,
Відчитала в вічі.

Другий раз — що не підвіз
Вчасно хімікати...
І напав на нього біс —
Став він допікати:

— Ти не дуже... Бо й мене
Знають там, де треба! —
Скривить губи і кольне: —
Манить зірка з неба?

На Героя твій буряк
Не дотягне, бачу!..—
Допече, бувало, так,
Що не раз і плачу.

А тепер... не чуть ніде,
Онімів од злості...
Та зате до мене йде
Все село у гості!

Тільки жаль, що із війни
Не вернулись тато:
Хай побачили б вони
Світле моє свято!

І у подруг-тіточок
Радості доволі:
— Ох, і вродить бурячок,
Гори ж снігу в полі!

Цукровистим вийде сік,
Буде все в порядку.
...Так що можете весь рік
Пити чай внакладку!

1966

В ОДЕСІ,
НА ДЕРІБАСІВСЬКІЙ

I

Літній день,
Одеса-мама.
Дерібасівська гуде!
Ось на шпичках мила дама
З парасолькою іде.

Не худенька. І не повна.
Погляд — трішки «з висоти»...
— Чи не скажете, шановна,
Як до опери пройти?

— О, будь ласка! — дама рада,
Викладає все, як є: —
Он... Ларьок «Губна помада»,
Трохи далі — «Ательє»,

«Індпошив», будинок «Моди»,
«Комісійний», «Трикотаж».
За «Духами» будуть «Води».
Йдіть отак — до ГУМу аж.

Там, за рогом, перед вами
І театр на виду... —
Поклонивсь я милій дамі,
Усміхнувся. Далі йду.

А навпроти, бачу, диба
 Дядя в кепочці «а-ля!»,
 У руках таранька-риба,
 Що Привоз тут поставля.

І отак, для інтересу,
 Підійшов я і кажу,
 Що люблю, мовляв, Одесу,
 Що до опери спішу.

— Чи далеко? Як скоріше,
 Як зручніш туди пройти?..—
 Дядя втричі став миліше,
 Весь розм'як від доброти.

— Все скажу тобі, дружище!
 Точний курс відразу дам:
 Он «Буфет», а трішки вище
 Є підвальчик — «Двісті грам».

Далі «Бар». А в барі Ліда!
 Знаєш що — гульнем хоч раз!
 Хай та опера «Аїда»
 Обійдеться вже без нас!

...Розійшлись — мов друзі давні
 (Бо поклявсь я, що не п'ю).
 — До побачення! — сказав я.
 Дядя вслід мені: — Адью!

Звечоріло. Вже прожектор
З моря небо золотив.
І мені автоінспектор
Все інакше пояснив

— Вам до опери? Будь ласка:
Ген під знаком «Перехід»,
Де стоїть мотоколяска,
Де стоять... якраз не слід!

(Він нахмурився, свиснув строго,
І водій включив мотор!)
Далі — дійдете до рогу
І впретесь у світлофор!

Стрілка «Стоп», табло «Зупинка»,
«Поворот», і ви вже там...
Все він виклав за хвилинку —
Не як дядя
І мадам...

Чув, мабуть, розмову нашу
Той, що біг на стадіон:
— Кинь ту оперу, папашо!
Ти ж не фіфа, не піжон!..

Показав у даль рукою,
Де за парком — хвилі, мол:
— Страсті — там! Валяй за мною!
В нас сьогодні — во! — футбол...

Море й душі — все відкрите.
Свій запал, «своє» слівце...
Щедрі й милі одесити!
Я люблю їх і за це!

1966

«ОЩЕ МАЛКО МІНЕТЕ НАПРЕД!»¹

Чули й ви: у Софії і Варні
У автобусі, давши білет,
Всіх нас просять
Кондукторші гарні:
«Още малко мінете наперед!»

(— Просувайтесь,— мовляв — трохи далі!—
Іх прохання звучить, як наказ.)
Ті слова,
В мою пам'ять запалі,
Ладен я повторити не раз.

Ось і вчора: заходив у гості
Із села мій земляк-керівник
І весь вечір хваливсь,
Що в колгоспі,
Де не глянеш — порядок і шик!

Аж сіяв, задоволений дуже...
Звістці тій — був я рад, не секрет.
Та хотілось
Сказать йому: — Друже,
«Още малко мінете наперед!»

Якось хлопець читав мені вірші
«Про кохання» і «Тіні заграв»...

---

¹ У перекладі з болгарської: «Просувайтесь трохи вперед!»

Були кращі між них,
Були гірші...
(Самовпевнено й гордо читав!)

Слухав я і дивився терпляче,
Як бундючно тримався поет,
І хотілось сказати:
— Юначе,
«Още малко мінете наперед!»

Коли бачу я тих, що в роботі,
На краплину зробивши добра,
Вихваляють
Самі себе потім
І кричать на всю область «Ура!»,

Чи, столи оглядаючи повні,
Затівають на два дні банкет,
Хочу крикнуть їм:
— Краще, шановні,
«Още малко мінете наперед!»

1973

ДЕ ІВАН?

У колгоспі «Партизан»
Вже лунає спозарана:
— Де Вернигора Іван?
— Ви не бачили Івана?..

Знав лиш дехто: з ночі він —
Ремонтує водогін.

(Розбудили в пізній час,
І пішов на клич тривоги).
Ждуть, бува, його не раз,
Як «швидкої допомоги»!..

Днями в клубі фільм ішов:
(...Він, вона, палка любов).

Раптом — тьма, погас екран,
Вся краса, як булька, зникла.
І почулось: — Де Іван?
Шліть по нього мотоцикла!..

Хоч у залі там були
Ті, що фізику «пройшли»,

Що повчати люблять нас
І «смакам», і новій моді,
Та вони без нього — пас,
Не кумекають, і годі!

Раз у раз таке бува!..
Якось брився голова.

Бритва «Харків»... дир-не-дир:
То смикне, то знову стане.
Голова метнувся у двір
І гукнув: — Сюди, Іване!..

Роботяга-ветеран,
Все він може — наш Іван!

Став мотор, чи апарат,
Чи січкаря біля стогу —
(Зробить швидко, в акурат)
Всім іде на допомогу!

...Та й таке сказати час!
Біля клубу стенд у нас:

Фото кращих, імена.
І слова: «Героям шана!»
Всі представлені сповна,
Та немає там Івана!

Чом?.. І каже керівник:
— Він же... не передовик!
Ні процентів, ні надоїв,
Ні рекордного «секрета»!

Рядовий! І між героїв
Як даси його портрета!..—
У одвіт на цей «туман» —
З двору чулось: — Де Іван?..

Скличуть знов, бува, у нас
Чи то збори, чи нараду,
В повнім залі кожен раз —
Мітить сісти він позаду.

(Як покличе хто з людей,
Звідти — ближче до дверей!)
...Кажуть, Гнат в родильний дім
Жінку вніс (родила вперше!).

Розхвильований зовсім,
Замість крикнути: «Де фельдшер?»
(Зрозуміти можна стан!),
Крикнув звичне: — Де Іван?

У труді коло землі
Ми тому і вершим плани,
Що у кожному селі
Є у нас такі Івани!

Інструмент у чемодан —
І пішов уже Іван.

Тож хай дійде в «Партизан»
Вірш оцей, як щира шана.
І питає: — Де Іван?
Ви не бачили Івана?

ШАХТАРЯМ
ДОНЕЦЬКИМ-
ХЛОПЦЯМ
МОЛОДЕЦЬКИМ

ШАХТАРЯМ ДОНЕЦЬКИМ — ХЛОПЦЯМ МОЛОДЕЦЬКИМ

Мчить мов стріла,
В літню спеку, в мороз,
Парою диха гігант паровоз.
Хто добував йому
Силу і жар?
Звісно: вибійник, донецький шахтар!
Хто у мартенах,
Щоб лився метал,
Дуже роздмухував огненний шквал?
Відповідь дасть
Бригадир-сталевар:
«Друг мій донецький, вибійник-шахтар!»
Крають важкі пароплави моря,
В русі і в силі їх —
Труд шахтаря!
Хто потрудивсь,
Щоб у місті, в селі
Діти у школах сиділи в теплі?
В відповідь учні
Читають буквар:
«Золото чорне дає нам шахтар!»
Щиро бажаю вам
Щастя в труді,
Друзі мої, шахтарі молоді!
З досвідом сивих старих шахтарів
Швидко зростаєте
На справжніх майстрів!

Хай вам, шановні,
Усе, що тут є,
Рідним довіку віднині стає!
Зводьте будинки,
Садочки садіть,
Дружно женіться, трудіться й живіть!
Вас, молодих, як і вашу сім'ю,
Щастя чекає в донецькім краю!

1957

НА ЗЛЬОТІ

Весняного дня молоді і старі,
За труд удостоєні честі,—
Всі крісла заповнили ми, шахтарі,
В розкішному залі у тресті.

Не вперше рішать нам державні діла
У нашій шахтарській столиці!
Поглянеш у зал — від дверей до стола
Сіяють нашивки, петлиці!

І ось головуючий зліт одкрива,
Підкреслює, що в нім знаменне.
Говорить про кращих найкращі слова,
І чую... доходить до мене.

Хвалить починає!.. (Можливо, й не зря).
Та з того мені не радіти.
Бо в тому-то й річ, що хвалить шахтаря —
То діло тонке! Треба вміти!

Йому б говорить про бригаду мою —
Яка вона є одностайна;
Чому так багато вугілля даю,
Як саме воджу я комбайна.

А він заглядає в якийсь папірець,
Вичитує звідти цитату:
— Щомісяця має Олекса Кравець
По тресту найбільшу зарплату! —

Сказав і, зробивши у бік мій кивок,
Веде бухгалтерію далі...
Сиджу, червонію, дивлюся в куток,
Нікого не бачу у залі.

Почав він ту цифру на тридцять ділить,
Словам підбавляючи меду.
— Кравець на сьогодні дев'ятим стоїть
У черзі на власну «Победу»!

Готов провалитись від тої хвали.
(Пора б їй підвести вже ризику!)
Не стерпів! Черкнув, щоби слово дали,
І кинув до столу записку.

...І от я на сцені. Обсмикав мундир,
Поглянув на тези в блокноті.
— Добрячий,— кажу,— в нашім тресті касир,
Що ось головує на зльоті!

На диво, до цифри тонкий в нього смак,
Чіткі бухгалтерські помітки.
Сьогодні він тут — добросовісно так! —
Лічив і мої заробітки...

(Навмисне кажу так!) Він кидає зір.
— Дозвольте! — підвівся з протестом.—
Належить вам знати, що я не касир,
А я ваш керуючий трестом!

— Ну що ж,— одвічаю,— пробачте мені.
Та слухать вас трошки обидно,
Бо я хоч працюю у шахті на дні,
Та звідти весь світ мені видно:

Москву і Каховку, Урал, Волгоград,
Що стали у розквіті й славі.
Заради їх сили трудитись я рад
Та цим і пишатися вправі.

І я на трибуну для того зійшов,
Щоб з неї вам щиро сказати:
Цитуйте мою до Вітчизни любов,
Якщо вже взялись за цитати!

Одержує кожен за те, що зробив
Корисного рідному краю!
Відносно ж «Победи», то я вже купив,
Як хочете, й вас покатаю.

Мабуть, мое слово за душу взяло
(Просте й не підсилене жестом).
Весь зал заплескав, скільки духу було.
Плескав... і керуючий трестом.

А потім до мене іде напрямки.
Всміхнувсь і потис мені руку:
— Продовжуйте, правильні ваші думки,
Ця критика всім у науку!

Продовжуйте,— з місця уже повторя.
— Та що ж тут,— кажу,— говорити.
Закінчу на тім, що й хвалить шахтаря,
Як бачите, треба уміти!

КАРЕТА

(З розповіді шофера)

Влаштував, скажу я строго,
Наш начальник шахти «біс»
Із швидкої допомоги
Персональний вроді віз.

Погукає з кабінету:
«Заправляйся, усе промаж!»
Всадить тещу у карету —
І вези її на пляж.

Схоче жіночку Секлету
Прокатати на базар —
І давай йому карету,
І лети, мов на пожар!

До буфету,
В оперету,
На город по гарбузи —
Подавай йому карету,
З вітерцем його вези!

Що я тільки в тій машині
Не таскав під сміх дружків:
У Єнакієво — дині,
З Краматорська — гусаків.

Сливи й вишні у кареті
Віз в Макіївку саму!
Й від Секлети «у секреті»
У Слов'янськ — його куму!..

Друзям шана — працю видко!
Друзям є що розказать.
Я ж — прийду до гуртожитку,
Помовчу і ляжу спать.

Забрела в його кебету
Якось витівка чудна:
Погрузив він у карету
Здоров'ягу кабана!..

Доки мчав я полем тихим,
То спокійно все було.
А як в селище заїхав,
Як машину затрясло,

То шарахнулись прохожі
І спинилися на мить.
І почулося: — Ой боже,
Як той хворий верещить!

— Не гони,— кричать,— машину,
Май же душу, не тряси!
— Не лети, не муч людину! —
Залунали голоси.

Жму,
Лечу, аж вітер свище,
Навкруги — переполох...
А проклятий кабанище
Верещить, бодай він здох!

Дотаскав ту халабуду,
Взявши вліво із шосе,
І сказав: — Робить не буду,
Розраховуйте! І все!..

Так я кинув санчастину
При відомій шахті «біс»,
На вантажну сів машину
І вожу на шахту ліс.

Доки там не буде ладу,
А безладдя — як тепер,—
У карету я не сяду!
Не слуга я, а шофер!

1956

МАРІЙКА

Полюбив я Донбас,
Як свій рідний район,
До душі мені всі його клопоти.
Я не з тих,
Які їдуть сюди на сезон —
Заробить на гармошку і чоботи.

Остаточо рішив:
Буду в Горлівці жить,
Хоч родився і ріс під Карпатами.
Мені більш до вподоби
Комбайна водить,
Аніж править волами рогатими.

Повен сил молодих,
У труді беручий
І, як кажуть, в кишені «з копійкою»...
Але є в мене, друзі,
І клопіт тяжкий.
І зоветься той клопіт — Марійкою.

Там, де сонце
В смерекових росах сія,
Де біжить Черемош поміж соснами,
Синьоокий мій «клопіт»,
Марійка моя,
Водить трактор полями колгоспними,

Оре землю! А я
Ріжу чорні пласти,
Шлю листи їй, до себе запрошую.
Та скажіть ви:
Хіба заспокоять листи,
Як скучаєш за нею, хорошою?

Чи їй справді
Щось силу магнітну дало,
Чи вродилась вона чародійкою:
Цілий вечір
З другою танцюю на зло,
А душа умліва за Марійкою.

Легше, друзі, мені
Перевиконать план,
Аніж думать (аж серце хвилюється),
Що, можливо, там з нею
Завклубом Іван
Грає в п'єсі й при людях цілується!

Знаю — любить мене,
Знов пишу: «Приїзди...»
«Не спіши!» — шле одвіт з поцілунками.
І отак уже рік:
То сюди, то туди
Носить пошта любов нашу клунками.

Та, по правді сказать,
Є причина й така:
В гуртожитку живу, на матрацику.
Через те і Марійка
В листах натяка:
«Може, краще вернувся б, Івасику?»

От і йде «боротьба»
(Хто кого перегне!)
Між комбайном донецьким і трактором.
Признаюсь, сильно тягне
Той трактор мене,
Але ж я — із шахтарським характером!

А тому я зробити
Вирішую так:
Візьму позику, добру діляночку
І поставлю у селищі
Свій особняк!
Як в людей — з виноградом на ганочку.

Заведу і садок,
Як настане весна,
А пізніше, можливо, і пасіку,
Напишу їй —
І «молнію» вдарить вона:
«Зустрічай мене, милий Івасику!»

Аж тоді моя туга
Розвіється вкрай...
Може, й ви тут научитесь дечого!
Хочеш бути шахтарем —
Глибше корінь пускай
У прославлену землю Донеччини!

Справим наше весілля
На повний фасон!
Підуть друзі в танок з коломийкою...
Ми не з тих,
Які їдуть сюди на сезон.
Нам тут вік проживати з Марійкою!

ШАХТА «НЕЖОНАТА»

Прибули в Донбас торік
Молоді хлоп'ята.
І замисливсь керівник
Клим Нетудихата:

«Ну, чого не шлють старих?
Менш мені б возитись.
Ці ж, дивися, як на гріх,
Ще почнуть женитись!

Всіх влаштовуй! Ну, а я ж
Тут не в ролі тата.
Що робить?» — микитив наш
Клим Нетудихата.

І придумав днів за п'ять
Витівку дивацьку:
Порішив «скомплектувать»
Шахту... холостяцьку,

Де б ніхто не помишляв
Про своє весілля.
Не кохався б, не гуляв,
Лиш довбав вугілля;

Де б любили гірники
Пісеньку співати:
«Гей зібрались парубки
До одної хати!..»

А придумавши «секрет»,
Натискав він кнопку,
Кликав хлопця в кабінет
Й починав «обробку»:

— Не женись! Сімейних уз
Бійсь, як чорта, всюди...—
Той всміхався, м'яв картуз,
Клявся, що не буде...
В крісло Клим його саджав,
Мов дитя в коляску,
І, як рідного, благав:
— Дай мені підписку!

Ну, а далі діяв так
Клим Нетудихата:
Змайстрував новий барак,
Поселив хлоп'ят там.

В коридорі вечорком
Приклепав начальник
З перекривленим «соском»
Рижий умивальник.

Примостив в куток другій
Із водою діжку:
Повечеряв — воду пий
І лежи на ліжку.

Діду-сторожу наказ
Дав Нетудихата:
Щоб не швендяли у нас
Ніякі дівчата!

Ви це майте на умі,
Збільшу вам получку,
Як прийде яка, самі
Проведіть під ручку!

Дід стояв — немов солдат.
Йде яка «персона»,
Він командував: — Назад!
Тут запертна зона!..

...Не діждались молодці
Першої зарплати,
Дременули як зайці
Від Нетудихати.

На ті шахти, де давно
Хазяї хороші,
Де є клуби і кіно,
Де заробиш гроші,

Де завзяттям трудовим
Б'ються за вугілля,
Де жонатим молодим
Правлять новосілля!

Шахту ж ту, де стрів і нас
Клим Нетудихата,
Називає весь Донбас —
Шахта «Нежоната»!

РУКОВОДЯЩА БОРОДА

Працював на шахті «біс»
Филимон Задериніс.
Всі казали: — Молодчина!
Трудолюб, душа-хлопчина!

В гуртожитку вечорком
Пісню тяг він тенорком
Про дівочі карі очі...
Розважав усіх — до ночі!

Грать любив у доміно...
То було не так давно.
То було... Тепер одначе —
Підмінили хлопця наче.

На сьогодні наш герой —
Филимон — уже не той:
Тенорок пропав тим часом,
З усіма говорить басом!

Не танцює, не співа,
Став скупим і на слова:
Вже землячці навіть, Насті,
Тихим басом цідить: — Драсті!

Всім нотації чита...
Та й хода уже не та!

Швидкоходом був він змалку,
Нині ж ходить урозвалку.
Носить папку у руці,
А в тій папці папірці...

Навіть в шахту, принагідно,
Він спускається... солідно:
З провозатим, як турист,
І «трима трубою хвіст!»

Він поважна, бач, персона,
Бо обрали Филимона
В комсомольський комітет
Ось у чому весь секрет!

Уявив себе хлопчина
З бородою по коліна!

Борода — то є біда.
Бо виходить ерунда:
Всім на зборах комсомолу
Він трубить: — Вступайте в школу! —
А навчання сам уник,
Бач, не личить! Керівник.

Зашумлять усі довкола:
— Хочем грать у волейбола! —
Пробурмоче він: — Добро!
Я поставлю на бюро!

Потім ставить, дебатує,
Утрясає, комплектує.
Ставить, водячи пером,
Прямо, криво і ребром,

Ставить боком, ставить руба,
Запустивши пальці в чуба.
Потім рішення прийма:
— Відмініть! М'яча нема!

Ми освоюем щозміни
Механізми і машини,
Він — черствіє, мов сухар,
Цей невдаха-секретар.

Зіпсувала непутяща
Борода руководяща!

Кажуть всі на шахті «біс»,
Що тепер Задериніс
Вже цілує і Оксану
Лиш по графіку, по плану!

Сміх і горе... А тому
Ми ту бороду йому
Обскубемо, обстрижем!
Може, хлопця й збережем!

1956

ДВА УРОКИ

Начальник шахти Козоріз
Вугілля школі не завіз.
Не тільки школі, а й лікарні,
А дні пішли холодні, хмарні,
Зимовий вітер дув, аж гув.
Лиш Козоріз і в вус не дув.

Одного дня у кабінет
(Уже не вперше — не секрет!)
До нього скромним, непомітним,
Із словом «здрастуйте» привітним
Директор школи увійшов.

Начальник випалив:

— Здоров!

Чого прийшов? Давай кажи!

Надінь ту шапку, не держи!

Якщо по вугіль, то відстрочим,

Бо не завозив ще й робочим...—

— Ні, ні! Не те, Петро Кузьмич...

— Тоді сідай. У чому річ?

— Весь колектив наш був би рад,—

Почав директор-дипломат,—

Щоб ви, шановний, як начальник

І всього селища повчальник,

Прийшли до школи хоч на час

І тим порадували нас.

Ми в цьому бачимо прогрес,

Візит оживить педпроцес!

Загомонять на кожнім кроці:
«Начальник шахти — на уроці!»
Та ви це знаєте й самі,
Бо ви ж людина при умі...
— Добро, прийду!..

І от — прийшов!
З тріскучим скрипом підошов
Ішов поважно коридором,
Вітали учні дружним хором.
Зайшов в учительську.
Дзвінок.
І йде начальник на урок!

У темно-синім піджаці,
Без шарфа, в білім комірці
З'явивсь у класі він з блокнотом
І — персонально! — сів з почотом
За парту — ближче до вікна!
А поруч дівчинка одна.

У класі учні — в чому хто:
Той в кожушку, а ті в пальто...
А він, — тут ніде правди діти, —
Наїживсь весь, почав синіти.
Хвилини за десять Козоріз
У жменях грів здоровий ніс.

Вже зуб на зуб не попада,
Тремтить... А дівчинці — біда,
Йй не до сміху, не до жарту:
— Облиште, дядю, гецає парту,
Бо двійка буде через вас! —
А дядя гецає, дядя тряс...

«Чого я в клас сюди заліз? —
Дубів і думав Козоріз.—
Кінця урокові не видно,
Підняти ж руку — якимсь стидно!»
Коли дзвінок задзеленчав,
Він, бідолаха, ледве встав.
— Ну, як урок? Які думки? —
Загомоніли вчительки.
— Чудово! — буркнув він солідно.

Одяг пальто і... скільки видно,
Тюпцем спішив Петро Кузьмич —
Чи в кабінет, чи в дім на піч?

«Аби ще грип якийсь не вліз! —
Подумав згодом Козоріз.—
Ще пожене простуда гулі.
Піду в лікарню по пілюлі!»
Рішив отак. Одягся знов.
І от в лікарню він зайшов.

— Будь ласка, прошу! — лікар стрів,
Лукаво глянувши з-під брів.—
Зніміть до пояса одержу
І, прошу, ляжте. Я обстежу...—
І ліг начальник на живіт
На ту клейонку, що як лід.

А лікар довго оглядав,
На бік, на спину повертав.
— Дихніть іще! — казав він стиха.
А той замерз, що ледве диха.
— Усе! Здоровий ви, міцний!..—
Таким-то був... урок другий.

Я саме виїхав тоді,
Як був начальник в тій біді...
Що сталося далі — я не знаю.
Отож, шановні, вас питаю:
Завіз він паливо чи ні?
Ви напишіть про це мені!

1956

В ШАХТАРСЬКОМУ КЛУБІ

(Нотатки з натури)

Молодь, молодь...
Повен клуб.
Грім овацій... Звуки труб.
В клубі кращих величають,
Кращим премії вручають!

Ось на сцені — комуніст
Гриць Величко — машиніст,
Що прославив
Шахту,
Лаву.
Преміюється по праву!

Чим?
І каже голова:
— Телевізором «Т-2»! —
Мідні труби трублять туш.
Б'є в долоні триста душ...

І виходить моложавий
Гарний хлопець кучерявий.
Це проходчик Вася Гук.
Родом, кажуть, із Прилук.

По заслuzі шана й Васі,
Бо хоч рік він у Донбасі,
А веде уже перед!
І дають — велосипед.

— Браво, Вася! — чути в залі.—
Жми ще дужче на педалі!..

Підійшов Юхим Залата.
В рухах — виправка солдата.
Демобілізований!
Вийшов,
Став, схвильований.
Понад план дав сотню тонн!..
І вручають — патефон.

Голові, мов генералу,
Козиря Юхим,
А з залу —
Дружні репліки хлоп'ят:
— Дуй під музику, солдат!..

Ось запрошують на сцену
Лампову Козак Олену
Й шахтаря Бузька Павла
(Земляки вони, з села).
В залі гомін. В залі знають,
Чом їх в парі величають:
Вчора — в перший день весни —
Одружилися вони.

Представник міської Ради
Від душі вітав їх радо,
Мов отець.
А під кінець
Взяв з портфеля папірець.

— Ось вам ордер на квартиру! —
Завершив промову щиру.

Мідні труби трублять туш.
Б'є в долоні триста душ...

— Так воно й повинно бути! —
Голоси веселі чути.
— Коли так,— сказав Петрусь,—
Завтра, хлопці, й я женюсь!..

1957

«ЧОГО В НАС НЕМАЄ
І ЩО У НАС Є!»

На шахті одній
Говорив мені влітку
Напівжартома старичок комендант:
— Тримать чистоту й красоту
В гуртожитку —
Так само потрібні любов
І талант!

Не раз повідав я
Про труд його славний
На шпальтах газетних
І в клубах з трибун...
Та ось мені стрівся
В Донбасі недавно
Другий комендант — Харитон Балакун.

Здоровий. Небритий.
У шапці-папасі.
Диміла цигарка в зубах, як труба.
Він вісім професій
Змів у Донбасі,
Шукаючи старанно... «легкі хліба».

— Чого такий бруд
В коридорі, в кімнаті? —
Спитав Харитона... Він трошки притих.
А потім сказав:
— Замічання кстаті...
Бо... віників нет у нас як таких! —

Жбурнувши цигарку
В куток, до відерця,
З кишені блокнот Харитон дістає: —
Я сам розкажу вам,
Товаришу з «Перця»,
Чого в нас немає і що у нас є!

Візьмемо,— говорить,—
Конкретно, практично:
Вже осінь минає, надходить зима,
А в нас, як на градусник
Глянуть критично,
Калорій тепла в нормативі нема.

Відсутні завіски,
Подвійні рами,
Не введено в дію і клуб зокрема.
Взялись ми, конешно!
Та скажемо прямо —
Прямих результатів поки що нема...

Я мовчки пишу
(Вже сторінку четверту!),
А він «критикується», мовить своє:
— Чого в нас нема —
Все я виклав одверто.
Тепер... розберемося, що у нас є!

По-перше, є гостра
І явна нестача
Замазки для вікон, бачків для води.
По-друге, є дірка
В покрівлі добряча,
Поміряна мною, бо лазив туди.

Є факт, що пожежні
Розсохлися бочки,
По-третє, є прикра відсутність вітрин,
Є давня потреба
У радіоточках
І в тім, щоб закручувавсь кран хоч один.

Є акти на все...—
Раптом — світло погасло.
Я мацаю стіни і мовчки встаю.
Хоч темно зробилось,
Та все було ясно!..
На тім і кінчилось моє «інтерв'ю».

Товчуть його, учать,
Як вчили спочатку.
Не раз і шахтком йому перцю дає.
Хоч досі нема
В гуртожитку порядку,
Він все ж комендантствує!
Він таки є!

1957

ДОГУЛЯВСЯ КУЗЬМА

Зневажив бригаду й родину
Проходчик Сивуха Кузьма:
Запив і не вийшов на зміну...
В бригаді — одного нема.

І друзі в зажурі: чи вдасться
Ім виробить норму у строк?
Яке то велике нещастя,
Як зрадить напарник-дружок!

Четвер... А він п'є з понеділка,
На друзів махнув, на діла...
До чого ж ти, клята горілка,
Сивуху Кузьму довела!

Уже й не ступне без підпори,
Белькоче дурниці сп'яна...
А дома досада і горе,
Засмучені діти й жона.

Не грається донька Марійка
В ляльки, що їх тато купив,
В синочка у зошиті двійка
Від того, що батько запив.

— Вгамуйся! — благає дружина.—
Тобі ж на роботу, в забій.
— У мене важлива причина.
Скажи, що в Сивухи «запій»!

Прийшла умовляти профспілка,
Та ледве на ноги звела...
До чого ж ти, клята горілка,
Сивуху Кузьму довела!

У п'ятницю вранці — нарада.
Зібрались напарники в круг.
І дружно сказала бригада:
— Не треба! Який ти нам друг?..

Дали документа на бланку,
Писалося в нім зокрема:
«Зняли за прогули і п'янку...»
Отак догулявся Кузьма!

Шукає роботи, кочує:
То в трест, то на шахту він — тиць...
Куди не поткнеться, і чує:
— В забій не приймаєм п'яниць!

Мотався, як в колесі білка,
Та жодна із шахт не взяла.
До чого ж ти, клята горілка,
Сивуху Кузьму довела!

Насунувши шапку на вуха,
По шахті тамуючи біль,
Подався Кузьма наш Сивуха
На службу в контору «Утиль».

І стаж, і проходчика марку
Згубив через тії грішки...
Запрігши коня у грабарку,
Збирає він биті пляшки.

Став тихим конторський підводчик,
Бо соромно й толку чортма.
А був же чудесний проходчик!
Мав друзів, мав гроші Кузьма.

Хай декому буде наука,
Хто хилить, забувши діла,
До чого горілка-зміюка
Сивуху Кузьму довела!

1957

КОНФУЗ

Верхоглядство — то біда.
Звідсіля й конфуз комічний.
Якось дзвонить Лобода
На вокзал на залізничний:

— Пасажирський?.. Я — райком.
Чергову покличте, Варку! —
Хтось у відповідь баском:
— Чергова пішла до парку!

Буркнув: — Що за ерунда!
Що за гульки на роботі? —
І сердитий Лобода
«Факт» записує в блокноті.

Вдруге дзвонить (не здає!),
Вже готов почати сварку:
— А диспетчер Федя є?
— Вийшов з Варкою до парку!

Кинув трубку: — Ач, контакт!
Нам ці витівки знайомі...—
Записав і другий «факт».
А невдовзі у райкомі

Комсомольський секретар
На нараді в повнім залі
Грозивий «наніс удар»
По «безладдю» на вокзалі.

— Йдуть з роботи раз у раз
В парк гуляти Федя й Варка.
Так не можна! Ми ж — Донбас,
Всесоюзна кочегарка!

Але тут, як грім із хмар,—
Голос Феді невгомний:
— Ти не в курсі, секретар,
Ми ж ходили в парк... в а г о н н и й!

Лобода замовк, зітха,
Говорить не може далі,
Бо могутне «ха-ха-ха!»
Не вмещалося у залі.

Реготав і представник
Обласного керівництва...
От що значить — керівник
Не вивчає виробництва!

1957

В ГОТЕЛІ «ДОНБАС»

Цікаво пожити в готелі «Донбас»,
Цікаві там люди оточують вас.
Ще тільки світає — його пожильці
Спішать на роботу у різні кінці.

На шахти, заводи на вісім годин
Спішать: журналіст і конструктор машин,
Геолог, механік і партпрацівник...
Їх радо стрічає Донбас-трудівник!

Та є тут такі, що коли б то я міг,
То їх не пустив би сюди й на поріг!

В готелі (як звернеш у ліве крило)
Чотири їх поруч зі мною жило:

Данило,

Акакій,

Арон

І Панас.

За чим же вони прибули у Донбас?

Огрядний Данило, штовхач із Орла
(Крикливий, азартний, забійник «козла!»),
Приїхав «штовхати» з Донбасу цемент.
Він так тут і зветься: «цементний агент».

Акакій, розпродавши десять корзин
Дрібних мандаринів за кілька годин,
Вже тиждень гукає комусь в телефон,
Що скоро «штовхне» із вугіллям вагон!

Арон, що пивко для рум'яності п'є,
Піжоном тут ходить і робить своє:
Морга молодицям, вдає жениха
І... соду в Ростов уже місяць «штовха».

Панас, від якого горілкою тхне,
Проспиться, посніда і знову засне.

А ввечері дзвонить в Курупр (у Криму):
— Штовхаю вовсю! Скільки сили є, жму!

Живуть, мов на дачі, дружки-штовхачі:
У дурня, в «козла» вони ріжуть вночі.

І кожен не просто кладе камінця,
А лупить щосили, уставши з стільця.
Накурять за ніч, сидячи за столом,
Що тхне в коридорах тим клятим «козлом».

Приблизно опівдні, розставшись із сном.
Устануть,
Гімнастику зроблять гуртом.
Обдзвонять «об'єкти», здіймаючи крик,
І йдуть в ресторан «нажимать» на шашлик.
Раз в три дні одвідує кожен штовхач
Товарну контору, чи главк, чи постач.

Мозолить там очі усім, набрида.
— Пішов мій вагон? — у віконце пита.
— Пішов!..—
Пише номер, хапає портфель
І мчить, «наробившись», назад у готель.
Гука міжміську, викликає Ростов.
— Добивсь! — рапортує.— Вагончик пішов!

В отих «рапортах»
Я брехню не одну
Був змушений слухати через стіну.
Одного разу (у нічний уже час)
Я чув, як дзвонив по начальству Панас.

Піддавши розмові запалу, вогню,
Кричав він у Крим: — Я з об'єкта дзвоню!
Із цеху! Ви ж чуєте гуркіт, мабуть.
Не чуєте?.. Зараз ви будете чути!..—
Ту ж мить, щоб у трубці заgrimав «об'єкт».
Дружки... звуковий утворили ефект:
Акакій, Арон і Данило з Орла
Тягали утрюх по кімнаті стола.

Поставив Панас їм за це могорич.
Пили штовхачі й реготали всю ніч
Живуть вони так місяці, а не дні!
Зарплата іде,
Добові,
Роз'їзні...
Таким у готель я не дав би ключів.
Пора звідси виштовхнуть всіх штовхачів!

У СТЕПУ ДОНЕЦЬКІМ

Не вмістиш цієї картини,
Мабуть, ні в яке полотно:
Гудуть у степу хуртовини,
А шахти ростуть все одно!

І ось прокотилася слава
По всьому донецькім краю,
Що йде попереду Полтава,
Вславляючи область свою.

Дізнались про це закарпатці,
І дружно сказали вони:
— Щоб ми не догнали їх, братці?
Та ми ж лісорубів сини!

Сміливі орли з Верховини
Взялися за гуж недарма...
Вже вість по Донеччині лине,
Що Ужгород першість трима!

З'явилися нариси, вірші
Про кращих у цій боротьбі...
— Та що це? А ми хіба гірші? —
Тернопільці кажуть собі.—

Хлоп'ята! Та ми ж, як захочем,
Як візьмемось з першого дня,
Не тільки Полтаву обскочим,
А й Ужгород хай доганя!

Взялися завзяті, дерзнули,
І успіх — у всіх на виду.
По всій Україні почули:
— Тернопільці — в першій ряду!

Гривить про них радіо, преса,
Вітання їм шлють земляки...
— Браточки! Ми ж «мама Одеса»!
Полундра! — трублять моряки.—

Ми що — слабачки? Нездорові?
Щоб наша отут не взяла? —
І другого дня на будові
Одеса дві норми дала!

— Шахтарський наш рід у пошані! —
Сказав комсомольський Донбас.—
Кому ж, як не нам, у змаганні
Йти так,
Щоб рівнялись на нас?

І от уже хлопці донецькі
Зробили ривок за ривком.
А київські і чернівецькі
Хіба не з таким вогоньком?

А вінницькі, львівські, херсонські —
Хіба не такі у труді?
У всіх же серця комсомольські,
І сили у всіх молоді.

Ось Харків натис на Житомир.
Ось знов виривається Крим.
По-флотськи одкинувши комір,
Спішить Миколаїв за ним!

Ось Рівно в запалі гарячій
Сказало: — Подужаем ми!
— Не хвастайся! То ще побачим!..—
Гукають Чернігів, Суми...

Не зміряти сили, відваги,
Що в цьому змаганні кипить.
Ви чуєте, фіфи й стилиаги,
Як треба по-справжньому жить!

Не шляпки, не дудки-штанини
Прикрашують юні літа.
Краса молодої людини
Ось тут у труді розцвіта!

Красиві... Про них моє слово.
В Донбасі таких — легіон:
Ті зводять дахи на будови,
Ті місять, ті возять бетон.

Ті труби кладуть у траншеї,
Ті в землю заглиблюють ствол...
Романтика праці твоєї
Ввійде у віки, комсомол!

1957

ЛІСОГОН ТИМОШКА

Звать мене Тимоха Бас,
А простіш — Тимошкою.
Проводжали на Донбас
І мене з гармошкою.

Грав музика-заводій
Пісню молодецькою:
Ту,
Де хлопець молодий
«Вышел в степь донецкую»!

Мати кажуть: — Ти ж, синок,
Шли листи з адресами...—
Паровоз подав гудок
І крутнув колесами.

І поїхав я в Донбас
Синьооким мрійником:
Уявлялося весь час —
Буду я вибійником,

Буду брать вугілля з лав
Силою завзятою...
Мріяв,
Думав,
Уявляв —
До Ясинуватої...

Думи думались одні,
Та друге судилося —
Уподобалось мені
Те, що і не снилося.

Взявсь ганяти я «козу»¹,
Став її прихильником —
Тобто в шахті, унизу,
Ліс вожу кріпильникам.

Хід включу,
Розгін візьму —
І помчався штреками,
А сигнал, дивись, нажму —
І «коза» вже мекає...

Чи то схил, чи висота —
«Не здаю» нітрошки я.
Кажуть хлопці: — Красота
Працювать з Тимошкою!

Заробляв хвалу не раз
На своїм «експресі» я.
Дорога на весь Донбас
І моя професія!

Справа ніби і проста,
А в пошані,
Ціниться.

---

¹ Платформу з високими поручнями, що нею підвозять кріпильний ліс, шахтарі називають жартома «козою».

Шлю я матері листа
В хутір біля Вінниці,

Що живу гаразд, мовляв.
Що не слід журитися,
Що й не думав, не гадав,
Щоб ото... женитися,

Що не час мені воно —
Підбирати парочку...
(Хоч водив щодня в кіно
Шурочку-шахтарочку).

У кінці листа,
Внизу,
Похваливсь роботою,
Що... «ганяю тут козу
Цілі дні з охотою!»

Як прийшла у рідний дім
Ця шахтарська фразочка,
То така з листом моїм
Вийшла неув'язочка.

Мати, вчувши про «козу»,
Пройнялась образою.
Гірко витерла сльозу,
Пише
І наказує:

«Не крутись отам дарма!
Нащо роки гаяти?
Що в нас дома — кіз нема?
Чи ганять немає де?»

Написав я їй сповна,
Як та прикрість сталася
І довідавсь, що вона
Днів зо три сміялася.

У відпустку
Повз гаї
Літньою годиною
Їхав я в свої краї
«Москвичем»-машиною.

Їхав, друзі, не один!
На підмогу й виручку
Поруч себе посадив
Славну пасажирочку.

Поле.
Хутір.
Верболіз.
Ось і наша хатонька,
Розхвильована до сліз,
Зустрічає матінка.

Хустку білу, що сповза,
Поправля, пов'язує.
— Гарно доїться «коза»! —
На «Москвич» показує.—

Як я рада, боже мій! —
І руками сплескує...
Я привіз на радість їй
Із землі донецької

Не лише сукна відріз
Та нову чумарочку —

Я невістку їй привіз,
Шурочку-шахтарочку!

Грав до ранку патефон
В такт і в лад з гармошкою.
Отакий я лісогон!
Звать мене — Тимошкою.

1958

ПЕТЯ І КУРОРТНА ДАМОЧКА

Іхав Петя у відпустку
Під Жовтневі свята.
Віз матусі гарну хустку,
Чоботи для тата.

Віз в кишені добру «касу»,
Брошку для сестрички...
Іхав Петя із Донбасу
У село Кринички.

Сів у настрої чудеснім
Петя серед ночі
В той експрес, що возить чесно
Дамочок із Сочі.

Очі в Петі — простір неба:
Сині!.. А до того
Шевелюра — «те, що треба!»
В хлопця молодого.

У купе його м'якому
(Свіжа, загоріла)
У халаті голубому
Дамочка сиділа.

То загляне у газету,
То поп'є із фляги.
Робить вигляд, що на Петю
Не зверта уваги.

Візьме книжку в ніжні ручки,
Ніби невесела...
Петя бачить всі ті «штучки»,
Петя «в курсі дела»!

Із стола хустинка впала.
Петя — хвать: — Будь ласка!
— Ви джентльмен! — вона сказала.
Почалась «зав'язка».

Повернув, як кажуть, вітер,
Зачепилась нитка.
— Ви на вигляд композитор! —
Мовила сусідка.—

Ви такий вишневий,— каже,—
Як мої корали!
На яким були ви пляжі!
Де ви загоряли?

— Загорів я,— одвічає
Петя наш моторний,—
Там, де всяк, хто побуває,
Буде зразу чорний.

Видає туди путівки
Комсомол по плану.
— Ви скажіть адресу тільки.
Я доб'юсь, дістану!..

Тут відкривсь він перед нею:
— Був я не на пляжі.
Загорів я під землею,
На Донецькім кряжі:
На комбайні-агрегаті
У часи робочі...

Пишна дамочка в халаті
Витріщила очі:
— Ну, навіщо вам довбати
Вугіль у Донбасі?
Краще б вам на скрипці грати
Чи на контрабасі!

Це так гарно, романтично,
Зберегли б фігуру...—
І поправив Петя звично
Русу шевелюру.

— Як вас звати? — він звернувся.
— Звуть мене Анжела...—
Петя трошки посміхнувся:
— Ви не в курсі дела!

І духи, і ці корали,
До яких ви ласі,
У Донбасі добували,
Не на контрабасі.

Йдуть од нас вугілля тонни
Не лише у печі:
Ці панчохи, ці капрони —
З вуголька, до речі!..

Тут сказала громогласно,
Дама-верхоглядка:
— Аж тепер для мене ясно,
Звідки чорна п'ятка!..

Через кілька перегонів
Знову обізвалась:
— А комбайном... до нейлонів
Ви ще не добрались?

— Доберемось! Є в нас сила,
Прагнем до прогресу!..—
Та зітхнула й попросила
Петину адресу.

Ніжно мовила сусіду:
— Кавалер ви знатний!
Може, яюсь і над'їду
В край ваш благодатний...

Петя встав.
Йдучи пероном,
Підморгнув на згадку:
— Приїжджайте за нейлоном,
Буде все в порядку!

Попливли в вікні експресу
Білі рукавички...
Дама їхала в Одесу,
Він — в село Кринички.

ШАХТАРСЬКА ЗІРКА

Ген за містом, бачиш, друже,
Зірка сяє вдалині...
Може, декому байдуже,
Чи горить вона, чи ні.

А мені,

Як сія вона за обрій,
Гарно й легко у житті:
І начальник ходить добрий,
І слова його не ті —

Не круті.

Ходить в шляпі, не в кашкеті,
Вуса — вшир, мов у когата...
І парторг у кабінеті
Нам нотацій не чита.

Красота!

І, йдучи в глибінь на вахти
(Без аврального «ура»),
Піднімаєш славу шахти
Аж до зіроньки копра,

На-гора!

І касирочка блондинка
Гроші хлопцям лічить знов...
А крім того, вдома жінка —
Ну одна тобі любов!

Лиш зайшов —

Стіл накритий, є півлітра,
Свіжий борщик, і паштет,
І вареників макітра...
Ну справжнісінький банкет!

Весь секрет —

В зірці тій, що світить ясно
І що з нею скрізь везе...
Бо якщо, бува, погасне,
Ходить ходором усе.

Аж трясе!

І начальник наш сердитий,
І, як грім, його слова.
У кашкеті, непобритий,
Виснуть вуса, як трава,

Тижнів два!

У дворі, біля контори,—
Шум авральний, наче торг.
Довгі мітинги і збори...
І захрип гукать парторг:

— Вернем борг!!!

Дома те ж: від жінки Олі
Ждать банкета вже дарма:
Бухне супу і квасолі,
А чарчини, зокрема,

Вже нема!

Отаке — як зірка гасне...
Та на нашому копрі
Не погасне те прекрасне,
Чим славетні трударі —

Шахтарі!

Я за неї, зірку нашу,
В рік Новий, що взяв межу,
Піднімав криштальну чашу,
Бо горджусь і дорожу!

І кажу:

— На ялинках зорі квітнуть
Тиждень, два, як вишні цвіт.
А моя — шахтарська, світла —
Хай сія багато літ!

На весь світ!

1960

ІХАВ Я СТЕПОМ...

Іхав я степом на Жданов машиною.
Села... Тополі в строю...
Іхав і став перед чудо-картиною
В славнім донецькім краю:

Мимо посадок з намоклими вітами,
Мимо озер на лужку
Трактор потужний, прикрашений квітами,
Тягне тритонку важку.

Тягне, як видно, з отого аж селища,
Ген від шосе вдалині...
А на тритонці тій — молодь, веселощі
І невмирущі пісні.

Іде весілля!.. Боярин з гармошкою,
Кажуть, мастак і в труді...
Поруч світилка з блискучою брошкою...
В центрі — сидять молоді.

Що їм ця осінь з дощами, негодою!
Жениться хлопець — і все.
Трудно везти наречену підводою?
Трактором він доведе!

Сяє любов його з косами довгими!
Ідуть, рука у руці.
Ті, що он мчать по асфальтику «Волгами»,
Менше щасливі, ніж ці!

Трактор гримить... І луна понад лозами
Лине на декілька гін.
Що молодим ті розмоклі чорноземи!
Тонуть колеса... А він —

Іде й співа для царівни-дівчиноньки
Гордую пісню красу:
«Я тебе, рибонько, аж до хатиноньки
Сам на руках однесу!»

Слухав і думав я: вчитися б декому,
Як то щасливому бути!
...Очі їх світлі в степу у далекому
Досі не можу забути!

1961

КОМУ СЛАВА НА-ГОРА — НА-ГОРА І ГРОШІ

З Придніпров'я у Донбас
Я прибув весною.
Незабаром брат Панас
Поспішив за мною.

Згодом шану здобули,
Грамоту технічну.
І в бригаду нас взяли
У комуністичну.

Хто гримить на весь забій —
Тим і добрі гроші...
Покупили ми собі
Шляпи, макінтоші.

Килим з барвами всіма,
Дзеркало у рамі.
І послали, зокрема,
«На корову» мамі.

Рада й досі вся рідня
Мурі лисобокій!
Та на шахті з того дня
Втратили ми спокій:

Днів не більш як через п'ять,
Шалапутний трохи,
Прилетів на шахту зять —
Чоловік Явдохи:

— Чув, проходка є. Піду.
По мені роботка...—
(Певно, думав, що в саду
Буде та проходка!)

— Улаштуйте! — щебетав
Тенорочком милим.
Та недовго він топтав
Наш красивий килим.

Скис в «проходочці» зятьок!
(Сміємось і досі).
— Вишли гроші на квиток! —
Затрубив Явдосі.

Не добравсь ще до села
Зять без заробітку —
Телеграма прибула:
«Зустрічайте тітку!»

Голосок — мов той дзвінок,
У новенькій плахті...
— Труд тяжкий не для жінок.
Це закон на шахті!..

Лиш руками розвела...
Згодилась на тому!
Пиріжків нам напекла
І — в село, додому!

Як сідала у вагон,
Кинула весіла:
— От би нам такий закон
У колгоспи, в села,

Щоб мужчин-здорованів —
На важкі роботи!..

Тітка їхала в Рожнів...
А звідтіль, навпроти,

З хитрим «планом», повен дум,
Молодий, пикатий,
Мчав на шахту тітчин кум —
Савка Довгоп'ятий.

...Витяг бутель первача,
Витер губи ласі:
— Молотнуть на «Москвича»
Думаю в Донбасі!..

— А потягнеш?
— Що ви? Я?
Та не здам ні кроку!
Я ж на фермі бугая
Піднімав, нівроку!

Влаштували! Домоглись
Приставної койки.
Взявся він — по схилу, ввись —
Перти в лаву стойки.

Зразу пер по дві, по три,
Хекав у напрузі,
Потім, бачим, догори
Вже повзе на пузі.

Потім... шмиг навікача,
Чорний весь до пупа!

Заробив для «Москвича»
Одного шурупа!

Дременув по лаві вниз,
А звідтіль — нагору.
І крутнув хвостом: як лис!
Стереже комору!

...Торбохватам наш Донбас
Не по духу! Знаєм...
А як бачите, для нас
Став він рідним краєм!

Хто йде в шахту для добра,
На діла хороші —
Тим і слава на-гора,
На-гора і гроші!

1961

НА РІВНИНІ ПРИАЗОВСЬКІЙ

Нотатки з мітингу в день пуску
у Жданові прокатного стану «1700»,
побудованого українськими
комсомольцями.

Ось він,
Дужий, величавий,
Стан їх — богатир!
...На трибуну йде чорнявий
Зварник-бригадир:

— Гляньте,
Хлопці і дівчата!
Краще всіх красот:
Наша молодість крилата —
«1700»!

Світ порадуєм ми, юні,
Не один ще раз!

...У спецівці
На трибуні
Сокіл-верхолаз:

— Маєм славу, маєм базу
Для нових висот,
Маєм радостей — одразу
1700!

— Молодець! Спасибі, хлопче! —
В відповідь слова.
...В кранової сяють очі.
Каже кранова:

— Наш прокатний, наш гарячий —
Мирові оплот,
А врагам лихим — болячок
1700!
Відсіч дати їм — готова
Сила отака! —
Грім овацій...
— Прошу слова! —
Машиніст гука.—

Стан і лист, як вість хороша,
Радують народ.
В добру путь, наш «листоноша»,
«1700»!
Шли «прості» листи з прокатки,
Шли і «заказні!»

...Я писав оці нотатки,
Й думалось мені:

«Велич юності — в їх стані
«1700».
Це не ті, що в ресторані
Шаркають фокстрот!

Ці — трясли у Приазов'ї
Степ і небеса.
Ось де — молодість, здоров'я,
Гордість і краса!»

...Дав моторам майстер знатний
Повний розворот,
І пішов гриміть прокатний
«1700»
Про завзяту комсомольську
Героїчну юнь!

...На рівнині приазовській
Той гігант-красунь!

1961

«ПУСТА ПОРОДА»

Він об'їздив Крим, Кавказ
Та й забрів чомусь до нас...
На порозі гуртожитку
Захитався напідпитку
І кричить, мов на пожар:
— Я вибійник! Я шахтар! —
Хто ж такий оцей п'яничка?
Звуть його Петро Синичка.

Молодий, міцний, як дуб,
Кучерявий буйний чуб,
Галстук модний, у горошку,
Добрі чоботи «в гармошку»,
На чуприні пиріжком
Кепка з модним козирком.

Як спішили шахтарі
До забою на зорі,—
У закусочній уранці
Він кричав офіціанті:
— Гусака мені піджар!
Я вибійник! Я шахтар!

Погулявши три години,
Почвалав у магазини.
Мацав пальта і калосі,
Хвастовито віяв гроші.
Погукавши продавця,
Грубіяннв без кінця...

А коли його у спину
Випхнув хтось із магазину,
Дибав знову повз крамниці
Від буфета до пивниці.
Урну збив на тротуар:
— Розступіться! Я шахтар!

Чуб на лоба звис, як мичка...
В перукарню йде Синичка.
Там сидять у черзі люди,
Та чекать він їх не буде:
— Брий негайно, перукар.
Я без черги! Я шахтар!

Шахтарі дають вугілля,
Він — продовжує «дозвілля».
П'є та курить першосортні
Лиш «Казбек» або «Курортні».
Третю зміну, третій день
У пивних стирчить, як пень.

Спекулюючи званням,
Дорогим і рідним нам,
Вимагає він повсюди,
Щоб йому годили люди,
Ну, а сам — то круть, то верть —
Людям робить... лиш на чверть.

Точить п'яні теревені,
Доки виверне кишені,
Доки лишиться «герою» —
На коробочку «Прибою!»
Після цих разючих змін
Знову йде в нарядну він,
Горлодер в шахтарській блузі.

Поможіть нам, щирі друзі,
У вагончик, мов у бричку,
Посадить Петра Синичку,
Поможіть подать вагон
Аж наверх на терикон.
Поможіть пустити з ходу
Шкеребёрть «пусту породу»,
Щоб аж курява до хмар!

Він же зовсім не шахтар!

1965

«ГЕЙ, УХНЕМ!»

Має вдосталь шахта «біс»
І машин, і лісу.
Штат за рік удвоє зріс!
А діла — ні к бісу!

Розгадати корінь зла
Вже не так і складно,
Як на всі її діла
Глянуть... подекадно.

ДЕКАДА ПЕРША

Ранок.
Час би вже й робить!
Тут... ще тільки збори:
Той в нарядній, той — ще спить,
Той — біля контори...

Нач сім'ю на пляж повіз,
Десь нема і пома...
Машиніст в забій поліз,
А кріпильник — вдома...

Другий день вже ні гугу
Й керівник дільниці
(Кажуть, трави на лугу
Косить для телиці!).

Про ритмічний дружний труд
Йде лише балачка.
Десять днів триває тут
Виробнича сплячка.

Круто графік падає вниз,
Страм на всю округу!
Так вступає шахта «біс»
У декаду другу.

ДЕКАДА ДРУГА

— Як це сталося у нас? —
Нач питає грізно.—
Всі — за діло! Маєм час,
Наздогнать не пізно!

Залишає кабінет,
Поспішає в шахту,
Щоб рвонутися «вперед» —
Об'являє вахту!

Об'явив, гукнув «ура»,
Плеснувши руками.
Та вугілля на-гора
Поступа... ривками.

Знов підводить порожняк,
Підвела й відкачка...
Десять днів триває так...
Бісова розкачка.

Нач кріпильників «розніс»,
Машиніста Петю...
І вступає шахта «біс»
У декаду третю.

ДЕКАДА ТРЕТЯ

На трибуні мікрофон
Та з водою чайник...
— Відмінюю всякий сон! —
Прогримів начальник.—

Завдамо прориву бій.
Вдарим по затору!
На підмогу у забій —
Баню і контору!

Вижмем максимум з машин
Молотками бухнем.
Всі під землю, як один!
Гей, взялись!
Гей, ухнем!

Закрутилось і пішло
Все по тій тривозі:
Навіть сторож дід Павло —
На електровозі.

Полетіли в кліті вниз
Рахівник і прачка.
Лихоманить шахту «біс»
Штурмова г а р я ч к а!

Не робота — красота
Від того «напору»:
Графік круто поверта
І повзе угору.

Повз і став... І вниз пірнув,
Як у воду верша:

Почалась (аврал минув!)
Знов... декада перша.

Прийде третя — знову... смик!
Штурмонем і вщухнем,
Бо начальник-штурмовик
Тільки й зна: — Гей, ухнем!

1969

СЛОВО ПРО ДРУЗІВ

(З виступу бригадира)

— Мають шану по заслuzі
Мої друзі-шахтарі.
Як і я, прямують друзі
Рано-вранці, на зорі
В двір, де зірка на копрі.

І в нарядній чують люди
Привітань лункі слова:
«Честь Кузьмі!»
«Салам, Махмуде!»
«Добрий день, кацо Шалва!..»

. . . . .

З десяти країв братва!

Як одягнем форму-блузу
І йдемо перед всіма,
Часто «збірною Союзу»
Іменує жартома
Вже й дирекція сама!

Тяжко десь, бува, одному,
Друг — підбіг, і вже поміг...
Наш закон: усі, в усьому
За одного і за всіх.
(І його — порушить гріх!)

Мов потік води зі шлюзу
(Тільки й чуть: «Вагони де?»)
З лави «збірної Союзу»
Чорне золото іде,
Аж земля двигтить-гуде!

Чи в Махмуда новосілля,
Чи річниця у Петра,—
Всі гуртом (як і вугілля)
«Черемшину», в знак добра,
Видаєм ми на-гора!

А як буря
Хмари гнала,
В Саші дах змела зовсім,
«Збірна» — ніч тоді не спала:
До світанку вкрили дім.
І пішли на зміну в сім!

Трьом дорога вже до вузу
На «вечірній» пролягла...
Так-то в «збірної Союзу»
На сьогодні йдуть діла!
Так до свят вона прийшла!

1972

З М І С Т

Любов'ю окрилений сміх.
Віктор Косяченко 5
Добрий день вам, добрі люди! 17

З ТОБОЮ МИ, ПАРТІЄ!

З тобою ми, Партіє,
завжди з тобою! 21
День Перемоги 23
Іван Коляда. (Поема) 25
Дружба 41
В жінки шана і заслуга 48 .
Як ми скажем — так і буде 50
Ознаки весни 52
На демонстрації 54
Дніпро 55
Лист дівчини 58
Коли вручають нагороду 60
За щастя усіх! 61
А ви? 64
У «Правды» нема вихідного 68
Привіт Беларусі 70
У сусіда «Волга» біла... 72
Ішли комсомольці-туристи 75

З РАНИХ ВІРШІВ

Вечірне 81
Минулої ночі пройшли снігопади 82
Отак і живу.
(З віршованих листів батькам) 83
Вітряки 85
Ланами йду 86
Рибальське 87
Що скажу їм? 89
Дума про партизана 90

СТИХИ О СТАЛИНГРАДЕ

- Сталинград 95
Дед Ефим 98
Иван Семенюк. (Поема) 100
Баллада о баянисте.
(Сталинградская быль) 110
Сталинградское утро 114

МОЇ ЗЕМЛЯКИ

- Все від Жовтня почалось! 119
В літній вечір іду я на поле 121
«Імператор» 122
Оповідання галичанки 125
Дівчина 130
Мисливці 133
Розповідь сержанта Білика 135
Поважна причина 138
«Леді» Мельник Настя 140
Василь Хомич 144
Дипломат 148
Микола Калужний 153
«Десант» 156
Йшов увечері Василь 160
Мій друг 162
Особливий пасажир 165
Гарячий момент 169
Барабанщик 172
Слово матері 175
Ровесники 177
Капітан 181
Репетиція 184
Народний артист 187
Оповідання колишньої секретарші 189
Красота на висоті.
(Слово будівельника Якова Мельника). 192
Таке мое слово 195
Слово швейцара дяді Макара 199
Весілля не відбулося 203
Касирка 205
Отакі в нас запорожці 206
Фотокореспондент 207
Червоні хусточки... 209
Микола 212

Взимку «легше» голові 214
Йдуть листи понині 217
В Одесі, на Дерібасівській 220
«Още малко мінете наперед!» 224
Де Іван? 226

ШАХТАРЯМ ДОНЕЦЬКИМ —
ХЛОПЦЯМ МОЛОДЕЦЬКИМ

Шахтарям донецьким —
хлопцям молодецьким 231
На зльоті 233
Карета. (З розповіді шофера) 236
Марійка 239
Шахта «Нежоната» 242
Руководяща борода 245
Два уроки 248
В шахтарському клубі.
(Нотатки з натури) 252
«Чого в нас немає і що у нас є!» 255
Догулявся Кузьма 258
Конфуз 261
В готелі «Донбас» 263
У степу донецьким 266
Лісогон Тимошка 269
Петя і курортна дамочка 274
Шахтарська зірка 278
Іхав.я степом... 281
Кому слава на-гора —
на-гора і гроші 283
На рівнині приазовській 287
«Пуста порода» 290
«Гей, ухнем!..» 293
Слово про друзів.
(З виступу бригадира) 297

СТЕПАН ИВАНОВИЧ

ОЛЕЙНИК

Сочинения в четырех томах

Том первый

Издательство «Дніпро»

(На украинском и русском языках)

Редактор *С. І. Шевцова*

Художник *Д. Д. Грибов*

Художній редактор *В. С. Мігченко*

Технічний редактор *Б. С. Грінберг*

Коректори *Т. В. Грузинська,*

Н. В. Міліневська-Грищенко

ІБ № 619

Здано на виробництво 24.08.77.

Підписано до друку 27.01.78.

БФ 32870.

Формат 70×90¹/₃₂.

Папір друкарський № 1.

Гарнітура літературна.

Друк високий.

Умовн. друк. арк. 11,115+1 вкл.

Обліково-видавн. арк. 9,883.

Тираж 40 000. Замовл. 7-401.

Ціна 1 крб. 20 коп.

Видавництво «Дніпро»,
252601, Київ-МСП,
Володимирська, 42.

Харківська книжкова фабрика ім. М. В. Фрунзе
республіканського виробничого
об'єднання «Поліграфкнига».
310057, Харків, Донець-Захаржевська, 6/8.

RP 3, 20koll.